

“Funksjonshemming er ikke er noe vi har – det er et samfunnskapt fenomen”

En kritisk diskursanalyse av Uloba independent living Norge Sa sin tekst

Idégrunnlag

Av Heidi Ingebrigtsen

**Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier,
Universitetet i Bergen**

NOLISP350,
Masteroppgave i nordisk språk og litteratur,
Vårsemesteret 2023

Forord

Denne masteroppgaven er en avslutning på fem fine, men utfordrende år på lektorstudiet på universitetet i Bergen. Arbeidet med oppgaven har vært spennende, krevende, lærerikt og har styrket min interesse for språkvitenskap. Jeg har hatt god støtte både fra Universitetet i Bergen og medstudenter underveis, og jeg vil gjerne rette en takk til disse.

Tusen takk til min veileder Helga Mannsåker for god støtte og veiledning med masteroppgaven min. Hun har vært helt enestående som veileder for meg og uten hennes hjelp ville prosessen vært vesentlig tyngre. Takk for gode forslag til litteratur, for at du har hjulpet meg når jeg har stått fast og for ditt smittende engasjement for oppgaven som har løftet meg når jeg har kjent på tvil.

Helt til slutt vil jeg rette en stor takk til familie, samboer og venner for tålmodigheten deres, mens jeg har vært nødt til å prioritere arbeidet med masteroppgaven, og for at dere alltid heier på meg.

Bergen, mai, 2023

Forord

1 Innledning	1
1.1. Personlig motivasjon.....	2
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	3
1.3 Valg av analysemateriale.....	4
1.4 Metodevalg.....	5
1.5 Disposisjon.....	6
2 Bakgrunn	7
2.1 Hva er BPA?.....	7
2.2 Hvem er Uloba?.....	8
2.2.1 Independent living.....	8
2.3 Ulobas makt.....	9
2.3.1 Ulobas arrangementer.....	10
2.3.2 Uloba sine involveringer utad.....	12
2.4 Ulike syn på funksjonshemming.....	13
2.4.1 Funksjonshemming og ordbruk.....	13
2.4.2 Hvem er funksjonshemmet?.....	14
2.4.3 Den medisinske modellen.....	15
2.4.4 Den sosiale modellen.....	15
2.4.5 Den relasjonelle forståelsen.....	17
3 Teori	18
3.1 Kritisk lingvistikk.....	18
3.2 Kritisk diskursanalyse.....	19
3.3 Diskurs.....	20
3.4 Teknologisering av diskurs.....	21
3.5 Diskurs og hegemoni.....	22
3.6 Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse.....	23
3.7 Teknologisering av diskurs og Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse.....	25
3.8 Ideologi.....	26
3.9 Språk og ideologi.....	27
3.10 Makt.....	28
3.11 Sjanger.....	28
3.12 Ulobas tekst Idégrunnlag og sjanger.....	31
3.13 Presupposisjoner og negasjon.....	32
3.14 Presupposisjoner.....	33
3.14.1 Eksistensielle presupposisjoner.....	36
3.14.2 Faktive presupposisjoner.....	37

3.14.3	Leksikalske presupposisjoner.....	38
3.14.4	Strukturelle presupposisjoner.....	41
3.14.5	Ikke-faktive presupposisjoner.....	45
3.14.6	kontrafaktive presupposisjoner.....	45
4	Metode.....	47
4.1	Kritisk diskursanalyse som tilnærming.....	47
4.2	Presentasjon av analyse materialet.....	48
4.3	Fremgangsmåte.....	49
4.3.1	Pilotanalyse.....	50
4.3.2	Grovanalyse av presupposisjoner i teksten.....	50
4.3.3	Avgrensninger.....	50
4.3.4	Nøye analyse av presupposisjoner i teksten.....	52
4.3.4	Behandling av analyseresultater.....	53
5	Analyse og tekstbeskrivelse.....	54
5.1	Presupposisjoner.....	57
5.1.1	Eksistensielle presupposisjoner.....	57
5.1.2	Faktive presupposisjoner.....	62
5.1.3	Leksikalske presupposisjoner.....	64
5.1.4	Strukturelle presupposisjoner.....	68
5.1.5	Ikke-faktive presupposisjoner.....	70
5.1.6	Kontrafaktive presupposisjoner.....	74
5.2	Andre interessante funn.....	74
5.2.1	Logiske konsekvenser.....	74
5.2.2	Tvetydige tilfeller.....	77
5.3	Oversikt over funn.....	79
6	Diskusjon.....	80
6.1	Hva sier presupposisjonene?.....	80
6.1.1	Kamp og likestillingskamp.....	81
6.1.2	Omgivelser og fysiske rom.....	84
6.1.3	Oppfatninger og holdninger hos andre.....	84
6.1.4	Ulobas oppfatning av hvordan andre har det.....	88
6.1.5	Ulobas oppfatning av seg selv og funksjonshemmede.....	88
6.1.6	Ulobas oppfatning av hvordan funksjonshemmede blir behandlet.....	92
6.1.7	Ulobas oppfatning av hvilken verden funksjonshemmede lever i.....	94
6.2	Presupposisjonene sin rolle sjangeren.....	95
6.3	Det implisitte og det eksplisitte.....	96
6.4	Splitting – oss vs. dem.....	97
6.5	Ulobas syn på funksjonshemming.....	99

6.6 Ulobas ideologi og maktstrukturer.....	100
7 Avslutning.....	102
Litteraturliste.....	106
Primærlitteratur.....	106
Sekundærlitteratur.....	106
Internettkilder.....	108
Vedlegg 1: Nummererte setninger Idégrunnlag.....	113
Vedlegg 2: Eksempelsetninger.....	122
Vedlegg 3: Presupposisjoner.....	126
Sammendrag.....	129
Abstract.....	131
Profesjonsrelevans.....	132
Litteraturliste profesjonsrelevans.....	134
Figur 1.....	26
Figur 2.....	36

1 Innledning

Debatten om likestilling for funksjonshemmede sentraliseres for tiden blant annet rundt BPA-ordningen. BPA står for Brukerstyrt Personlig Assistanse og er en måte å organisere de tjenestene en person med funksjonsnedsettelse mottar (Regjeringen, 2022). Tanken har vært at BPA skal være et likestillingsverktøy for personer med funksjonshemminger, og har derfor stått sentralt i debatten om likestilling for funksjonshemmede (Regjeringen, 2021). Regjeringen med kongen i statsråd oppnevnte i 2019 et BPA-utvalg som skulle gjennomgå BPA-ordningen og komme med forslag til forbedringer. Utvalget skulle legge frem utredningen sin som en norsk offentlig utredning (NOU) (NOU 2021: 11., s. 17). BPA-utvalget la frem sin rapport den 16. desember 2021. Den 2. mai 2023 var det 500 dager siden utvalget leverte sitt forslag til forbedringer med BPA-ordningen til helse- og omsorgsdepartementet. Uloba independent living SA (heretter benevnt bare som Uloba), som er en ideell organisasjon av og for funksjonshemmede, markerte denne dagen ved å overlevere 10.000 underskrifter som en protest på at det ikke enda er gjort noen endringer for å forbedre BPA-ordningen, og som et krav om at BPA skal bli et reelt likestillingsverktøy, fordi at de mener at menneskerettene deres brytes (Uloba, *500 dager*).

Likestilling for funksjonshemmede og BPA-ordningen har fått oppmerksomhet på flere andre måter de siste årene. For eksempel har debatten om likestilling for funksjonshemmede nylig igjen blitt aktualisert ved at FN-konvensjonen (CRPD) om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne skal inkorporeres i norsk lov (Regjeringen, 2022). FNs menneskerettigheter skal gjelde for alle mennesker og 2006 vedtok FN en egen konvensjon (CRPD – Convention on the Rights of Persons with Disabilities) for funksjonshemmede som stiller krav til hvordan landene skal legge til rette slik at funksjonshemmede er sikret menneskerettighetene sine. Norge forpliktet seg i 2013 til å følge CRPD, men konvensjonen er ikke tatt inn i norsk lov per i dag (4.

mai 2023). Et annet eksempel er at flere har de siste årene skrevet masteroppgaver med BPA som tema. Enger og Skurdal (2019) sin masteroppgave *Assistent i BPA-ordningen – med lua i hånda?* er kanskje den som er mest kjent. I denne oppgaven skriver Enger og Skurdal om hvordan assistentene har det i jobben som assistent i BPA-ordningen. NRKs «Brennpunkt»-dokumentar, *Fallet* fra 2019 tar også opp BPA-ordningen. *Fallet* handler om en kvinne som etter å ha falt i en trapp fikk en ryggmargsskade som gjør at hun er avhengig av assistanse i dagliglivet. Dokumentaren beskriver hennes erfaringer med det norske velferdssystemet i etterkant av fallulykken, hvor hun opplever vanskeligheter med å overbevise kommunen om at hun trenger å få tildelt flere timer med BPA for å kunne fungere i hverdagen.

Uloba er for tiden Norges største og fremste leverandør av BPA-tjenesten. Uloba og BPA-ordningen er sentrale i debatten om likestilling og samfunnsdeltakelse for funksjonshemmede. I forlengelsen av dette er det språket Uloba fører også en viktig brikke i debatten. Jeg skal derfor analysere språkbruken deres i en av deres viktigste tekster *Idégrunnlag*, hvor Uloba lar leser bli kjent med deres verdisyn og ideologi. Denne teksten skal jeg analysere med tanke på implisitt mening, og i forlengelse av dette skjult ideologi. Machin og Mayr (2012, s.4) skriver at språket både er *formet av* og *former* samfunnet. På den måten vil ideologi som ligger skjult i tekst være viktig å avdekke, da det som kan sies å ligge skjult i en tekst kan være med å forme det samfunnet vi lever i.

1.1. Personlig motivasjon

Siden august 2019 har jeg vært ansatt som Brukerstyrt Personlig Assistent hos Uloba. Først i en deltidsstilling i tre år, og nå som tilkallingsvikar. Gjennom disse årene som Brukerstyrt Personlig Assistent hos Uloba har jeg fulgt med på Ulobas saker og funksjonshemmedes utfordringer, både gjennom Ulobas nettside, fra media generelt, men også gjennom min arbeidsleder som jeg er personlig assistent for. Uloba har som nevnt en tekst på nettsiden sin som heter *Idégrunnlag*, hvor de forteller om sitt verdigrunnlag, ideologiske plattform og politiske idé. Min interesse for lingvistikk kombinert med jobben min som Brukerstyrt Personlig Assistent har gjort at denne

siden har fanget min interesse de siste årene. Jeg mener at personer med funksjonsnedsettelse skal ha tilgang til alle arenaer slik som alle andre og at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne styre livet sitt slik de selv måtte føle for. Jeg mener at BPA-ordningen kan være et godt verktøy for å realisere dette. Likevel er det noe med Ulobas tekst *Idégrunnlag* som vekker litt “motstand” i meg og det er dette som gjør at jeg har lyst til å analysere teksten og bruke den som analysemateriale i denne masteroppgaven. Machin og Mayr (2012, s. 47–49) nevner at det kan være vanskelig å avdekke skjult ideologi hos organisasjoner som en i utgangspunktet er enige med. Jeg anerkjenner derfor at det vil være ekstra viktig at jeg når jeg skal analysere teksten, at jeg søker å holde meg objektiv og beskriver bare det som fremkommer av teksten i analysedelen.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Jeg skal altså analysere Uloba sin tekst presentasjon av sitt idégrunnlag for leseren (publikum). Teksten har fått tittelen *Idégrunnlag*. Denne tittelen kan gi leseren en forventning om at man nå skal bli kjent med Ulobas ideologi, og at denne kommer til å bli lagt frem på en ganske eksplisitt måte. Leseren kan få et inntrykk av at den ideologi som finnes hos Uloba er tydelig og gjennomsynlig for leseren etter å ha lest teksten. Dette kan gjøre at leseren “senker skuldrene”, og at oppfatninger som ligger “innbakt” i teksten ikke blir åpenbare for leseren, spesielt om ikke leseren har særlig kompetanse innen kritisk lingvistikk. Min hypotese er at det ligger en del oppfatninger gjemt i den nevnte teksten, og min oppgave blir å synliggjøre på hvilken måte disse oppfatningene kan sies å ligge skjult i teksten. I denne teksten uttrykkes naturligvis flere av Uloba sine ideologier eksplisitt. Det jeg er interessert i er hvilke ideer, oppfatninger og holdninger som kan ligge implisitt i teksten, altså hvilke oppfatninger som kan sies å komme indirekte til uttrykk i teksten deres *Idégrunnlag*. Problemstillingen min blir da:

Hvilke ideologier kan sies å komme indirekte til uttrykk i Ulobas tekst Idégrunnlag?

Jeg skal altså ikke ta for meg de oppfatninger som kommer tydelig til uttrykk i teksten, men de oppfatninger som kan sies å ligge i teksten, men som en gjerne ikke blir bevisst på før en graver litt dypere i den. Sandvik, Svennevig og Vagle (2004, s. 99) skriver at ulike måter å

kommunisere implisitt på kalles *inferens*, og at inferens betegner de antagelsene en trekker basert på et sett med premisser. Ved hjelp av såkalt kritisk diskursanalyse vil jeg undersøke teksten og underbygge hvorfor jeg mener visse oppfatninger kan sies å ligge “innbakt” i teksten.

Det er flere ulike tilnærminger en kan ha når en skal undersøke problemstillingen jeg har kommet frem til. Jeg har som nevnt valgt kritisk diskursanalyse for å gjøre dette. Innenfor kritisk diskursanalyse finnes det igjen flere tilnærminger for å kunne svare på problemstillingen. Blant annet kan en undersøke bruken av metaforer, leksikalske valg, verbprosesser osv. i analyseobjektet. Etter en rask pilotanalyse av analyseteksten fant jeg at det var en del såkalte presupposisjoner i teksten som vekket min interesse og jeg har derfor valgt å fokusere på disse i oppgaven min. Naob.no forklarer presupposisjoner slik: “opplysning, faktum som er forutsatt, men ikke direkte uttalt i en setning e.l.” (Naob, *presupposisjon*). På grunn av tids- og omfangsbegrensninger vil jeg ikke kunne utvide oppgaven til også å se på andre aspekter i analysematerialet, selv om jeg anerkjenner at også andre språklige fenomener ved analyseobjektet kunne vært interessant å undersøke for et enda mer utfyllende svar på problemstillingen. For å finne svar på problemstillingen, har jeg kommet frem til et forskningsspørsmål jeg tenker kan være nyttig å gå ut i fra:

På hvilken måte bidrar presupposisjonene i analysematerialet til å indirekte uttrykke ideologi?

1.3 Valg av analysemateriale

Det har vært gjort flere analyser av hvordan funksjonshemmede blir omtalt i ulike tekster. Jan Grue ga for eksempel i 2014 ut boken *Disability and Discourse Analysis*, hvor han belyser ulike måter å konseptualisere *disability*. Som del av dette behandler også Grue (2014) funksjonshemmedes egen diskurs om identitet, det vil si hvordan funksjonshemmede gjennom språket identifiserer seg som funksjonshemmede. For eksempel diskuterer han i boken *disability pride* og hvordan funksjonshemmede navigerer forholdet mellom funksjonshemming, identitet og variasjonen i funksjonshemminger. Et annet eksempel er Kristina Boréus (2005) som i sin

artikkel *Diskursiv diskriminering: en typologi* beskriver hvordan diskriminering utspiller seg i språket. Boréus (2005) gir blant annet eksempler på hvordan funksjonshemmede blir diskriminerte ved å utelates fra diskursen. Disse analysene har et annet perspektiv enn det jeg skal ha i denne oppgaven, da de i hovedsak analyserer tekster som er skrevet om temaer som omhandler funksjonshemmede, men som er skrevet av funksjonsfriske. Altså kommer perspektivet i disse tekstene *utenfra* – hvordan funksjonshemmede og saker som omhandler funksjonshemmede skrives om av andre. Jeg skal i denne oppgaven analysere tekst som er skrevet om temaer som omhandler funksjonshemmede, men som også er skrevet av funksjonshemmede. I denne oppgaven søker jeg å analysere diskurs *innenfra* – hvordan funksjonshemmede og saker som omhandler funksjonshemmede skrives om av funksjonshemmede selv. Selv om Grue også har berørt diskursen innenfra i boken *Disability and Discourse analysis*, er dette på et mer generelt grunnlag. Jeg skal som nevnt fordype meg i presupposisjoner og analysere en spesifikk tekst *Idégrunnlag*, som jeg ser på som en del av en større diskurs. Så vidt jeg vet er det ikke gjort en slik analyse basert på KDA, som fokuserer på presupposisjoner i en tekst skrevet av og for funksjonshemmede på norsk. Slik vil denne oppgaven kunne bidra inn i et nytt forskningsfelt innen KDA. Det arbeidet jeg skal gjøre med å analysere diskursen *innenfra*, slik jeg har beskrevet, kan være med på å skape mulighet for å sammenligne diskurs om funksjonshemmede med diskurs av funksjonshemmede.

1.4 Metodevalg

Machin og Mayr (2012, s. 16) oppfatter kommunikasjon som noe som blir gjort gjennom bruk av et system av valg. Når det kommer til språket er vi alle tvunget til å ta slike valg. Når vi for eksempel velger et ord, velger vi bort ett eller flere alternativer, gjerne basert på hva vi vil oppnå med ytringen. Vi bruker språk og grammatiske funksjoner til å skape mening, til å overtale andre til å tenke på hendelser på en bestemt måte, og noen ganger bruker vi språk og grammatiske funksjoner til å forsøke å manipulere andre, samtidig som vi prøver å skjule våre egentlige kommunikative intensjoner (Machin og Mayr, 2012, s. 20 og 212). Kritisk diskursanalyse (KDA) går ut ifra at maktrelasjoner er diskursive, eller at makt blir overført og praktisert gjennom

diskurs (Machin og Mayr, 2012, s. 4). Machin og Mayr (2012, s. 4) presenterer KDA som et sett med verktøy som kan hjelpe oss med å observere hvordan tekst er sammensatt. Verktøysettet kan ikke fortelle oss noe om hvordan leseren oppfatter tekst eller hvilke intensjoner som ligger hos avsenderen. Likevel kan verktøyene hjelpe oss med å beskrive de semiotiske valgene i en tekst, og gjøre at vi på en tydelig måte kan vise ikke bare *hvordan* de gir mening, men også *hva* de betyr.

Selv om denne oppgaven tar utgangspunkt i kritisk diskursanalyse, hvor en rekke aspekter av analyseobjektet ville vært interessant å analysere, har jeg som nevnt valgt å spisse oppgaven inn på presupposisjoner. Dette er fordi jeg har oppdaget gjennom pilotanalysen at det finnes en betydelig mengde interessante presupposisjoner i teksten, som jeg mener det vil være viktig å gjennomgå relativt grundig for å kunne svare på problemstillingen på en god måte. En av mine hypoteser er at jeg utifra disse presupposisjonene kan identifisere ideologi.

1.5 Disposisjon

Denne masteroppgaven består av syv kapitler. Jeg skal i det følgende presentere de seks neste kapitlene i oppgaven. Kapittel to er et bakgrunnskapittel hvor jeg skal forklare hva BPA er, presentere Uloba som organisasjon og redegjøre for deres arbeid og deres makt. Videre skal jeg legge frem ulike syn på funksjonshemming, og herunder forklare litt rundt ordbruk rundt funksjonshemming, samt skrive kort om hvilke perspektiver som ligger til grunn når en skal si noe om hvem som er funksjonshemmet. I kapittel tre, som er teorikapittelet, vil jeg presentere de teoriene jeg ligger til grunn for analysen og drøftingen. Det neste kapittelet er metodekapittelet hvor jeg presenterer analysematerialiet, redegjør for fremgangsmåte og forklarer hvilke avgrensninger som ligger til grunn for analysen. I kapittel fem kommer analysen og tekstbeskrivelsen hvor jeg legger frem de språklige funnene fra Ulobas tekst *Idégrunnlag*. Funnene blir diskutert i kapittel seks. Det er i dette kapittelet at det kritiske aspektet av kritisk diskursanalyse gjør seg gjeldende. Det siste kapittelet er en avslutning på masteroppgaven, hvor

jeg tydeliggjør hvilke ideologier som kan sies å komme indirekte til uttrykk i Ulobas tekst
Idégrunnlag.

2 Bakgrunn

2.1 Hva er BPA?

Måten å organisere tjenester for folk med funksjonsnedsettelse har vanligvis vært med hjelp av hjemmetjenester (hjemmesykepleie, hjemmehjelp), ved institusjonalisering eller ved hjelp fra den funksjonshemmedes egen familie. BPA står for Brukerstyrt Personlig Assistanse, som er en alternativ måte å organisere tjenestene som en person med funksjonsnedsettelse mottar. Dette er en ordning hvor brukeren selv (eller en nærstående) er arbeidsleder og kan bestemme hvilken assistanse en trenger og når en trenger den. Brukeren av BPA (eller en annen arbeidsleder) lyser selv ut søknader og holder intervju, slik at brukeren selv får bestemme hvem som skal få være brukerens assistent. Ønsket fra ulike organisasjoner for funksjonshemmede (Uloba, Norges Handikapforbund med fler), har vært å gå bort ifra institusjoner og hjemmetjenester, og mot BPA, slik at brukeren kan bo der hen selv måtte ønske, og ta selvstendige valg i hverdagen, som for eksempel når en vil spise, stå opp, stelle seg osv. BPA er betegnet som et verktøy for å fremme likestilling for folk med funksjonsnedsettelse, slik at man i større grad kan bestemme over egen hverdag og eget liv. BPA-ordningen er relativt ny med rettighetsfesting først i 2015 (Det kongelige helse- og omsorgsdepartement, 2015, s. 1–8). Dette betyr at personer under 67 år med langvarig og stort behov for personlig assistanse etter helse- og omsorgstjenesteloven har rett til BPA. For personer med foreldreansvar for hjemmeboende barn under 18 år som har funksjonsnedsettelse, med rett til avlastningstiltak, kan dette avlastningstiltaket være organisert som BPA (Salvesen og Jensen, 2014). Det er kommunene rundt om i landet som har ansvar og plikt til å tilby BPA til de personene rettigheten omfatter. Kommunene kan enten drifte BPA-ordningen selv, eller bruke private BPA-leverandører som for eksempel Uloba (Det kongelige helse- og omsorgsdepartement, 2015, s. 3–5).

2.2 Hvem er Uloba?

Den 17. Oktober 1991 ble Uloba (Uavhengig Liv Oslo – Begrenset Ansvar) stiftet av Tone Norli, Vibeke Marøy Melstrøm, Leif Sylling, Knut Flaaum og Bente Skansgård, sammen med 12 andre funksjonshemmede. De 17 stifterne av Uloba har et ønske og en drøm om å styre egen assistanse og egne liv, og målet fra starten var å skaffe alle medlemmene BPA (Uloba, *historie*). Under Ulobas idegrunnlag, står det nå følgende:

Uloba arbeider for å

- rive samfunnsskapt barrierer.
- bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
- endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.

Lenger nede går jeg igjennom hvordan Uloba arbeider for å nå disse målene.

Uloba er en sentral BPA-leverandør og ideell organisasjon i landskapet, som har stått i front når det gjelder utbyggingen av BPA-ordningen i Norge (Uloba, *historie*). Uloba er altså ikke bare en BPA-leverandør, men de har også et tydelig politisk engasjement. Det at Uloba er en ideell organisasjon, betyr at de eies av medlemmene sine og at medlemmene også er de samvirket er startet for. Uloba er en organisasjon av og for personer med funksjonsnedsettelse. At Uloba er en ideell organisasjon, betyr også at alt økonomisk overskudd skal brukes i samsvar med Ulobas idegrunnlag (Uloba, *Idégrunnlag*).

2.2.1 Independent living

I 1991 ble Uloba en såkalt *independent living-organisasjon*. På Uloba sine nettsider under *Idégrunnlag*, står det følgende:

At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at:

- Organisasjonen er demokratisk – én person, én stemme.
- Kun funksjonshemmede kan ha fullt medlemskap med stemmerett.
- Funksjonshemmede favoriseres som tillitsvalgte, ansatte og i ledende funksjoner.
- Organisasjonen lar seg representere av funksjonshemmede i forhandlinger, møter og i media, og i offentligheten for øvrig.

Independent living-bevegelsen er en verdensomspennende frigjøringsbevegelse av og for folk med nedsatt funksjonsevne (Uloba, *Idégrunnlag*). Bevegelsen startet i USA tidlig på 1970-tallet og har vært til inspirasjon over hele verden (Kvistum, 2021). I independent living-bevegelsen heter det: “nothing about us without us” (Uloba, *Idégrunnlag*). Dette betyr at Uloba mener at det er funksjonshemmede selv som er eksperter på seg selv og sitt liv. Det skal derfor ikke bestemmes noe om funksjonshemmede, uten at funksjonshemmede selv er med på prosessen. Independent living betyr ikke at folk med funksjonsnedsettelse skal være helt uavhengig av andre mennesker, men det betyr at Uloba vil jobbe for å sikre at folk med funksjonsnedsettelse får bestemme over sitt eget liv og sin egen hverdag (Uloba, *Idégrunnlag*). I 1993 ble Uloba medlem av European network for independent living (ENIL), som er et nettverk av europeiske independent living-organisasjoner, og de neste årene sitter flere av Ulobas representanter i ENILs styre. (Uloba, historie) I dag sitter Ulobas generalsekretær Vibeke Marøy Melstrøm i styret for ENIL. (Enil, u.å.)

2.3 Ulobas makt

I problemstillingen: Hvilke *ideologier kan sies å komme indirekte til uttrykk i Ulobas tekst Idégrunnlag?*, er jeg ute etter hvilke ideologier som ligger innbakt i teksten på Uloba sin webside *Idégrunnlag*. Hvis en ser ideologi som en representasjon av verden, slik Fairclough (2003, s. 218) forklarer, kan en si at det å formidle en gitt representasjon av verden, til et publikum som anser formidleren som en autoritet i landskapet rundt funksjonshemming, kan være å utøve makt. Det å spre representasjonen kan dermed være med på å opprettholde maktrelasjoner. I og med at makt er et sentralt tema innen kritisk diskursanalyse, mener jeg det er nødvendig å skissere ut hvilken makt Uloba har og hvilke saker de engasjerer seg i. Dette vil gjøre det klart hvorfor en kritisk diskursanalyse av Ulobas tekst kan være av interesse, både for videre forskning, Ulobas medlemmer, funksjonshemmede og politikere generelt i landskapet rundt likestilling for funksjonshemmede. Jeg skal i det følgende forklare på hvilken måte Uloba kan sies å være en autoritet i landskapet rundt likestilling for funksjonshemmede og hvilken makt og innflytelse de har på området. Dette vil også være med på å tegne et bilde av hvilke saker som står sentralt for funksjonshemmede i dag, og hva Uloba som ideell organisasjon er opptatt av.

Uloba er som nevnt en av Norges største leverandører av BPA. Uloba SA har per 10. mai 2023 ca. 1900 medlemmer og ca. 7000 assistenter i arbeid og 111 årsverk i administrasjonen. På Facebook har Uloba ca. 12550 følgere, og på Instagram har de per 10. mai 2023 1446 følgere.

2.3.1 Ulobas arrangementer

Uloba arrangerer i juni hvert år en festival kalt *independent living festivalen*. På denne festivalen protesteres det mot diskrimineringen som Uloba og festdeltakerne mener at funksjonshemmede utsettes for av samfunnet. Independent living-festivalen arrangeres i Oslo og Drammen, men det er også mulig å delta digitalt. Festivalen har tre hovedkomponenter; seminaret *likestillingsbrølet*, *stolthetsparaden* og *stolt natt* (fest). På seminaret likestillingsbrølet er det lagt opp til at en kan få informasjon om hvordan funksjonshemmede har det i samfunnet i dag og det arransjeres debatt og samtaler rundt funksjonshemmede og likestilling. Under stolthetsparaden som har blitt

arrangert siden 2008, paraderer festivaldeltakerne nedover Karl Johansgate med paroler om likestilling og full samfunnsdeltakelse for personer med funksjonsnedsettelse. Slagordet for paraden er *stolt, sterk og synlig*. Under avslutningsfesten på festivalen deles det ut en pris kalt *stolthetsprisen*. Denne prisen deles ut til en person eller en gruppe som Uloba mener har lagt ned en ekstraordinær innsats for funksjonshemmedes likestilling (Uloba, *independent living-festivalen*). Den første independent living-festivalen ble arrangert av Uloba i juni 2018 (Rådgivingsgruppen, 2018). I 2023 skal komiker Trine Lise Olsen være konferansier på arrangementet.

Camp freedom arrangeres årlig av Uloba. Camp freedom er en aktivistleir for unge mellom 18 og 35 år. 16 funksjonshemmede leirdeltakere får lære om aktivisme og høre fra kjente funksjonshemmede aktivister. Deltakerne får oppmuntring, hjelp og støtte til å drive sin aktivisme for folk med funksjonsnedsettelse (Uloba, *camp freedom*).

Uloba arrangerer med jevne mellomrom arrangementet *popcorn og paroler*, som er et paroleverksted hvor en møtes fysisk for å skape nye paroler som kan brukes under protester og lignende. En variant av dette arrangementet arrangeres også digitalt (Uloba, *popcorn og paroler*). Høsten 2021 startet Uloba opp *funkistimen*, som arrangeres en gang i måneden. Funkistimen er et digitalt arrangement hvor en diskuterer politikk som omhandler funksjonshemming (Uloba, *funkistimen*). I tillegg til dette arrangeres ulike webinarer og seminarer, samt *åpent kontor*, hvor det er åpnet for å stille medlemsrådgiverne til Uloba spørsmål angående BPA (Uloba, *arrangementer*).

Den 5. mai er markeringen for *den europeiske independent living-dagen*. Independent living-dagen makes av ENIL sentralt, samt av flere andre independent living-organisasjoner tilknyttet ENIL rundt i Europa. Dagen er satt av for aktiviteter som er med på å øke bevisstheten om independent living. Hvert år markerer Uloba independent living-dagen på denne datoen. Uloba markerer dagen med seminarer eller webinarer med aktuelle gjester, debatter og diskusjoner (Uloba, *Europeisk Independent Living-dag*).

I tillegg til disse arrangementene har Uloba en podcast kalt *selvsagt*, og et digitalt magasin med samme navn. Uloba har også opprettet et fond kalt *Bente Skansegårds independent living fond*, hvor funksjonshemmede kan søke om midler og stipend til ulike prosjekter, det være seg studier, studiereiser, utviklingsprosjekt, informasjonsarbeid eller likepersonsarbeid. Fondet er rettet til personer med funksjonsnedsettelse som for eksempel ønsker å gjøre noe for å bidra til at flere med funksjonsnedsettelse får bestemme selv, ønsker å knytte nettverk med andre funksjonshemmede, ønsker å gjøre noe som kan utgjøre en forskjell for folk med funksjonshemminger, eller som vil prøve å spre informasjon om funksjonshemmede og utvide forståelsen rundt det å leve med en funksjonshemming (Uloba, *Bente Skansegårds fond*).

Uloba er altså nokså aktiv med arrangementer, fond, *magazine*, podcast, webinar, seminar, festival, undersøkelser osv.

2.3.2 Uloba sine involveringer utad

BPA-utvalget

I tillegg til at Ulobas generalsekretær Vibeke Marøy Melstrøm sitter i ENILs styre, har hun også fra 2019–2021 sittet i BPA-utvalget. Regjeringen med kongen i statsråd oppnevnte i 2019 et BPA-utvalg som skulle gjennomgå BPA-ordningen og komme med forslag til forbedringer. Utvalget skulle legge frem utredningen sin som en norsk offentlig utredning (NOU) (NOU 2021: 11., s. 1). Det var 13 representanter i BPA-utvalget, deriblant Ulobas generalsekretær Vibeke Marøy Melstrøm (Regjeringen, u.å.). Utvalget la frem sin rapport 16. desember 2021, og sommeren året etter var rapporte oppe til høring, og Uloba sendte inn sitt høringssvar (Uloba, *Høringssvar*). Det at Ulobas generalsekretær Vibeke Melstrøm har vært blant de 13 som satt i utvalget, gir Uloba som interesseorganisasjon en stor mulighet til å påvirke fremtidens BPA og dermed også mange funksjonshemmedes fremtidige hverdag.

CRPD-koalisjonen

Som nevnt i innledningen har debatten om likestilling for funksjonshemmede nylig blitt aktualisert, da FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) nå altså skal inkorporeres i norsk lov. Grunnen til at det ikke tidligere ble ansett som nødvendig å å inkorporere konvensjonen i norsk lov er at ble det vurdert slik at norsk rett allerede var i overensstemmelse med CRPD (Regjeringen, 2022). Dersom CRPD tas inn i menneskerettsloven vil CRPD ta prioritet over eventuelle andre lover som kommer i konflikt med CRPD (Uloba, *CRPD*). Slik er det altså ikke per i dag. I dag har norsk lov forrang på områder hvor CRPD kommer i konflikt med norsk lov. Uloba er én av 11 organisasjoner bak CRPD-koalisjonen som arbeidet for å få CRPD inn i menneskerettsloven i Norge (Uloba, *historie*), (Handikappnytt, 2021). Sammen med andre organisasjoner sendte CRPD-koalisjonen en rapport til FN som dokumenterte hvorvidt CRPD ble overholdt i Norge (FFO, 2019). Nå skal konvensjonen etter mye debatt altså inkorporeres i norsk lov. Regjeringen har innhentet juridisk ekspertvurdering som skal ta stilling til på hvilken måte konvensjonen på best måte kan inkorporeres. Denne vurderingen og anbefalingen skal leveres og være ferdigstilt senest ved utgangen av 2023 (Regjeringen, 2022).

Som vi ser er Uloba rimelig aktiv og har et stort engasjement og en tydelig tilstedeværelse og stemme i og rundt saker som omhandler funksjonshemmede. Det kan derfor sies at de har en god del makt og innflytelse på det feltet de opererer innenfor.

2.4 Ulike syn på funksjonshemming

For å kunne sette oppgaven inn i en bredere kontekst vil jeg i det følgende belyse hvilke ulike syn som finnes på funksjonshemming i dag, men også hvordan forståelsen av funksjonshemming har endret seg gjennom nyere tid. Det finnes flere ulike forståelsesmodeller av funksjonshemming, men de jeg skal belyse under er de som har hatt størst omtale og debatt rundt seg de siste tiårene, og som er å anse som de viktigste modellene i senere tid. Før jeg legger frem de ulike modellene, skal jeg kort belyse ordbruken rundt funksjonshemming og kompleksiteten rundt hvem som regnes som funksjonshemmet.

2.4.1 Funksjonshemming og ordbruk

Uttrykkene brukt om funksjonshemming har også hatt en endring gjennom de siste tiårene, noe som har kommet frem parallelt med de ulike synene på funksjonshemming, da det har vokst frem et behov for å skille individuelle og relasjonelle aspekter ved funksjonshemming. Det individuelle aspektet handler om individets funksjonelle begrensninger, og det relasjonelle aspektet handler mer om samspillet mellom individ og omgivelser. På engelsk brukes ordet *impairment* om det individuelle aspektet, mens *disability* brukes om det relasjonelle aspektet. På norsk har vi tidligere ikke hatt et språklig skille på disse to perspektivene, men det som etterhvert har blitt offisiell språkbruk er at en bruker betegnelsen *funksjonsnedsettelse* om det individuelle aspektet, *personer med funksjonsnedsettelse* om individet og *funksjonshemming* om det relasjonelle aspektet (Tøssebro, 2010, s. 21–26). Jeg kommer for enkelhets skyld til å bruke ordene *funksjonshemming* og *funksjonshemmet* i denne oppgaven, selv om jeg også anerkjenner nyansene i den offisielle språkbruken.

2.4.2 Hvem er funksjonshemmet?

Det kan være vanskelig å trekke et skille på hvem som er funksjonshemmet og hvem som ikke er det. Inger Marie Lid (2022) skriver at ordet *funksjonshemming* eller *funksjonshemmet* blir ofte brukt med to betydninger. Den første i betydningen at noen fysiske, psykiske og/eller sosiale funksjonsevner er hemmet. Den andre i betydningen at en blir funksjonshemmet av omgivelser som ikke er tilpasset personen. Hvem som kategoriseres som funksjonshemmet kan derfor være vanskelig å svare på. Mange personer kan for eksempel føle at omgivelsene er full av barrierer, uten at de nødvendigvis vil se på seg selv som funksjonshemmede. En døv person vil kanskje på noen måter kunne kategoriseres som funksjonshemmet, men denne personen vil kanskje ha en oppfatning om at hen tilhører en språklig og kulturell minoritet og ikke identifiserer seg med å være funksjonshemmet. Ofte er svaret på hvem som kategoriseres som funksjonshemmet avhengig av hvilket perspektiv en har. I den offentlige forvaltningen er hvem som kategoriseres

som funksjonshemmet ofte knyttet opp mot et behov for å avgrense hvem som har rett på for eksempel økonomiske ytelser, rett til ekstra hjelp i skolen, hjelpemidler osv. (Lid, 2022).

Tøssebro (2010, s. 57) skriver følgende om funksjonsnedsettelse, som kan gi et bilde på hvor vanskelig det kan være å si noe om hva funksjonshemming er og hvem som kan kategoriseres som funksjonshemmede (Tøssebro sine uthevinger): “Funksjonsnedsettelse er det som på engelsk kalles et *sensitising concept*. Det er begrep som peker på noe alle kjenner igjen, men som likevel mangler en klar avgrensning.”. Det er mange nyanser når det kommer til hvem som kan kategoriseres som funksjonshemmet, og hvilket perspektiv en går ut ifra spiller som nevnt inn her.

2.4.3 Den medisinske modellen

Tidligere har funksjonshemming blitt beskrevet som *konsekvenser av sykdom, skade eller lyte* og lignende (Tøssebro, 2010, s. 7). En tenker gjerne på funksjonshemming som en feil med kroppen eller at den ikke fungerer slik som den burde og at dette skaper vanskeligheter i hverdagen. På den måten knyttes funksjonshemminger opp mot diagnoser og biologiske og psykologiske avvik. Denne måten å se funksjonshemming på kalles den medisinske modellen. En slik modell setter personen i fokus på den måten at funksjonshemming blir sett på som egenskaper ved individet og den viktigste innfallsvinkelen med tanke på å hjelpe individet, blir å behandle eller rehabilitere det for sin sykdom, skade eller lyte. Den medisinske modellen har blitt utfordret i lang tid og anses nå for mange som nærmest utdatert. Den viktigste kritikken rettet mot den medisinske modellen er at den fokuserer ensidig på individets tilkortkommenheter og mangler (Tøssebro, 2010, s. 7–16).

2.4.4 Den sosiale modellen

Den medisinske modellen har blitt utfordret av flere tankesett, men det som har fått størst gjennomslagskraft er det som internasjonalt blir kalt for *vendingen mot omgivelsene*. Vendingen mot omgivelsene er i realiteten en samling med lignende tankesett hvor det finnes både mer

moderate og mer radikale standpunkter. Den sosiale modellen har blitt sett på som radikal og ekstrem av flere, men den har fått stor internasjonal påvirkningskraft. Denne modellen flytter fokuset bort fra person og retter det heller mot omgivelsene og hvordan de kan virke funksjonshemmende (Tøssebro, 2010, s. 7–17). Tøssebro (2010, s. 17–18) skriver at den sosiale modellen må sees i sammenheng med hvordan undertrykkelse fungerer. Han forklarer at et viktig element ved undertrykkelse er at overklassens ideologi, eller deres måte å forstå og forklare sosial ulikhet på, aksepteres av underklassen. Den dominerende klassens ideer blir herskende. For å få til en sosial endring må dette ideologiske hegemoniet utfordres, noe jeg belyser videre i kap. 3.4 og 3.5. Den sosiale modellen søker å gjøre nettopp dette, og må sees i sammenheng med en slik måte å forstå ideologier på (Tøssebro, 2010, s. 17).

I den sosiale modellen er forståelsen slik at det er omgivelsene som gjør folk funksjonshemmet og ikke funksjonsnedsettelsen. En ser det slik at dersom omgivelsene hadde vært tilpasset en variasjon av mennesker, så ville ikke nødvendigvis en person med funksjonsnedsettelse blitt hemmet i omgivelsene (Tøssebro, 2010, s. 19). For eksempel ville ikke en person som sitter i rullestol vært hemmet i et bygg som hadde heis, men med en gang den samme personen skal bruke et bygg uten heis, ville den samme personen vært funksjonshemmet. En av grunnene til at den sosiale modellen har fått kritikk er at noe kan være en barriere for én, og en hjelp for en annen. For eksempel kan sterkt lys være til hjelp for en som ser dårlig, men til ulempe for en som er lyssky. En fortauskant kan være en barriere for en som sitter i rullestol, men kan hjelpe en blind person med å orientere seg. En annen kritikk mot den sosiale modellen har vært at den kan bli for ensidig, og at den kan undervurdere hvilke utfordringer og plager en funksjonsnedsettelse i seg selv kan medføre, som for eksempel smerter, tretthet og så videre. (Tøssebro, 2010, s. 18–22).

Tilhengere av den sosiale modellen har forsvart seg mot kritikken ved å argumentere for at den er misforstått. De forklarer at de anerkjenner at smerter og tretthet er en realitet for mange funksjonshemmede, men insisterer på at vi må fokusere på det som kommer i tillegg til funksjonsnedsettelsen, og at det er omgivelsene som gjør folk med funksjonsnedsettelse funksjonshemmet. Noen tilhengere av den sosiale modellen argumenterer for at det at modellen er ensidig faktisk er en fordel, da det er en utfordring å få folk, funksjonshemmede og andre til å

forstå og se hvilken rolle samfunnet og omgivelsene spiller i funksjonshemmedes liv. Modellens entydighet er med på å fremme budskapet på en tydelig måte (Tøssebro, 2010, s. 22).

Tom Shakespeare, som er en sosiolog som ble forbundet med den sosiale modellen, forstår denne argumentasjonen om at entydighet i noen tilfeller kan være fordelaktig, men mener at den sosiale modellen likevel er utdatert og avleggs. Han skrev i 2006 boken *Disability rights and wrongs* hvor han skriver at bevegelsen rundt den sosiale modellen stoppet opp på 90-tallet og at den ikke lenger har mer å gi. Shakespeare mente derfor at det var på tide med et mer nyansert perspektiv og det han kalte en *relasjonell forståelse* av funksjonshemming (Tøssebro, 2010, s. 23).

2.4.5 Den relasjonelle forståelsen

Den *relasjonelle forståelsen* er det en kan kalle for en moderat sosial modell. Denne modellen blir også kalt gap-modellen, den relative modellen eller den miljørelative modellen, og handler om at det er dårlig samsvar mellom funksjonsevne hos individet og funksjonskrav i omgivelsene og om hvordan dette utspiller seg som et praktisk problem. Det handler altså om samspillet mellom personer og omgivelser, men også om andre forhold av samfunnsmessig karakter som ikke handler om det fysiske miljøet (Tøssebro, 2010, s. 23–25). Inger Marie Lid (2022) skriver at *gapet* mellom individets forutsetninger og omgivelsenes krav kan reduseres ved å gjennomføre tiltak som øker individets forutsetninger og gjennom tiltak i omgivelsene som kan redusere kravene som omgivelsene stiller til individet. For eksempel kan tiltak som rettes mot individet være rehabilitering, hjelpemidler og sosiale og økonomiske støtteordninger. Individuell tilrettelegging og universell utforming kan gjøre at omgivelsene blir tilgjengelige for en stor variasjon av mennesker. Som vi ser har synet på funksjonshemming vært i endring i lang tid og pendelen har svingt fra den medisinske modellen til den sosiale modellen, og delvis tilbake i form av den relasjonelle modellen.

3 Teori

3.1 Kritisk lingvistikk

Kritisk diskursanalyse (KDA) springer ut fra kritisk lingvistikk. Kritisk lingvistikk handler om å vise hvordan språk kan brukes som et ideologisk instrument, og hvordan det som utelates fra teksten også kan ha betydning. Ideologiske aspekter i en tekst ligger ofte skjult i teksten. Kritisk lingvistikk søker å gjøre eksplisitt, det som ligger implisitt i en gitt tekst (Skrede, 2020, s. 20). I kritisk lingvistikk anser man språket som en sosial praksis. Det vil si at språket brukes til å opprettholde og videreføre ulike maktrelasjoner i samfunnet. For å avdekke hvordan språket kan bli brukt som et ideologisk instrument kan en for eksempel undersøke hvilke hendelser og personer som er fremhevet i teksten (foregrounded) og hvilke hendelser og personer som er satt i bakgrunnen (backgrounded). Som språkbruker er man tvunget til å ta valg og disse valgene påvirker meningsinnholdet i ytringen. En kan analysere ytringer og avdekke ideologier som kan sies å ligge bak ytringen (Machin og Mayr, 2012, s. 2). For eksempel kan en se på de to følgende setningene:

1. Min kone havnet i en bilulykke i kveld.
2. Min kone krasjet bilen i kveld.

Vi forstår ut fra begge setningene at konen har vært i en ulykke, men bare i setning 2 legges skylden eksplisitt på konen. I setning 2 er konen den aktive i setningen, mens i setning 1 er konen passiv; bilulykken er noe som har hendt henne, mens i setning 2 var det konen som forårsaket ulykken. En grunn til å velge setning 1 i stedet for setning 2 kan være at språkbrukeren ønsker å skjule hvem som forårsaket ulykken.

3.2 Kritisk diskursanalyse

Kritisk lingvistikk har fått kritikk for å ikke gjøre rede for koblingen mellom språk, makt og ideologi på en tilfredsstillende måte (Fairclough, 1992, s. 2). Kritisk diskursanalytikere har forsøkt å utvikle metoder og teori som kunne klare å fange opp og utforske denne koblingen, da særlig med fokus på å beskrive de konvensjoner og praksiser i og rundt tekst som kan avsløre politiske og ideologiske tanker. Fordi kritisk diskursanalyse går ut ifra at maktrelasjoner er diskursive, kan vi analysere hvordan maktrelasjoner utøves og forhandles om i diskursen. Kritisk diskursanalyse ser altså makt som noe som kan overføres og praktiseres gjennom språket (Machin og Mayr, 2012, s. 4).

Fairclough (2013, s. 11–12) har kommet opp med tre karakteristikk han mener bør være til stede for å kunne bruke betegnelsen Kritisk diskursanalyse:

1. It is not just analysis of discourse (or more correctly text), it is part of some form of systematic transdisciplinary analysis of relations between discourse and other elements of the social process.
2. It is not just general commentary on discourse, it includes some form of systematic analysis of texts.
3. It is not just descriptive, it is also normative. It addresses social wrongs in their discursive aspects and possible ways of righting or mitigating them.

Fairclough (2013, s. 11–12) understreker at karakteristikkene ikke er ment som en oppmuntring til konformitet, men som en måte å skille KDA fra andre former for forskning og analyse. Karakteristikkene han kommer med, er altså ikke å anse som “regler”, men som forslag som er åpne for modifikasjoner.

Det er tre begreper som jeg mener er viktig å avklare for å forstå hvordan jeg definerer kritisk diskursanalyse i denne oppgaven. De tre begrepene som er *diskurs*, *ideologi* og *makt*, er sentrale begreper innen kritisk diskursanalyse. Jeg vil i det følgende belyse og redegjøre for begrepene, samt forklare hvordan de kan knyttes til KDA.

3.3 Diskurs

Diskurs har blitt forklart på ulike måter av ulike personer. For eksempel har Machin og Mayr (2012, s. 20) kokt diskursbegrepet ned til at *diskurs er språk i reell brukssammenheng*. Fairclough (2003, s. 124) skriver at for at en skal kunne kalle noe diskurs så må en finne en viss grad av repetisjon i innholdet, som også må deles av flere personer. Han skriver videre at diskurser er noenlunde stabile over tid, overskrider lokale variasjoner og er overindividuelle. Innholdet i en diskurs vil påvirkes av sjangeren diskursen forholder seg til (Skrede, 2020, s. 35). For eksempel vil en uformell sjanger gjerne bruke emoji'er, mens disse gjerne ikke er brukt i en mer formell sjanger som for eksempel en politisk tekst. Fairclough forklarer at diskurser kan være forestillinger om en verden som er annerledes enn den faktiske verdenen og at diskurser er med på å vri samfunnet i bestemte retninger (Fairclough, 2003, s. 124). Van Dijk (1998) knytter ideologi og diskurs sammen og skriver følgende om ideologi og diskurs (van Dijk sine uthevninger):

In other words, although discourses are not the only ideologically based social practices, they certainly are the most crucial ones in the formulation of ideologies in their social reproduction. Language use, text, talk and communication (together subsumed here under the overall term of 'discourse') are needed and used by group members to learn, acquire, change, confirm, articulate, as well as to persuasively convey ideologies to other ingroup members, to inculcate them in novices, defend them against (or conceal them from) outgroup members or to propagate them among those who are (as yet) the infidels. In sum, if we want to know what ideologies actually look like, how they work, and how they are created, changed and reproduced, we need to look closely at their *discursive manifestations*.

Machin og Mayr (2012, s. 20) refererer til Van Dijk, Fairclough og Wodak når de forklarer at i KDA er det de bredere ideene kommunisert gjennom en tekst eller flere tekster som er referert til som *diskurser*, og det er denne definisjonen av *diskurs* jeg vil lene meg på i denne oppgaven.

3.4 Teknologisering av diskurs

Norman Fairclough bruker termen *teknologisering av diskurs* for å identifisere en bestemt moderne modus for språkpolitikk og språkplanlegging. Ifølge Fairclough (2013, s. 126) er det tre ulike aspekter som involveres ved teknologisering av diskurs. Den første er forskning på *diskursive praksiser* i sosiale institusjoner og organisasjoner. Den neste handler om *redesign* av disse praksisene, slik at de samsvarer med bestemte strategier og objektiver. Vanligvis er disse strategiene og objektivene satt frem av ledere og byråkrater. Det siste aspektet av teknologisering av diskurs dreier seg om *opplæring av personell* til å utøve disse redesignede praksisene. Fairclough (2013, s. 126) anser teknologisering av diskurs som en viktig ressurs i forsøkene de dominerende sosiale krefter gjør for å styre og kontrollere retningen til store sosiale og kulturelle forandringene, som videre påvirker moderne samfunn. Fairclough (2013, s. 126) skriver så at de diskursive konvensjonene som kan komme frem av teknologisering av diskurs, kan realisere naturaliserte ideologier. Slik kan teknologisering av diskurs være en effektiv mekanisme for å opprettholde hegemonier og maktrelasjoner. Med termen *naturalisering* mener jeg det samme som Yewah (1993, 181–182) skriver om *naturalisering*:

By *naturalization*, I mean the process of unconscious internalization and expression of beliefs, values, ideas, perceptions and modes of thinking of a given society and class at a given period of time.

Når jeg senere skriver om *denaturalisering*, vil dette bety et forsøk på å avsløre denne *naturaliseringen*.

Når det gjelder teknologisering av diskurser ser man tydelige tendenser på nasjonalt og transnasjonalt nivå, som kan kobles til dominante klassers interesser. Likevel er det vanskelig å sette fingeren på en spesifikk, eller flere bestemte øyeblikk av steder for sentral politikkdannelse. Politikk og planlegging har heller blitt underlagt praksiser for diskursiv teknologisering gjennom ulike tider og ulike nivåer, i mange forskjellige institusjoner og organisasjoner, både i private domener og offentlige domener (Fairclough, 2013, s. 127).

Gramsci har en teori om makt, klasse og stat i moderne kapitalistiske samfunn, som vi kan lene oss på her. Denne teorien tar høyde for forholdet mellom slike utviklinger som teknologisering av diskurs til klasse- og statsinteresser, uten å redusere disse komplekse forholdene til et syn om at statsmakt alltid går i direkte bane fra stat til samfunn. Ifølge Gramsci er den politiske makten til den dominerende klasse i kapitalistiske samfunn basert på en kombinasjon av dominans. I snever betydning har statsmakten kontroll over undertrykkelseskreftene i et samfunn, samt kapasiteten til å bruke tvang mot andre sosiale grupper. Dette kombinert med intellektuelt og moralsk lederskap eller hegemoni, gir politisk makt til den dominerende klasse i et slikt samfunn. Gramsci kobler hegemoni til funksjonen av en stat som en etisk stat. En stat er ifølge Gramsci etisk i den forstand at en av dens viktigste funksjoner er å heve den store massen av befolkningen til et visst kulturelt og moralsk nivå. Dette nivået samsvarer med det nivået som skal til for å styrke de produktive kreftene i et samfunn, og dermed samsvarer også nivået med interessene til de herskende klassene i samfunnet. Fairclough (2013, s. 128) argumenterer for at teknologisering av diskursen er et virkemiddel i prosessen med å heve den store massen av befolkningen til et visst kulturelt og moralsk nivå.

3.5 Diskurs og hegemoni

Fairclough forklarer at det er et dobbelt forhold mellom diskurs og hegemoni. Hegemonisk praksis og hegemonisk kamp tar på den ene siden i stor grad form av diskursiv praksis. Diskurskonvensjoner (for eksempel intervjuer, konsultasjoner, artikler osv.) i seg selv inneholder implisitt bestemte ideologier, da bestemt kunnskap og tro, og bestemte posisjoner som deltakerne i praksisen innehar (eks: lege-pasient), samt forholdet dem imellom. Dersom disse diskursive konvensjonene blir naturaliserte og gjort til *sunn fornuft*, blir også ideologiene i disse diskursive konvensjonene naturaliserte. Slike naturaliserte diskursive konvensjoner (og ideologier) er effektive mekanismer for å opprettholde og reprodusere kulturelle og ideologiske aspekter av hegemoni. Et mål for den hegemoniske kampen blir dermed å denaturalisere eksisterende konvensjoner og erstatte disse med andre konvensjoner (Fairclough, 2013, s. 129). Den andre

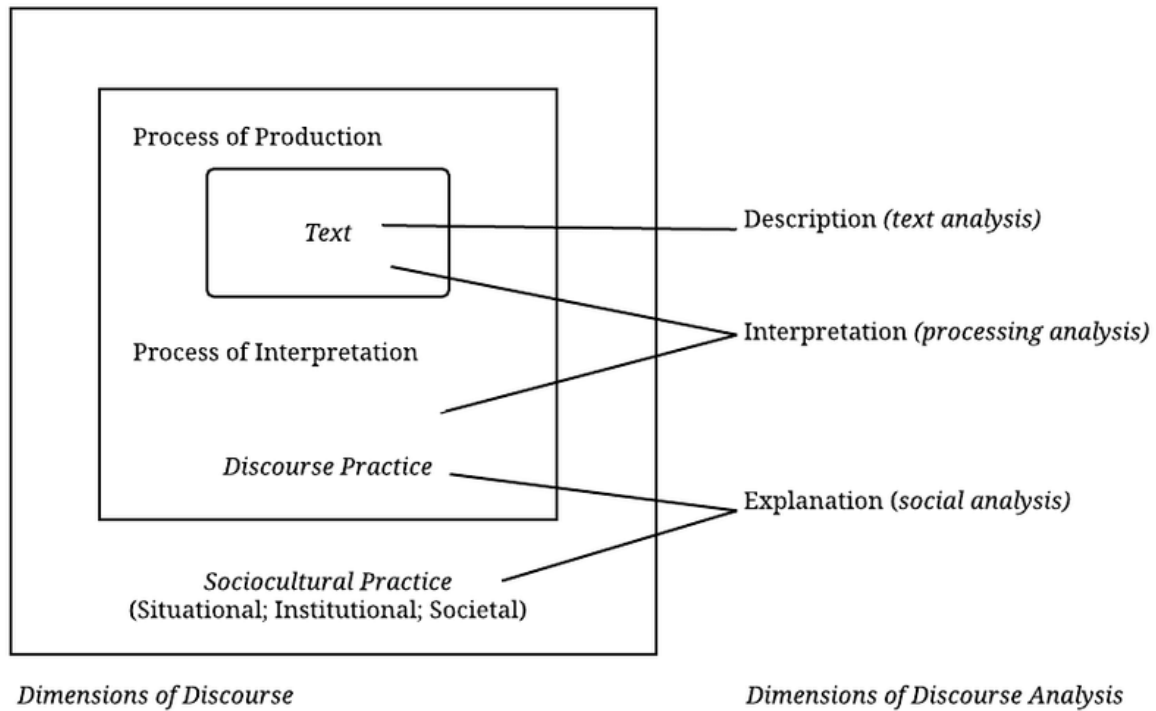
siden av forholdet mellom diskurs og hegemoni, er at diskurs i seg selv er en plass for kulturelt hegemoni. Hegemoniet en klasse eller en gruppe har over et samfunn eller en del av et samfunn, er delvis basert på dens evne til å forme diskursive praksiser og diskursordener. I denne sfæren inkluderes for eksempel fremveksten av en dominant språkvariant (språk, dialekt, sosiolekt osv). Hegemonisk kamp inkluderer både kampen de dominerte gruppene står overfor i den diskursive sfæren, samt de dominerende kreftenes kamp for å opprettholde og fornye sitt hegemoni i den diskursive sfæren. Basert på dette doble forholdet mellom diskurs og hegemoni, blir teknologisering av diskursen både en bevisst og strategisk måte å intervensere og reforme diskursive praksiser på, med tanke på dens hegemoniske og ideologiske påvirkningsevne (Fairclough, 2013, s. 130–131).

3.6 Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse

Basert på Gramscis teorier har Fairclough utviklet en modell for kritisk diskursanalyse. Fairclough mener at denne tilnærmingen til diskursanalyse kan være passende til den type forskning som beskjeftiger seg med den type sosial og kulturell endring som jeg har skissert over. Denne modellen tydeliggjør koblingen mellom sosial praksis og språk, samt at den systematisk undersøker sammenhenger mellom karakteristikkene i sosiale prosesser og egenskaper ved språktekster. Modellen integrerer mikro-analyse, som er sentrert rundt analyse av selve diskursen, sammen med makro-analyse, som inkluderer analyse av språkpolitikk og planlegging. I det at den tar sikte på å synliggjøre gjennom analyse, og å kritisere sammenhenger mellom egenskaper ved tekster og sosiale prosesser og relasjoner, er denne metoden en kritisk tilnærming til diskursanalyse. Disse sammenhengene er vanligvis ikke åpenbare for de menneskene som produserer og tolker disse tekstene, og dermed er en avhengig av denne opasiteten for å kunne være effektive brikker i hegemoniet (Fairclough, 2013, s. 130–131).

Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse (avbildet under – figur 1) er basert på en oppfatning om at diskurs har tre dimensjoner, og er derfor en tredimensjonal metode for diskursanalyse. De tre dimensjonene Fairclough skisserer er for det første *språklig tekst*, som er

en *deskriptiv dimensjon*. Den andre dimensjonen er *diskursiv praksis*, som omhandler *tekstproduksjon* og *teksttolkning*. Den siste dimensjonen er den *sosiokulturelle praksisen* diskursen er en del av. Denne dimensjonen har flere nivåer, da et stykke diskurs er en del av den sosiokulturelle praksisen på flere måter: i den umiddelbare situasjonen, i den større organisasjonen eller institusjonen, og på et sosialt nivå. Fairclough legger frem et eksempel på det sosiale nivået ved å trekke frem en interaksjon mellom to parter av et ekteskap. Man kan lese deres interaksjon i lys av deres forhold til hverandre, i lys av ekteskapet som institusjon, og i lys av kjønnsforhold i det større samfunnet som de er en del av. Denne metoden for diskursanalyse inneholder en lingvistisk *beskrivelse* av den språklige teksten, en *tolkning* mellom forholdet mellom teksten og diskursive prosesser, samt en *forklaring* på forholdet mellom diskursive prosesser og sosiale prosesser. Det som er spesielt med denne tilnærmingen er at koblingen mellom sosiokulturell praksis og tekst er mediert av diskursiv praksis. Hvordan en tekst tolkes eller produseres er avhengig av karakteristikene til den sosiokulturelle praksisen som diskursen er en del av, da også inkludert eksisterende hegemonier. Tekstproduksjonens diskursive praksis vil være med å forme teksten og sette avtrykk i tekstens overflatetrekk. På samme måte vil karakteristikene for den diskursive praksisen for teksttolkning bestemme hvordan disse overflatetrekkene vil bli tolket (Fairclough, 2013, s. 131–133).

Figur 1: Faircloughs modell for diskursanalyse – Fairclough (2013)

3.7 Teknologisering av diskurs og Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse

Det Fairclough mener med teknologisering av diskurs er, som jeg har nevnt tidligere, en prosess hvor en intervenserer i den diskursive praksisen, med mål om å kunne skape et nytt hegemoni i diskursordenen til en gitt institusjon eller organisasjon. Dette skjer som en del av en mer generell kamp for å pålegge institusjonell praksis og kultur, og rekonstruerte hegemonier. For å koble dette til Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse, innebærer dette et forsøk på å skape en ny forening mellom diskursiv praksis, sosiokulturell praksis og tekst. På bakgrunn av forskning på eksisterende diskursive praksiser i institusjonen og dens effektivitet (dette kan for eksempel være

basert på hvor effektiv kundekontakt institusjonen har, eller hvor effektivt institusjonen projiserer sitt “image” utad), kan en forsøke å koble sammen diskursiv praksis, sosiokulturell praksis og tekst gjennom en prosess hvor en redesigner eksisterende diskursive praksiser og driver opplæring av institusjonens personell på den redesignede diskursive praksisen (Fairclough, 2013, s. 137). Et eksempel på en slik teknologisering av diskurs kan vi se hos Uloba, da de på nettsiden sin har lagt ut flere nedlastbare pdf-hefter hvor de oppfordrer til en spesifikk språkbruk rundt funksjonshemming. Siden Uloba oppfordrer til en spesifikk språkbruk rundt funksjonshemming, mener jeg at det er rimelig å anta at også de som arbeider i organisasjonen Uloba også har blitt opplært i denne språkbruken. Altså er dette en teknologisering av diskurs. På denne måten blir koblingen mellom språk og makt synliggjort, da organisasjonens personell blir opplært i en måte å bruke språket på som samsvarer med hvordan organisasjonen ønsker å fremstå. Denne kontrollen av språkbruk kan slik Fairclough (2013, s. 126) forklarer, være med å forme de store sosiale og kulturelle forandringene, som igjen påvirker moderne samfunn.

3.8 Ideologi

Uloba har så vidt jeg kan se verken i teksten *Idegrunnlag* eller på nettsiden generelt forklart hva de mener når de bruker termen *ideologi*. Sigrud Skirbekk (2021) skriver at ideologi har betydningene “idésystem, grunnsyn eller samfunnssyn”. Han skriver også at ideologi kan ha en *nøytral*, *positiv* eller *negativ* valør. Den nøytrale valøren vil være når en beskriver sosialt forklarende systemer, den positive valøren betegner ordnede og motiverende ideer som et samfunn er avhengig av, mens den negative valøren betegnes som interessebestemte og virkelighetsfordreide kollektive oppfatninger. Sigurd Skirbekk forklarer videre at ideologi i nyere tid har blitt brukt om ulike samfunnsforklaringer som kan være til større fordel for noen grupper enn for andre grupper. Eksempler på slik type ideologi kan være kjønnsideologi eller raseideologi. Videre forklarer Skirbekk at det ikke bare er grupper som ønsker å bevare sine privilegier som ønsker å legitimere sine ideologier som fordelaktig for allmennheten, men at også grupper som mener at de har blitt fratatt en rett de burde hatt, kan utvikle ideologier som sier at dersom de ville hatt tilgang på denne rettigheten, ville det være til fordel for hele

samfunnet, enten økonomisk eller moralsk. En slik kamp om offerstatus kan ofte være av ideologisk karakter (Skirbekk, 2021).

Fairclough er tilhenger av J. Thomson sitt syn på ideologi, som sier at en kan si at noe er ideologisk forankret når det står i tjeneste for dominansforhold. Altså når noe er med på å underbygge eller opprettholde et dominansforhold. Fairclough vil i tillegg til dette legge til at noe kan sies å være ideologisk forankret også når det utfordrer eller gjør motstand mot et eksisterende dominansforhold (Fairclough, 2013, s. 66.). Jeg vil i denne oppgaven bruke ordet ideologi og oppfatning litt om en annen. Betydningen av disse ordene vil peke på en betydning lignende den som Fairclough presenterer, nemlig at det er snakk om ideologi dersom den står i tjeneste for eller utfordrer dominansforhold.

3.9 Språk og ideologi

Ideologi kan komme til uttrykk gjennom diskurser. Slik blir språket og analysen av det viktig for å avdekke ideologier som ligger implisitt i teksten. Språket har siden sin opprinnelse blitt brukt i ulike situasjoner, hvor situasjonen har vært utslagsgivende for språkbruken (Svennevig, Sandvik og Vagle, s. 126). Det har blitt brukt for å kommunisere handlinger, representere menneskers *indre* og *ytre* verden, samt for å danne sosiale relasjoner og for å skape identitet. Ut ifra dette ser vi at språket har tre hovedfunksjoner. Den første funksjonen er en *ekspressiv funksjon*, som handler om språkbrukeren sine tanker og følelser og hvordan språket blir brukt for å uttrykke disse. Den andre språkfunksjonen blir kalt den *referensielle funksjonen*. Denne funksjonen er den delen av språket som kan sees på som våre representasjoner av vår erfaring med verden, være seg den indre, den ytre, eller den verdenen som språket har formulert. Den siste språkfunksjonen er den *interpersonelle funksjonen*, som gjør oss i stand til å skape relasjoner gjennom for eksempel å utføre språklige handlinger, som å stille spørsmål, kommandere, legge frem påstander osv. Den gjør at vi kan delta i sosiale sammenhenger og den viser til den relasjonen som finnes mellom partene i kommunikasjonssituasjonen. Flere språkfunksjoner kan være til stede samtidig, og en ytring vil nesten alltid ha flere språkfunksjoner tilstede i ulike variasjoner

(Svennevig, Sandvik og Vagle, s. 126). Alle ytringer har en funksjon, og språkfunksjonene vil ikke bare være noe vi kan velge å skape, men noe vi blir tvunget til å skape dersom vi velger å bruke språket.

3.10 Makt

Diskurser er ifølge Fairclough ideologiske dersom de bidrar til å opprettholde eller utfordre maktrelasjoner (Fairclough, 1992, s. 91). Han mener at ideologi er en representasjon av verden, og at representasjonen kan bidra til å skape og opprettholde maktrelasjoner, dominans og utnyttelse (Fairclough, 2003, s. 218). Ikke alle maktstrukturer er negative, men det er de maktstrukturer som er uheldige for visse sosiale grupper som er interessante emner for kritisk diskursanalyse (Skrede, 2020, s. 28).

Makt kan forstås på ulike måter. Ifølge Dahl (1957, s. 202–203) kan makt defineres slik: A har makt over B, dersom A kan få B til å gjøre noe B ellers ikke ville gjort. Skrede (2020, s.28–29) kaller dette for et endimensjonalt syn på makt, da dette ifølge Lukes (2005, s. 19) ikke i tilstrekkelig grad dekker usynlig makt, men er tuftet på observerbar maktutøvelse. Bachrach og Baratz (1974, s. 3–16) utvidet det endimensjonale synet til det som blir kalt det todimensjonale synet på makt, ved å også inkludere temaer som ikke er tydelige, og som blir holdt utenfor. For eksempel er beslutninger tydelige, mens valget om å ikke ta en beslutning er mindre tydelig, men likevel noe som kan påvirke andre mennesker og dermed være utøvelse av makt. Lukes (2005, s. 24–28) foreslår et tredimensjonalt syn på makt, som svar på det todimensjonale synet. Lukes (2005, s. 27) formulerer det slik (Lukes uthevinger): “*A may exercise power over B by getting him to do what he does not want to do, but he also exercises power over him by influencing, shaping or determining his very wants.*”

Kritisk diskursanalyse beskjeftiger seg særlig med den forståelsen av makt hvor visse ideologier fremstilles som *best*, eller til og med som *det eneste alternativet som finnes* (Skrede, 2020, s. 29).

3.11 Sjanger

Jeg skal i det følgende kort greie ut om sjanger og hvilke *tekstinterne* og *teksteksterne* faktorer som påvirker den. Grunnen til at jeg har valgt å ha med en kort utgreiing av sjangerteori, er at en kan si at Uloba sin webside *Idégrunnlag* følger visse sjangernormer og konvensjoner, slik at analyse materialet kan være påvirket av den sjangeren *Idégrunnlag* hører til.

Sandvik, Svennevig og Vagle (2004, s. 192) har definert sjanger slik: “(...)et sterkt og temmelig varig sett tekstnormer med mer eller mindre rom for individuelle løsninger.” *Sjangerskjemaer* er de viktigste tekstnormene som regulerer hovedoppbyggingen av en tekst. Sandvik, Svennevig og Vagle (2004, s. 195–196) forklarer at enhver tekst er strukturelt organisert, og dermed har det de kaller et sjangerskjema. Hvis vi tar for oss teksttypen *argumenterende tekst*, ser vi at en slik teksttype har komponentene *situasjon, problem, løsning, evaluering*. I en argumenterende tekst forstås mottaker av teksten som den som representerer problemet (eller den uønskede tilstanden), og avsender av teksten som den som har løsningen på problemet. Avsenders oppgave blir å overbevise mottaker av teksten om at avsenders løsning er den beste (Sandvik, Svennevig og Vagle, 2004, s. 210).

Som nevnt i kap 3.3 vil innholdet i en diskurs (eller en tekst, som del av en større diskurs) påvirkes av hvilken sjanger den tilhører. Både *teksteksterne* og *tekstinterne* faktorer er med på å avgjøre hvilken sjanger en tekst kan sies å høre til. Bhatia (1993, s. 16–22) skiller de *tekstinterne* og de *teksteksterne* faktorene på en slik måte at de *tekstinterne* faktorene vil være det samme som de *lingvistiske* trekkene i en tekst, mens de *teksteksterne* faktorene vil være av *sosiologisk* og *psykologisk* forankring. Tidligere har en vært opptatt av å beskrive de språklige trekkene i det som ble sett på som register- eller stilanalyse. I nyere tid har man i arbeid med lingvistisk analyse av tekstualisering og retoriske virkemidler beveget seg fra generelt til spesifikt. Syntesen mellom det tidligere arbeidet, og det arbeidet som kom siden, har bygget opp under ideen om at visse spesifikke funksjoner i språket assosieres med visse skrivestiler.

Sandvik, Svennevig og Vagle (1999, s. 189) har, basert på den interne tekstsammenhengen (de lingvistiske trekkene) delt tekst inn i fire teksttyper: *narrative, deskriptiver, instruksjoner* og

argumentasjoner. *Narrative* tekster vil være fortellende tekster som romaner og noveller. De *deskriptive* tekstene vil være tekster som beskriver ulike forhold, som for eksempel florabøker eller skjemaer, mens *instruksjoner* vil for eksempel være *bruksanvisninger* eller *gjør-det-selv-bøker*. Den siste teksttypen er *argumentasjoner* og kan for eksempel være kronikker, debatter eller politiske tekster (Sandvik, Svennevig og Vagle, 1999, s. 189). Som en ser kan altså disse fire teksttypene deles inn i *subteksttyper* eller *undersjangre*. For eksempel kan både en artikkel, en politisk tekst, en debatt og et leserinnlegg være eksempler på argumenterende tekster, selv om de kan ha trekk som gjør at de igjen kan kategoriseres hver for seg. Noen tekster kan også ha flere av teksttypenes trekk i seg. For eksempel kan en tekstbok ha både deskriptive og narrative trekk, da den både beskriver ulike fenomener, men samtidig inneholder fortellende tekster.

Den første *teksteksterne* faktoren er den *sosiologiske* faktoren, som omhandler hvordan en sjanger definerer, organiserer og til slutt kommuniserer sosial virkelighet (Bhatia, 1993, s. 18). En sjanger kan altså fungere som en sosial samhandling. Bhatia (1993, s. 18) forklarer at det sosiale aspektet ved en sjangeranalyse understreker at en tekst ikke er et komplett objekt, som i seg selv bærer mening alene. Han forklarer videre at en tekst må betraktes som en pågående forhandlingsprosess sett i sammenheng med sosiale roller, gruppeformål, faglige og organisatoriske preferanser, forutsetninger og til og med kulturelle begrensninger. De sosiologiske aspektene ved sjangeranalyse handler om de konvensjonelle og ofte standardiserte delene av sjangerkonstruksjon (Bhatia, 1993, s. 19).

Den andre *teksteksterne* faktoren er ifølge Bhatia (1993, s. 19–20) den psykologiske faktoren. Denne faktoren er orientert mot det psykolingvistiske og beskjeftiger seg med de taktiske aspektene ved sjangerkonstruksjon. Om en undersøker de psykolingvistiske aspektene ved en sjangeranalyse, kan en avsløre den kognitive struktureringen, som er typisk for spesielle undersøkelsesområder. Det kommunikative formålet til en tekst, eller det en ønsker å oppnå med en tekst, er reflektert i sjangerens fortolkende kognitive struktur, som tilsynelatende gir uttrykk for regelmessighetene i organisasjonen. Fordi at disse regelmessighetene reflekterer de strategier som medlemmene i en spesiell diskurs eller i et profesjonelt fagfellesskap vanligvis bruker i konstruksjonen og forståelsen av den sjangeren for å oppnå et kommunikativt mål, må de bli sett

på som kognitiv i natur. Denne kognitive struktureringen er tegn på oppsamlet og konvensjonalisert sosial kunnskap, som er tilgjengelig for en spesiell diskurs eller profesjonelt fagfellesskap (Bhatia, 1993, s. 21). Dersom en undersøker de taktiske aspektene ved en sjangerbeskrivelse, vil en kunne fremheve de individuelle strategiske valgene som språkbrukeren har tatt for å kunne utføre hens intensjoner med teksten (Bhatia, 1993, s. 19–20). Disse taktiske valgene som Bhatia (1993, s. 19–21) kaller for *strategier*, er utnyttet av språkbrukeren for å gjøre teksten mer effektiv med tanke på eventuelle hensyn som kan tas i forhold til leseren, det aktuelle mediumet som det blir ytret i, eller med tanke på forutsetninger eller begrensninger som språkbrukeren er pålagt fra organisatorisk hold eller lignende. Disse strategiene er *ikke-diskriminerende* i den forstand at de ikke vil endre essensen i det kommunikative formålet til sjangeren. For eksempel kan journalister håndplukke fakta, som passer deres perspektiv, eller bruke subtilt vokabular (som for eksempel kan utløse presupposisjoner) som kan tilføre grader av subjektivitet inn i deres tekster. Likevel holder de seg innenfor de sjangerkonvensjonene som avisoppslag er kjent for. Journalister og nyhetsreportere er ofte også underlagt retningslinjer for pressen, i tillegg til krav fra de organisasjonene de tilhører. De strategiene som Bhatia (1993, s. 21) betegner som *diskriminerende*, er derimot strategier som endre sjangerens natur vesentlig, slik at de vil introdusere nye eller ekstra hensyn med tanke på det kommunikative formålet til en tekst. En slik variasjon kan ofte være til hjelp når en skal skille sjangre fra undersjangre. Likevel er det viktig å nevne at det har vist seg vanskelig å skissere opp tydelige retningslinjer og kriterier for å kunne skille sjangre fra subsjangre (Bhatia, 1993, s. 21).

3.12 Ulobas tekst *Idégrunnlag* og sjanger

På bakgrunn av det jeg har lagt frem over vil jeg kategorisere Ulobas tekst *Idégrunnlag* argumenterende tekst, og som en undersjanger av argumenterende tekst, vil jeg si at teksten kan kategoriseres som en politisk tekst. Uloba søker gjennom teksten å overbevise publikum om sitt synspunkt og sin løsning på et opplevd problem. Som van Dijk (1998) skriver brukes språk til å på en overbevisende måte formidle ideologier til andre inngruppedlemmer, for å printe inn ideologier hos nye potensielle medlemmer og/eller for å forsvare inngruppedlemmer fra utgruppedlemmer. Han skriver videre at dersom vi vil vite hva ideologier ser ut som, må vi

analysere ideologien *diskursive manifesteringer*, slik jeg skal gjøre i denne analysen av presupposisjoner. Presupposisjoner kan være en diskursiv manifestering av ideologi. Siden jeg skal analysere en tekst som har tydelige sjangertrekk fra den argumenterende sjangeren, hvor det gjøres forsøk på å overbevise, vil det være viktig å anerkjenne at selv om jeg ikke skal gjennomføre en sjangeranalyse, vil også teksteksterne faktorer være en del av bakteppet i denne sammenheng.

3.13 Presupposisjoner og negasjon

Presupposisjoner er proposisjoner (påstander, forslag) som fungerer som et premiss for en setning. Presupposisjonen er en påstand som er antatt å være sann og som er forutsatt for at resten av setningen skal gi mening. Det er en antakelse som ikke er direkte uttalt i en setning, men som ligger innbakt i setningen. For eksempel kan vi se på setningen: *Hege sin kanin er søt*. Her er det antatt at Hege eksisterer og at Hege har en kanin. Denne setningen er typisk for dagligtale. I stedet for å si at *Hege eksisterer, hun har en kanin, og kaninen hennes er søt*, så forenkler vi setningen til: *Hege sin kanin er søt*. Vi antar ting hele tiden, og presupposisjoner hjelper oss med å effektivisere språket, slik at vi slipper å forklare absolutt alt hele tiden. I mange tilfeller kan det som presenteres som gitt, eller det som blir antatt i en setning, være av dyp ideologisk karakter. Det kan derfor være fruktbart å analysere antakelser som er presentert som faktum, men som i realiteten er svært omstridt (Machin og Mayr, 2012, s. 153). Et eksempel på en slik presupposisjon kan være: *Den norske kulturen trues av innvandring*. Her antas det at det finnes noe helt definerbart som er *norsk kultur*, men klarer vi å bli enige om hva *norsk kultur* er? Det finnes mange ulikheter og variasjoner innenfor *den norske kulturen* og mange ville ikke kjent seg igjen om en gjorde et forsøk på å beskrive den med ord. For at resten av setningen skal gi mening, må en akseptere at det finnes noe som heter *Den norske kulturen*. Slike presupposisjoner kan brukes til å underbygge det som kommer etterpå. I dette tilfellet at innvandring truer *Den norske kulturen*, men dersom en ikke aksepterer at det finnes en enhet som kalles *Den norske kulturen*, gir det heller ikke mening at den trues av innvandring. Slik kan en

presupposisjon underbygge noe som ved første øyekast høres ut som et rimelig argument (Machin og Mayr, 2012, s. 153).

Generelt beskrives presupposisjoner som konstante under negasjon (Yule, 1996, s. 26). Det vil si at selv når presupposisjonen er negert, må presupposisjonen regnes som sann for at setningen skal gi mening. Som eksempel kan vi se på disse setningene med deres presupposisjoner (P viser til presupposisjon, og nummeret som står til P viser til hvilken setning P samsvarer med):

1. Han vet at broren er syk.
P1 BROREN ER SYK
2. USAs president skal besøke Kina.
P2 USA HAR EN PRESIDENT

Dersom vi legger inn en negasjon (i form av *ikke*) i disse setningene ser vi at presupposisjonene (P1–P2) fortsatt må antas å være sann dersom setningen skal gi mening:

1. Han vet *ikke* at broren er syk.
P1 BROREN ER SYK
2. USAs president skal *ikke* besøke Kina.
P2 USA HAR EN PRESIDENT

3.14 Presupposisjoner

Presupposisjoner er som nevnt over proposisjoner som fungerer som premiss for en setning. Presupposisjonen er en påstand som må antas å være sann for at setningen skal gi mening. Fairclough peker på at bruken av presupposisjoner kan ha en maktfunksjon. Dette er fordi presupposisjoner ligger implisitt i teksten, noe som kan gjøre det vanskelig for folk å identifisere dem, og avvise dem om ønskelig. Presupposisjoner kan være oppriktige eller manipulative, men

de kan også være ideologiske dersom det som presupponeres fremstilles som sunn fornuft (Fairclough, 2001, s. 128). Fordi at presupposisjoner kan avsløre språkbrukerens ideologier, knyttes presupposisjoner til KDA, som har blant annet som mål å avdekke ideologiske aspekter i teksten og dermed hos språkbrukeren. Det er bare taleren som kan ha presupposisjoner (antakelser), men de kan komme implisitt til uttrykk for mottaker gjennom setninger (Yule, 1996, s. 27).

Presupposisjoner er som nevnt noe som ligger hos den som ytrer noe, men den kommer til uttrykk i setningen. Derfor sier vi at det finnes et potensiale for en presupposisjon. Enkelte ord, fraser og strukturer kan sies å ha potensiale til å utløse en presupposisjon. Disse ordene, frasene og strukturene kan vi tenke på som utløsere av ulike presupposisjoner. Basert på disse utløserne har Yule (1996, s. 27–30) sortert presupposisjoner inn i seks ulike typer. De seks typene presupposisjoner han nevner er: *eksistensielle presupposisjoner*, *faktive presupposisjoner*, *leksikalske presupposisjoner*, *strukturelle presupposisjoner*, *ikke-faktive* og *kontrafaktive presupposisjoner*. Mary Ann Murillo og Aiden Yeh (2021, s. 3) har basert på Yules seks typer av presupposisjoner laget en oversikt over hvilke konstruksjoner som kan utløse hvilke presupposisjoner. Denne oversikten er presentert nedenfor og oversiktetn er utgangspunkt for min analyse av presupposisjoner i analyse materialet.

Types of Presuppositions	Forms of Presupposition Triggers	Examples
1. Existential presupposition	definite description possessive constructions	A, an, the His, hers, my, our, their...
2. Factive presupposition	factive verbs	aware, realize, know, prove, glad, odd, be sorry, regret, appreciate, saw agree, make sense, amuse, bear in mind
3. Lexical presupposition	implicative verbs change of state verbs / aspectual verbs verbs of judging conventional items focal adverbs iteratives	to avoid, manage, forget, happened to, ought to, intend to stop, resume, continue, begin, given up, finish; take; leave; enter; come; go; arrive; change, cease criticize, praise, accuse not restricted to verbs only; lexical items with conventional meaning; nouns that carry conventional meaning even, too, only to, again, to return, another time, to repeat, for the ninth time, anymore; to come back, restore, repeal, reestablish,
4. Structural presupposition	Cleft constructions Adverbial clauses Comparative constructions Restrictive relative clauses Non-restrictive clauses Questions	It - cleft; wh- cleft; by cleft Temporal clauses - before, while, since, after, during, whenever, when, as.. (Adjective-er + than) and (As + adjective + as) who, which, what, that with dependent clauses; with relative pronoun interrogative forms; rhetorical questions
5. Non-factive presupposition	something that is not true	imagine, pretend, dream, wish
6. Counterfactual presupposition	Counterfactual conditionals	if-clause; contrary to the facts

Figur 2: Potensielle utløsere av presupposisjoner – Murillo og Yeh (2021)

Jeg skal i det følgende forklare hva som utløser de ulike typene av presupposisjoner og hvordan de ulike kategoriene lagt frem av Mary Ann Murillo og Aiden Yeh (2021) er delt inn.

3.14.1 Eksistensielle presupposisjoner

Bestemte substantivfraser er en av utløserene til eksistensielle presupposisjoner. Den andre utløseren er *possessive konstruksjoner*. Ved å benytte bestemte substantivfraser, eller possessive konstruksjoner, forplikter språkbrukeren seg til de nevnte enhetene (Yule, 1996, s. 27).

Bestemt substantivfrase

Et eksempel på en bestemt substantivfrase kan være:

- *Presidenten* hadde stort hode.

Her er språkbrukeren forpliktet til at det finnes en president.

Possessive konstruksjoner

Et eksempel på en possessiv konstruksjon vil være:

- USAs president har stort hode.

Her har språkbrukeren forpliktet seg til at USA eksisterer og at USA har en president. På norsk kan vi også skape en possessiv konstruksjon ved å bruke preposisjonen *til* sammen med et substantiv. Et eksempel på en slik possessiv fra kan være:

- Leken *til hunden* havnet under sofaen.

Presupposisjonen vil bli følgende:

P HUNDEN HAR EN LEKE

3.14.2 Faktive presupposisjoner

For å kunne utløse en faktiv presupposisjon må en ytring inneholde et såkalt faktivt verb.

Faktive verb:

Enkelte verb har en egenskap som gjør at det setningsleddet som står til verbet må ansees som å uttrykke noe som er sant. Slike verb kalles faktive verb, og disse utløser en presupposisjon. (saeed, 2009, s. 107) Noen eksempler på slike faktive verb er *oppdage*, *være klar over*, *angre på*, *registrere* og *vet*. I denne setningen ser vi at verbet *oppdaget* utløser en faktiv presupposisjon:

- Det var da jeg *oppdaget* at kaken var borte.

Språkbrukeren forplikter seg til at det som kommer etter det faktive verbet *oppdaget* er sant – *kaken var borte*. Også fraser som inneholder verbet *å være* sammen med ord og fraser som *klar over*, *glad for*, *rart* og så videre utløser faktive presupposisjoner. Vi kan for eksempel se på denne setningen:

- Vi er *klar over* at klimaendringene er menneskeskapte.

Her er det verbet *er* sammen med frasen *klar over* som utløser presupposisjonen *klimaendringene er menneskeskapte*. I denne setningen er det to forekomster av verbet *er*, men i denne setningen er det er den første forekomsten av verbet som er hovedverbet i setningen, og det er i tillegg den første forekomsten av verbet *er* som komplimenterer frasen *klar over*. Den andre forekomsten av verbet *er* står i en objektivsfrase, og er derfor ikke regnet som hovedverbet i setningen. Derfor er det det første verbet *er*, sammen med frasen *klar over*, som utløser presupposisjonen i denne setningen.

3.14.3 Leksikalske presupposisjoner

Leksikalske presupposisjoner er forklart av Yule (1996, s. 28) som en presupposisjon hvor en bruker et ord, hvor den påståtte meningen til ordet konvensjonelt blir tolket med presupposisjonen om at en annen (ikke-påstått) mening er underforstått. Murillo og Yeh (2021, s. 3) legger frem *implikative verb*, *tilstandsskiftende verb/aspekt*, *dømmende verb*, *konvensjonell gjenstand*, *fokale adverb* og *iterativer* som potensielle utløsere av en leksikalsk presupposisjon.

Implikative verb

Implikative verb er verb som fører til en annen betydning i tillegg til den som ligger eksplisitt i verbet. Eksempler på slike verb kan være: *å unngå*, *slippe*, *klare*, *glemme*. I setningen under ser vi at det er ordet *klarte* som utløser en presupposisjon:

- Hun *klarte* ikke å fullføre oppgaven.

Ordet *klarte* impliserer at hun prøvde å fullføre oppgaven. Presupposisjonen bli følgende:

P HUN PRØVDE Å FULLFØRE OPPGAVEN

Tilstandsendrende verb/verb som kan uttrykke aspekt

På norsk har vi ikke bøyingsformer som uttrykker aspekt, men verbene kan i seg selv si noe om ulike aksjonsarter som noen ganger kan formidle aspekt. For eksempel vil verbet *sove* uttrykke et *durativt* aspekt, fordi at verbhandlingen er varig. De tilstandsendrende verbene er verb som *endre*, *slutte*, *stoppe*, *begynne*, *komme*, *gå med fler*. Slike verb kan skape presupposisjoner for eksempel på følgende måte:

- Hun *sluttet* å røyke for tre år siden

P HUN HAR RØYKT TIDLIGERE

Dømmende verb

Dømmende verb kan være verb som: *kritisere, skryte, beskylde, rose*. Denne typen verb kan i følge skape presupposisjoner hvor det som blir dømt får en vurdering. Eksempel:

- Hun kritiserte ham for å ikke vaske gulvet.

Presupposisjonen blir her følgende:

(P) AT HAN IKKE HADDE VASKET GULVET VAR KRITIKKVERDIG

Levinson (1987, s. 182) skriver at en kan argumentere for at dømmende verb likevel ikke er en presupposisjon, fordi presupposisjonen ikke tilskrives språkbrukeren, men subjektet som det dømmende verbet står til. Altså vil det i eksempelet være *hun* som mener at det å ikke vaske gulvet var kritikkverdig, og ikke nødvendigvis den personen som ytret setningen. Jeg vil si meg enig i denne argumentasjonen, da jeg mener at her er det *hun* som er eier av presupposisjonen og ikke den som har ytret setningen. Det finnes en presupposisjon i denne setningen, men presupposisjonen blir ikke slik som skrevet over, men følgende:

(P) HAN HADDE IKKE VASKET GULVET

Denne presupposisjonen består også negasjonstesten, da presupposisjonen er konstant under negering:

- Hun kritiserte ham for å ikke vaske gulvet
- Hun kritiserte ham *ikke* for å ikke vaske gulvet

(P) HAN VASKET IKKE GULVET

Konvensjonell gjenstand

Konvensjonelle gjenstander som utløser for presupposisjon skjer når bruk av et bestemt uttrykk blir tatt for å bety et annet (ikke-uttalt) konsept. Vi kan se på eksempelet under:

- En ungar danser på dansegulvet.

P EN SOM IKKE ER GIFT DANSER PÅ DANSEGULVET

Her er det uttrykket *ungkar* som utløser presupposisjonen, fordi *ungkar* har en konvensjonell betydning som sier at dersom en er ungar er en ikke gift.

Fokale adverb

Fokal indikerer fokus, og fokale adverb er adverb som understreker noe i en setning. Fokale adverb kan være *bare, til og med, også*. For eksempel kan vi se på disse setningene med presupposisjoner:

- Det var *bare* Hege som kunne hjelpe oss.

P INGEN ANDRE KUNNE HJELPE OSS

- Hege kunne *også* hjelpe oss.

P ANDRE I TILLEGG TIL HEGE KUNNE HJELPE OSS

Iterativer

Iterative indikerer at noe blir gjort eller har blitt gjort flere ganger. Det kan være i form av adverb: *igjen, også*. Det kan også være verb eller verbfraser. Iterative verb eller verbfraser er et verb eller en verbfrase uttrykker at en handling blir gjentatt eller repetert. Eksempler kan være: *returnere, repetere, komme tilbake*. Et eksempel på hvordan en slik konstruksjon kan skape en presupposisjon vil være:

- Hun gikk hjem *igjen*.

Ordet *igjen* indikerer at hun hadde gått tidlig hjem før, og nå gikk hjem en gang til.

Presupposisjonen blir:

P HUN HADDE GÅTT TIDLIG HJEM FØR

3.14.4 Strukturelle presupposisjoner

Det som kjennetegner strukturelle presupposisjoner er at de blir utløst av setninger hvor deler av setningsstrukturen er av en slik karakter at en annen del av setningsstrukturen må antas å være sann. Her er det altså setningens struktur som utløser en presupposisjon. Murillo og Yeh (2021, s. 3) lister opp *Utbrytning, adverbiale leddsetninger, komparative konstruksjoner, relativsetninger* og *spørsmål* som potensielle utløsere av strukturelle presupposisjoner.

Utbrytning

Disse konstruksjonene er vanligvis behandlet i relasjon til hvor informasjonen er pakket inn i setningen. Dette er konstruksjoner som består av leddsetninger, for å sette fokus på utvalgte elementer i setningen. For eksempel kan en skrive en enkel setning slik:

1. Hege tok kakene.

Om en skal gjøre denne setningen om til en utbrytning, bruker en på norsk *Det var*, eller *Det er* sammen med en *som-setning*, eller en *at-setning*, og setningen ville da kunne se slik ut:

2. *Det var Hege* som tok kakene.

Utbrytningen er i dette tilfellet også en presupposisjon (P), og presupposisjonen er konstant under negering (4):

3. Det var Hege som tok kakene.
4. Det var *ikke* Hege som tok kakene.

P NOEN TOK KAKENE

Adverbiale leddsetninger

Adverbiale leddsetninger er leddsetninger som i hovedsak fungerer som et adverbial i en ytring. Det er den typen adverbiale leddsetningene som kalles *temporale leddsetninger* som kan utløse en presupposisjon. Temporale leddsetninger kan innledes med subjunksjoner som *når, da, før, mens, etter at* og lignende. For eksempel:

5. *Før Hege gikk*, tok hun alle kakene.

Denne setningen utløser også en presupposisjon:

P NOEN GIKK

Noen adverbiale leddsetninger innledes med subjunksjoner som uttrykker sammenligning. Dette er leddsetninger som innledes med subjunksjoner som *som, slik som, som om* og lignende. Enkelte av disse leddsetningene kan utløse en presupposisjon. Leddsetningene som innledes med sammenlignende subjunksjoner hører grammatisk til under adverbiale leddsetninger, eller relativsetninger men siden de har en slik sammenlignende (komparativ) natur, har jeg valgt å plassere de sammenlignende leddsetningene som utløser en presupposisjon under komparative konstruksjoner. Et eksempel på en slik leddsetning som utløser en presupposisjon kan være:

1. Jeg er glad, slik som Hege er.

P HEGE ER GLAD

Komparative konstruksjoner

Komparative konstruksjoner er konstruksjoner hvor A har en egenskap som er av en annen grad enn B. I setningen under er det adjektivet *høy* som blir gradbøyd og skaper en komparativ konstruksjon:

- Hege er *høyere* enn Britt.

I setningen under er komparativ uttrykt med adjektivet *mindre*. Slike konstruksjoner kan også skape en presupposisjon (P):

- Hege spiser *mindre* kaker enn Britt.
- Hege spiser *ikke mindre kaker enn Britt*

P BRITT SPISER KAKER

Restriktive og ikke-restriktive adjektiviske leddsetninger

Relativesetninger (nå kalt adjektiviske leddsetninger) er leddsetninger som gir spesifiserende eller utfyllende informasjon om det setningsleddet som det peker til (Naob, *relativsetning*).

Relativsetninger kan deles inn i *restriktive* og *ikke-restriktive* relativsetninger. Kinn og Kulbrandstad (2016, s. 344) skriver at restriktive relativsetninger sier noe om hva korrelatet står for og at dersom vi tar bort relativsetningen, vil korrelatet få et annet innhold. Dette kan eksemplifiseres med følgende setning:

- Alle elevene som liker fotball, kan spille fotball i friminuttet.

Dersom ikke alle elevene liker å spille fotball, men bare en del av dem gjør det, blir relativsetningen nødvendig. Dette markeres ved at det ikke står komma etter korrelatet (som i dette tilfellet er *Alle elevene*). Hvis vi setter et komma etter korrelatet i setningen, vil relativsetningen (*som liker fotball*) være en tilleggsopplysning - Alle elevene liker fotball. Slik vil setningen bli en *ikke-restriktiv* relativsetning:

- Alle elevene, som liker fotball, kan spille fotball i friminuttet.

Stephen C. Levinson (1987, s. 183–184) skriver at det er bare de ikke-restriktive relativsetningene som overlever negasjonstesten og derfor kan uttrykke en presupposisjon. På norsk konstruerer vi som oftest relativsetninger med ordet *som*. Dette ordet har mer til felles med subjunksjoner enn relativ pronomener og har i senere tid vært å regne som en relativ subjunksjon (Simonsen, 2018). Likevel kan det være med på å realisere relativsetninger:

1. Alle elevene, som kunne svaret på oppgaven, var på skolen i dag
2. Alle elevene, som kunne svaret på oppgaven, var ikke på skolen i dag

P ALLE ELEVENE KUNNE SVARET PÅ OPPGAVEN

Spørsmål

Eksempler kan være hv-spørsmål, som vanligvis tolkes slik at det som kommer etter hv-ordet er antatt å være sant. Også ordet *når* er med på å utløse en slik presupposisjon:

- *Når stjal du skiene?*

Her antas det at vedkommende har stjålet skiene. Dersom vedkommende svarer på spørsmålet, aksepterer vedkommende antakelsen om at hun eller han har stjålet ski. (Yule, 1996, s. 28–29).

3.14.5 Ikke-faktive presupposisjoner

Ord som impliserer at noe ikke er sant, kan utløse en såkalt ikke-faktiv presupposisjon.

Noe som ikke er sant

En ikke-faktiv presupposisjon er altså når en antar at noe ikke er sant (Yule, 1996, s. 29). Ord og fraser som *forestille*, *drømme om*, *late som* og så videre, insinuerer at det som følger ikke er sant. For eksempel kan vi analysere denne setningen:

- Jeg *skulle ønske* at jeg var glad.

Denne setningen presupponerer at personen som ytret den *ikke* er glad. *Skulle ønske* foreslår at språkbruker mener at det som følger ikke er sant. Dermed skaper en slik struktur som i setningen *Jeg skulle ønske at jeg kunne fly* en ikke-faktiv presupposisjon. Det betyr at det som følger *Jeg skulle ønske* ikke er ansett som sant av språkbrukeren.

3.14.6 kontrafaktive presupposisjoner

Murillo og Yeh (2021, s. 3) nevner kontrafaktiske betingelsessetninger (counterfactual conditionals) som potensiell utløser av kontrafaktive presupposisjoner. I slike setninger er det leddsetninger innledet av *hvis* som kan utløse en kontrafaktisk presupposisjon.

Kontrafaktive betingelser – Hvis-leddsetninger:

Hva gjelder kontrafaktive presupposisjoner er det ordet *hvis* og dets synonymer de som utløser en kontrafaktiv presupposisjon. Yule (1996, s. 15) forklarer at *hvis-leddsetningen* markerer hendelser presentert som langt borte fra språkbrukers nåværende virkelighet. Vi kan ta for oss setningen:

- *Hvis* jeg hadde hatt tid, så skulle jeg ha hjulpet deg.

Selvom vi her har verbet *ha* i preteritum perfektum (*hadde hatt*), blir ikke setningen tolket som noe som har skjedd i fortiden. Setningen er presentert som noe som deiktisk står langt borte fra språkbrukerens nåværende situasjon. Faktisk er det så langt borte at vi utleder det motsatte av setningen, nemlig at språkbrukeren ikke har tid. På den måten skaper en slik konstruksjon en kontrafaktiv presupposisjon. Ikke bare er det som står til *hvis* ikke sant, men det er det motsatte som er sant.

4 Metode

Dette kapittelet er med for å belyse de metodiske aspektene ved oppgaven. Jeg skal først og fremst skrive kort om kritisk diskursanalyse som metode før jeg går videre og presenterer analysematerialiet for oppgaven. Videre legger jeg frem fremgangsmåten jeg har brukt for å analysere teksten *Idégrunnlag*, samt hvordan jeg har sortert funnene i analysen for å på en tydelig måte forklare hvilke oppfatninger som kan sies å bli uttrykt gjennom presupposisjoner. Det å synliggjøre hvordan jeg har arbeidet med analysematerialiet er en måte å styrke etterretteligheten i oppgaven. Helt til slutt i kapittelet legger jeg frem avgrensningene jeg har gjort for presupposisjonene og for oppgaven generelt.

4.1 Kritisk diskursanalyse som tilnærming

Overordnet har jeg basert meg på Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse som ble presentert i kap. 3.6 over. Jeg har søkt å behandle alle de tre dimensjonene som nevnes; *språklig tekst* (tekstanalyse), *diskursiv praksis* (Tolkning – prosessering av analyse) og *sosiokulturell praksis* (forklaring – sosial analyse). Som beskrevet i kapittel 3.2 er kritisk diskursanalyse både et teoretisk grunnlag og en metode. Jeg vil her presisere at selv om jeg omtaler KDA som metode betyr ikke det at KDA i seg selv er en metode, men at innenfor tilnærmingen KDA har det blitt utviklet flere konkrete metoder. Flere av disse kan vi bli kjent med i boken til Machin og Mayr *How to do critical discourse analysis* (2012) som var den boken jeg støttet meg mest på helt innledningsvis i arbeidet mitt. Machin og Mayr (2012) presenterer et sett med verktøy for å analysere tekst og talt språk (for eksempel analyse av presupposisjoner). Bruk av disse verktøyene kan hjelpe oss med å analysere tekst grundig og systematisk og på en presis måte peke hvordan språkbrukere benytter seg av språket på en bestemt måte for å kunne overbevise og i noen tilfeller også manipulere andre, mens de på samme tid skjuler sine kommunikative

intensjoner (Machin og Mayr, 2012, s. 1). I denne oppgaven skal jeg som nevnt fokusere på bruken av presupposisjoner i analysematerialet og søke å forklare hvordan presupposisjoner i teksten bidrar til å på en implisitt måte uttrykke ulike oppfatninger og ideologier hos Uloba.

4.2 Presentasjon av analysematerialet

Før jeg presenterer analysematerialet jeg har valgt for denne oppgaven, vil jeg definere ordene *nettside* og *webside*, da de kommer til å bli brukt en del i den videre teksten. Dette vil gjøre det lettere for meg å omtale analysematerialet senere i oppgaven, samt gjøre det enklere for leser å forstå hva jeg refererer til. Definisjonene er hentet fra one.com (one, u.å.) og forklarer forskjellen på nettside og webside på en enkel, men presis måte. En *nettside* er ifølge one.com en samling av websider. Nettsiden er det en får opp når en skriver inn en nettadresse (for eksempel Uloba.no) i nettleseren (for eksempel google chrome). En nettside består som sagt av flere *websider*. En *webside* er en enkelt side inne på nettsiden. Hver webside består ofte av ulik informasjon. Forsiden på en nettside er et eksempel på en webside. Andre typiske websider er *om oss-sider* eller *kontakt oss-sider*. Om man for eksempel er inne på *om oss-siden* og navigerer til forsiden, er en fortsatt inne på samme nettside (one, u.å.). En slik måte å skille nettside og webside fra hverandre på vil i denne oppgaven være nyttig for meg når jeg skal betegne analysematerialet videre.

Det materialet jeg har valgt som objekt for min oppgave er en webside inne på Uloba sin nettside www.uloba.no. Websiden kan en navigere seg til ved å klikke på *meny*, så *om Uloba*, så til sist klikke på boksen *Idégrunnlag*. Websiden som en da lander på består av litt tekst, samt syv tekstbokser som en kan klikke på for å avsløre enda mer tekst. Denne websiden, inkludert innholdet i alle tekstboksene, vil utgjøre det tekstmaterialet som blir analysert i denne oppgaven. Uloba legger frem i teksten *Idégrunnlag* en *situasjon* og et *problem* (funksjonshemmedes mangel på likestilling), en *løsning* (BPA som likestillingsverktøy, universell utforming osv.) og en *evaluering* (dersom løsningen implementeres, vil funksjonshemmede oppleve mer likestilling), slik som beskrevet i kap. 3.11. På bakgrunn av tittelen og innholdet i teksten vil jeg kategorisere

Ulobas tekst *Idégrunnlag* som en argumenterende tekst, gjerne i en politisk tekstsjanger. Ved første øyekast ser en at det finnes en del modalverb i teksten. I *Språkbruken i partiprogrammer* (1978, s. 85) har Anne Høigård skrevet at forekomsten av modalverb er høy i partiprogrammer. Selv om Ulobas tekst *Idégrunnlag* ikke er klassifisert som et partiprogram, vil jeg si at teksten har visse likheter med et partiprogram. For eksempel skisserer Uloba hva de vil arbeide for, og hvordan samfunnsforholdene bør bli for funksjonshemmede.

Uloba hadde en total oppdatering på nettsiden sin i august 2022. Da ble websiden *Idégrunnlag* også seende annerledes ut enn det den hadde gjort tidligere, og teksten har blitt noe forenklet fra slik den var, selv om mesteparten av teksten fortsatt er den samme. Siden Uloba det siste året har hatt en total oppdatering på nettsiden sin i august 2022, regner jeg den nåværende teksten og innholdet i den slik at det de skriver i teksten er det de ønsker å fremme i dag, og at det ikke er en utdatert tekst med utdatert innhold. Jeg finner ingen steder på nettsiden til Uloba noen informasjon om hvem som har forfattet teksten *idégrunnlag*, derfor antar jeg at dette er en tekst som Uloba som organisasjon samlet stiller seg bak.

På websiden *Idégrunnlag* finnes det i den ene tekstboksen kalt *språk er makt*, to lenker til to nedlastbare pdf-filer. Den ene heter *Uloba_Sprakguide_2022* og er et digitalt hefte på 25 sider, hvor Uloba greier ut om hvordan språk er makt og hvor de guider oss gjennom deres tilnærming til språk rundt funksjonsnedsettelse. Den andre pdf-filen heter *Ulobas_Sprakguide_2022_ordliste* og er en liste på tre sider over ord som Uloba mener at bør brukes og ord som de mener at ikke bør brukes. Jeg har valgt å ikke regne disse pdf-filene med i analyse materialet for denne oppgaven, men det er verdt å nevne de, da de viser at Uloba har et bevisst forhold til språk, om ikke så mye på et syntaktisk nivå, så i alle fall på ordnivå.

4.3 Fremgangsmåte

I analysen har for det meste brukt Naob.no som kilde for opplysninger om ordbetydning. I tillegg til Naob.no har jeg brukt ordbøkene.no til samme formål.

4.3.1 Pilotanalyse

For å finne ut av hvilke forskningsspørsmål som var mest fruktbar med tanke på analysematerialet og som samtidig var best egnet til å svare på problemstillingen, gjorde jeg en innledende pilotanalyse av deler av analysematerialet. Her begynte jeg med å teste ut ulike verktøy, eller å analysere ulike språklige fenomener nevnt i boken *How to do critical discourse analysis: a multimodal introduction* av Machin og Mayr (2012), blant annet transitivitet, modalitet, leksikalske valg og presupposisjoner. Etter å ha gjort meg ordentlig kjent med analysematerialet fant jeg at det fantes en del presupposisjoner som vakte min interesse, noe som gjorde at jeg valgte forskningsspørsmålet mitt; *På hvilken måte bidrar presupposisjonene i analysematerialet til å indirekte uttrykke ideologi?*. Etter hvert som jeg har analysert presupposisjoner i oppgaven, har jeg skjønnet at det var presupposisjoner jeg ville vie oppgaven min til og at dersom jeg skal gå så grundig igjennom presupposisjoner som jeg ønsker, så vil jeg ikke ha tid eller kapasitet til å også ta for meg andre språklige fenomener, som for eksempel metaforer eller leksikalske valg, selv om de også kunne være med på å belyse problemstillingen min.

4.3.2 Grovanalyse av presupposisjoner i teksten

Jeg startet med å finne alle setninger som kunne tenkes å inneholde presupposisjoner som kunne være aktuelle å se videre på i analysematerialet. Deretter sorterte jeg dem inn i Yules (1996) seks typer av presupposisjoner. Dette var en grovsortering før jeg gikk mer nøye til verks. Nå som jeg hadde bestemt meg for at jeg skal fokusere på presupposisjoner i oppgaven og har gjort en grovsortering av dem var det neste steget å gjøre en avgrensning for å kunne identifisere presupposisjoner som er nyttig for meg å analysere og som kunne hjelpe meg å svare på forskningsspørsmålet mitt samt problemstillingen for oppgaven.

4.3.3 Avgrensninger

Ikke alle presupposisjoner kan sies å ha en ideologisk forankring, derfor velger jeg å fokusere på presupposisjoner der en kan si at presupposisjonen, eller det som er antatt, er omstridt. Siden problemstillingen min bygger på kritisk diskursanalyse der målet er å avdekke tilslørte ideologier, velger jeg å avgrense analysen min til setninger hvor det kan sies at det ligger en oppfatning som ikke direkte kommer til uttrykk i setningen. Det betyr at når jeg skal analysere presupposisjoner i analysematerialet, vil setninger som dette, med følgende presupposisjoner (P) ikke være av interesse:

- Alle aktiviteter som er organisert av Uloba og Ulobas datterselskaper skal være i tråd med idégrunnlaget vårt.

P ULOBA HAR FLERE DATTERSELSKAPER

P ULOBA HAR ET IDÉGRUNNLAG

Setningen inneholder presupposisjonen: ULBOA HAR FLERE DATTERSELSKAPER, som er utløst av en genitiv s; *Ulobas*. Selv om det finnes en presupposisjon i setningen, vil jeg si at presupposisjonen ikke nødvendigvis er en oppfatning av ideologisk forankring. Det at Uloba har datterselskaper er ikke noe som er omstridt, men noe som enten stemmer eller ikke stemmer. Setninger som: *Når vi ikke sees, er det lett å glemme at vi er der, og samfunnet slipper å ta hensyn til oss* derimot, kan sies å ha en ideologisk forankring, da presupposisjonen setningen utløser: SAMFUNNET ØNSKER IKKE Å TA HENSYN TIL OSS er omstridt og det er sannsynlig at det er uenighet om presupposisjonen anses som sann eller ikke.

Noen presupposisjoner kan være interessante å ha med selv om det ville være merkelig å diskutere hvorvidt presupposisjonen er sann eller ikke. Et eksempel på en slik presupposisjon fra analysematerialet er:

- Vi vil både finne, se, kjenne og vise vår egen styrke!

P VI HAR EN EGEN STYRKE

Det er usikkert hvor omdiskutert presupposisjonen er i dette tilfellet, og hvorvidt sannhetsverdien av presupposisjonen spiller noen særlig rolle i den store sammenheng. Likevel er dette en presupposisjon som kan være verdt å regne med i denne oppgaven, da den vitner om Uloba sine verdenssyn og oppfatninger. Uloba opplever “vi” som sterk og at “vi” sin styrke må komme frem. Denne presupposisjonen vil derfor være med i analysekapittelet under. Disse avgrensningene ligger til grunn når jeg heretter bruker begrepet presupposisjon i den videre teksten.

Noen setninger kan også sies å inneholde en presupposisjon avhengig av hvordan de tolkes, men fordi jeg allerede har funnet en tilstrekkelig mengde presupposisjoner av interesse i analysematerialet, velger jeg å ikke behandle de setningene som potensielt kan inneholde en presupposisjon, men som er mer komplisert å gjennomgå og vil gi meg lite tilbake i forhold til hvor tidkrevende det vil være å analysere dem. Noen av disse vil likevel bli nevnt i slutten av analysekapittelet for å illustrere dem, men de inngår ikke i hovedanalysen. Dette kan være en svakhet med metoden jeg har brukt, da det ikke alltid er veldig tydelig hvorvidt en setning inneholder en presupposisjon eller ikke, fordi det noen ganger kommer an på hvordan setningen blir tolket av den som analyserer den. Slik kan en annen som hadde analysert akkurat samme tekst som jeg har analysert, presentert andre presupposisjoner enn det jeg ville gjort. Likevel mener jeg at så lenge en tydelig legger frem hvordan en har tolket setningen, og anerkjenner at den kan ha flere tolkningsmuligheter, at validiteten og reliabiliteten i analysen er ivaretatt. Disse tilfellene hvor presupposisjonen kan være til stede avhengig av hvordan en tolker setningen kan være interessant å analysere og det kan være spennende å gå i den retningen med tanke på videre analyse av teksten ved en annen anledning.

Som nevnt tidligere er en presupposisjon innbakt i teksten og ikke umiddelbart tydelig for mottakere. En presupposisjon er også å regne som konstant under negasjon. Disse to punktene i tillegg til hvorvidt presupposisjonen er omstridt, er hva som avgjør om den blir behandlet i denne oppgaven hvor jeg søker å avsløre skjult ideologi i Ulobas tekst *Idégrunnlag*.

4.3.4 Nøye analyse av presupposisjoner i teksten

Nå som jeg skal gjøre en nøye analyse av Ulobas webside *Idégrunnlag*, skal jeg gå mer systematisk til verks. Som beskrevet i kap. 3.14 har Murillo og Yeh (2021, s. 3) laget en oversikt basert på Yules seks typer av presupposisjoner, dvs. over konstruksjoner som kan utløse en presupposisjon. Det er disse jeg skal bruke for å kategorisere og finne presupposisjoner i analysematerialet.

Som nevnt i teorikapittel 3.13 er et kjennetegn på presupposisjoner at de er konstant under negasjon. Derfor vil mitt neste naturlige steg etter at jeg har funnet alle setningene hvor jeg tenker at det kan finnes en presupposisjon, være å nettopp kjøre de gjennom en negasjonstest. Til slutt skal jeg gå igjennom alle disse presupposisjonene og plukke ut de presupposisjonene som er interessante for oppgaven, basert på de avgrensningene jeg har beskrevet i kap. 4.3.3.

4.3.4 Behandling av analyseresultater

Når jeg har funnet alle presupposisjonene av interesse skal jeg forsøke å sortere dem for å kunne si noe om hvilke typer oppfatninger som kan sies å ligge implisitt i analysematerialet gjennom presupposisjoner. Jeg ser for meg at jeg vil kunne sortere disse presupposisjonene i kategorier basert på temaer som for eksempel sier noe om hvilke oppfatninger Uloba har om hvordan funksjonshemmede blir behandlet.

5 Analyse og tekstbeskrivelse

Forskningsspørsmålet: *På hvilken måte bidrar presupposisjonene i analysematerialet til å indirekte uttrykke ideologi?* vil være en rettesnor i denne delen av oppgaven. I dette kapittelet skal jeg analysere og beskrive teksten *Idégrunnlag*. Denne delen inbefatter en del tolkning. Grunnen til det er for det første at det vil være nødvendig å forklare hvorfor jeg har valgt å plassere presupposisjonen under den kategorien jeg har valgt, eller for å forklare hvordan jeg har kommet frem til presupposisjonen som svarer til eksempelsetningen. For det andre er det fordi det vil være mest oversiktlig å redegjøre for en slik tolkning mens jeg allerede har trukket frem eksempelsetningene sammen med de tilhørende presupposisjonene. I enkelte tilfeller har jeg for eksempel brukt paranteser i presupposisjonene for å markere forhold som jeg har utledet av konteksten. Enkelte av presupposisjoner kan være litt kompliserte og vanskelige å forstå uten nærmere forklaring, derfor har jeg valgt å forklare hvordan jeg har kommet frem til at det foreligger en presupposisjon hvor dette er tilfellet. Der jeg mener at presupposisjonen er relativt “rett frem” har jeg latt være å forklare nærmere. Selv om jeg velger å redegjøre for noe av tolkningen sammen med analysen, vil hovedvekten på dette kapittelet være tekstanalyse. Analysedelen vil legge et fundament for diskusjonskapittelet, hvor jeg vil bruke de identifiserte presupposisjonene til å forklare hvilke oppfatninger som kan sies å ligge gjemt i teksten. Gjennom disse presupposisjonene har skal jeg trekke frem ideolgoier og oppfatninger i som ligger skjult i teksten *Idégrunnlag*. For å kunne forklare hvordan jeg har tenkt når jeg utleder hvilke oppfatninger som vises i presupposisjonene, vil det også være nødvendig med noe tolkning i det påfølgende drøftingskapittelset. Analysedelen vil svare til Faircloughs første dimensjon, som omhandler tekst og beskrivelse av den (tekstanalyse), i den tredimensjonale modellen hans for kritisk diskursanalyse.

Jeg skal i det følgende redegjøre for noe av tolkningen, samt forklare hvordan jeg behandler setninger for eksempel er ført opp som lister før jeg begynner på selve analysen.

Uloba skriver følgende på websiden *Idégrunnlag*: “Uloba er en del av Independent Living-bevegelsen, en verdensomspennende frigjøringsbevegelse av og for funksjonshemmede.”. På bakgrunn av dette tolker jeg bruken av ordet *vi* og *oss* i analysematerialet som en referanse til Uloba og i forlengelse av det, også funksjonshemmede.

I de tilfellene hvor en tekstenhet i analyseteksten er satt opp med punktliste, vil jeg regne hvert punkt som andre del av en setning, og punktlistens innledning som første del av setningen. Vi kan ta for oss dette eksempelet:

1. Uloba arbeider for å
 - rive samfunnsskapt barrierer.
 - bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
 - endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.

I denne punktlisten regnes innledningen + hver punktliste som en setning. Dette er for å gjøre presupposisjonene tydeligere og ryddigere både for leseren og meg selv. Denne punktlisten vil da bli seende slik ut i analysen:

1. Uloba arbeider for å rive samfunnsskapt barrierer.
2. Uloba arbeider for å bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
3. Uloba arbeider for å endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.

Noen punktlistener fungerer ikke på denne måten i analysematerialet. Disse vil jeg behandle som vanlige punktlistener hvor det listes opp ulike selvstendige punkter. Eksempel:

1. Ideologiens fundament kan kort oppsummeres slik:
 - Av-medikalisering
 - Av-profesjonalisering
 - Av-institusjonalisering

- Empowerment gjennom likepersonsstøtte

Det finnes en setning i analysematerialet som er knyttet til en overskrift, og som ikke er en selvstendig setning uten at den sees i sammenheng med overskriften. Denne setningen kommer jeg til å skrive om, men på en slik måte at jeg endrer meningsinnholdet og strukturen så lite som mulig. Dette gjør jeg for å kunne behandle den som en selvstendig setning, og for å eventuelt kunne kjøre en negasjonstest på den. Setningen jeg refererer til ser slik ut i analysematerialet (Uloba, *Idégrunnlag*):

Ulobas visjon

En verden der funksjonshemmede har frihet til livsutfoldelse og deltar på alle samfunnets arenaer!

Denne konstruksjonen vil jeg skrive om slik:

Ulobas visjon er en verden der funksjonshemmede har frihet til livsutfoldelse og deltar på alle samfunnets arenaer!

Jeg har tidligere nevnt Murillo og Yehs (2021, s. 3) kategoriseringer av utløserne av presupposisjoner (Se figur 2). Det er disse kategoriene med deres utløsere jeg baserer analysen på. Dersom en utløseren ikke er nevnt i analysedelen, betyr det at jeg heller ikke har funnet presupposisjoner utløst av det aktuelle språklige fenomenet.

I de ulike eksempelsetningene som har en presupposisjon til stede, har jeg uthevet den enheten som utløser presupposisjonen i setningen med understreking. Noen av eksempelsetningene vil ha flere presupposisjoner som jeg har valgt å ikke ta med. Dette er fordi de ikke består kriteriene lagt til grunn for interessante presupposisjoner for denne analysen. Andre setninger har flere presupposisjoner av interesse, og disse er derfor tatt med flere ganger under ulike kategorier. Disse eksempelsetningene har da fått nytt eksempelnummer, og en utheving som markerer den enheten i setningen som utløser den aktuelle presupposisjonen. Eksempelsetningene er oppført med eksempelnummer (Eks: 1.) som er knyttet til presupposisjonen i setningen og ikke til setningen i seg selv. Jeg legger også til den presupposisjonen jeg utleder av eksempelsetningene,

og disse vil få samme nummer som den eksempelsetningen den gjelder, bare med en P fremfor. For eksempel vil eksempelsetningen og den presupposisjonen jeg har utledet fra eksempelsetningen kunne se slik ut:

1. Alle ansatte som selv ikke er funksjonshemmet, ser vi som allierte med vår felles likestillingskamp.

P1 DET FINNES EN LIKESTILLINGSKAMP

Jeg vil liste alle presupposisjoner som er av interesse under og gi en kort forklaring på hvorfor en kan si at det er en presupposisjon til stede, dersom det er nødvendig. Hvilken oppfatning som kan sies å ligge implisitt setningen kommer jeg til å gå mer i dybden på i diskusjonskapittelet.

5.1 Presupposisjoner

5.1.1 Eksistensielle presupposisjoner

Eksistensielle presupposisjoner blir utløst av bestemte substantivfraser og possessive setningsstrukturer. En eksistensiell presupposisjon viser at språkbrukeren har forpliktet seg til en bestemt referent, og den som leser setningen må midlertidig godta presupposisjonen dersom setningen skal gi mening.

Jeg lister først opp de eksempelsetningene jeg har funnet i analyse materialet som har eksistensielle presupposisjoner. Presupposisjonene (P#) blir forklart under listen med eksempelsetninger. Jeg har funnet eksistensielle presupposisjoner utløst av både bestemte fraser og av possessive fraser. De eksempelsetningene som inneholder en eksistensiell presupposisjon utløst av bestemte fraser, er:

1. I Uloba er vi også stolte av det vi har skapt, av det vi gjør og den kampen vi bidrar til.
2. Å stå imot dette og fortsette kampen, krever både mot og styrke.
3. Kampen for individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen er en ekstra belastning, og ikke minst er det krevende å leve i et samfunn der en blir nedvurdert og diskriminert på de fleste områder.
4. Funksjonsnedsettelsen gjør at kampen for tilværelsen ofte blir tøffere enn for mange andre.
5. Vi skal være til stede på alle de arenaene der andre er, vi skal være en politisk spydspiss og dermed gå foran i likestillingskampen.
6. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.
7. I stedet ser vi at problemet ligger i fysiske hindringer i omgivelsene, og i fordommer og holdninger hos andre mennesker.
8. Vi regnes alltid med blant samfunnets “svake grupper”, men denne oppfatningen vil vi snu!
9. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.
10. I den rette jobben og med de riktige hjelpemidlene betyr det å ha nedsatt syn, hørsel, gangfunksjon og så videre, ikke at vi har nedsatt arbeidsevne

I eksempelsetning 1–10 er ordene og frasene som er understreket i bestemt form, noe som viser at språkbrukeren har forpliktet seg til eksistensen av det ordene og frasene refererer til.

For setningene 1–2 kan presupposisjonene formuleres slik:

P1–2 DET EKSISTERER EN KAMP

Eksempel 3–10 kan formuleres på følgende måte:

- P3 DET EKSISTERER EN KAMP FOR INDIVIDRETTEDE TILTAK
- P4 DET EKSISTERER EN KAMP FOR TILVÆRELSEN SOM ER TØFFERE FOR
FOLK MED FUNKSJONSNEDSETTELSE ENN FOR MANGE ANDRE
- P5 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)
- P6 DET EKSISTERER EN MAKT OG KONTROLL OVER LIV
- P7 DET EKSISTERER ET PROBLEM MED FYSISKE HINDRINGER I
OMGIVELSENE OG I FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE
MENNESKER
- P8 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING OM AT VI ER EN AV
SAMFUNNETS “SVAKE GRUPPER”
- P9 DET EKSISTERER EN USYNLIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P10 DET EKSISTERER EN RETT JOBB (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)

I P5 og P10 har jeg satt FOR FUNKSJONSHEMMEDE i parentes, fordi at jeg på bakgrunn av konteksten tolker det slik at likestillingskampen handler om funksjonshemmedes likestilling, og at denne rette jobben handler om en jobb for funksjonshemmede. Dette gjelder også P11–13 lenger nede. I P9 står AV FUNKSJONSHEMMEDE i parenteser, da konteksten forteller oss at usynliggjøringen er rettet mot funksjonshemmede.

De possessive frasene funnet i analyse materialet er følgende:

11. Vi kjemper vår egen likestillingskamp.
12. Alle ansatte som selv ikke er funksjonshemmet, ser vi som allierte med vår felles likestillingskamp.

13. Ved å være synlige, og å være til stede på alle samfunnets arenaer, driver vi vår likestillingskamp best.
14. Vi regnes alltid med blant samfunnets “svake grupper”, men denne oppfatningen vil vi snu!
15. For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.
16. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men fremfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
17. Alt Uloba gjør, bygger derfor på funksjonshemmedes egenerfaring - erfaring fra å ha BPA og fra å leve i et diskriminerende samfunn.
18. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
19. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.

Preposisjonene i eksempel 11–13 kan formuleres slik:

P11–13 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)

I eksemplene 14–19 kan presupposisjonene formuleres på følgende måte:

P14 DET EKSISTERER GRUPPER SOM BLIR OMTALT SOM SVAKE AV
SAMFUNNET

P15 DET EKSISTERER ET BESTEMT SYN PÅ
FUNKSJONSHEMMEDE SOM ER TRADISJONELT

P16 DET EKSISTERER EN PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET
OG SOLIDARITET HOS ULOBA

- P17 DET EKSISTERER EN EGENERFARING FOR FUNKSJONSHEMMEDE FRA
 Å HA BPA OG FRA Å LEVE I ET DISKRIMINERENDE SAMFUNN
- P18 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING I SAMFUNNET AV
 FUNKSJONSHEMMEDE
- P19 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING SOM
 FUNKSJONSHEMMEDE HAR AV SEG SELV

I eksempelsetning 14 står *svake grupper* med anførselstegn. Ordbøkene.no skriver dette om bruk av anførselstegn: “tegn («...» eller “...”) brukt blant annet ved ordrett gjengivelse av utsagn og for å vise at et ord eller uttrykk ikke er allment godtatt” (ordbøkene, *anførselstegn*). Uloba har ikke brukt anførselstegn for å sitere noen eller noe i eksempelsetning 14, dermed tolker jeg det slik at Uloba mener at uttrykket *svake grupper* er et uttrykk som de mener at ikke bør være allment godtatt. Når vi ser dette i sammenheng med presupposisjon P14 kan vi konkludere med at Uloba anerkjenner at *svake grupper* er et vanlig uttrykk som blir brukt i samfunnet, men at uttrykket ikke er allment godtatt. I og med at de markerer dette med å bruke anførselstegn mener jeg at det er rimelig å anta at Uloba er en av de som mener at uttrykket *svake grupper* ikke bør godtas, at grupper ikke bør karakteriseres som svake og at de ikke identifiserer seg med det å tilhøre en gruppe som blir omtalt som å være svak.

Eksempelsetning 8 og eksempelsetning 14 er samme setning, og denne har to presupposisjoner (P8 og P14). Om vi ser P8 i sammenheng med P14 kan P8 tolkes slik at Uloba mener at samfunnet har en oppfatning av at funksjonshemmede er en gruppe mennesker som feilaktig blir ansett som svake.

Det kan kanskje virke litt merkelig å hevde at eksempelsetning 16 med sin presupposisjon er omstridt. Det kan virke som om jeg setter spørsmålstegn ved Ulobas profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet. Grunnen til at jeg karakteriserer presupposisjonen tilhørende eksempelsetning 16 som noe omstridt, er fordi at det i 2019 ble skrevet en masteroppgave i public administration på Høgskolen i innlandet av Gine Syljeset Skurdal og

Per Ingar Enger, hvor det settes spørsmålstegn ved hvordan assistentene har det i BPA-ordningen. Denne oppgaven sikter til BPA-ordningen generelt, og ikke nødvendigvis til Uloba direkte, selv om Uloba nevnes flere ganger i oppgaven. Oppgaven konkluderer med at ikke alle brukere mestrer arbeidslederrollen og at et kort arbeidslederkurs gjerne ikke er tilstrekkelig når det i praksis er snakk om å påta seg personalansvar dersom en skal være arbeidsleder i egen BPA-ordning. Videre skriver Skurdal og Enger (2019, s. 82) følgende:

I tillegg til bruker i rollen som arbeidsleder, ser vi et betydelig forbedringspotensial hos leverandørene i rollen som arbeidsgiver. Dette gjelder både kommuner og private leverandører. Svarene vi har fått indikerer at det er for få og utydelige rammer rundt ordningen. Assistentene føler at de kan herses med og brukes uten begrensninger. Arbeidsgiver har et stort ansvar for ansatte i ordningen og det ser ut til at det er behov for tettere oppfølging, både av assistenter og arbeidsledere.

Skurdal og Enger (2019, s. 82) nevner også at flere arbeidsledere er ansatt hos sin egen BPA-leverandør og at dette kan føre til inhabilitet og lojalitetskonflikt hos bruker/arbeidsleder. Alt dette sammen med resten av deres konklusjon viser at det i det minste finnes noen grad av uenighet om hvorvidt Uloba innehar den profesjonaliteten, kompetansen, seriøsiteten og lojaliteten de hevder å ha.

5.1.2 Faktive presupposisjoner

Den neste typen presupposisjoner er de faktive presupposisjonene. En faktiv presupposisjon vil si en presupposisjon som er utløst av et verb, hvor det setningsleddet som står til verbet må regnes som å være sant. Faktive presupposisjoner er utløst av slike faktive verb og verbkonstruksjoner. Eksempelsetningene under har presupposisjoner som er utløst av faktive verb og verbkonstruksjoner:

20. Men i Uloba vet vi at det å ha nedsatt funksjonsevne, ikke er det samme som å ha nedsatt arbeidsevne!

21. I stedet ser vi at problemet ligger i fysiske hindringer i omgivelsene, og i fordommer og holdninger hos andre mennesker.
22. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men framfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
23. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men framfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
24. Vi vil både finne, se, kjenne og vise vår egen styrke!
25. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi aktivt bekjempe diskriminering, umyndiggjøring, sykeliggjøring og institusjonalisering av funksjonshemmede.
26. Uloba arbeider for å bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
27. Uloba arbeider for å rive samfunnsskapt barrierer.

Ordene *vet, se, stolt av, finne, kjenne, vise* er alle av en slik karakter at det som kommer etter må regnes som sant for at resten av setningen skal gi mening for mottaker. Jeg formulerer presupposisjonene i eksempelsetning 20–24 slik:

- P20 DET Å HA NEDSATT FUNKSJONSEVNE ER IKKE DET SAMME SOM Å
 HA NEDSATT ARBEIDSEVNE
- P21 PROBLEMET LIGGER I FYSISKE HINDRINGER I OMGIVELSENE, OG I
 FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P22 VI HAR PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET OG
 SOLIDARITET
- P23 VI GJØR VERDEN TIL ET BEDRE STED Å VÆRE FOR ALLE
 MENNESKER
- P24 VI HAR EN EGEN STYRKE

De neste tre eksempelsetningene (25–27) har utløsere som ligner hverandre. Utløserne *bekjempe, arbeider for å bekjempe, og arbeider for å rive* er av en slik karakter at det som kommer etter må antas å være sant. En kan ikke *bekjempe, arbeide for å bekjempe, eller arbeide for å rive* noe

som ikke finnes. Derfor må mottaker akseptere det som kommer etter *rive* eller *bekjempe* som sant for at setningen skal gi mening. Jeg mener også at disse setningene består negasjonstesten, fordi at dersom Uloba for eksempel skal arbeide for å bekjempe noe eller *ikke* arbeide for å bekjempe noe, så må en akseptere at dette *noe* eksisterer uavhengig av om det arbeides for at det skal bekjempes eller det *ikke* arbeides for at det skal bekjempes. Det samme gjelder for frasen *arbeider for å rive*. Fordi Uloba snakker funksjonshemmedes sak, tolker jeg eksempelsetning 26 og 27 dithen at det er underforstått at det er snakk om diskriminering, fordommer, myter, og umyndiggjøring av funksjonshemmede, samt samfunnsskapede barrierer for funksjonshemmede. Jeg setter derfor dette i parenteser i presupposisjonen. Presupposisjonene kan skrives slik:

- P25 DET FINNES DISKRIMINERING, UMYNDIGGJØRING,
 SYKELIGGJØRING OG INSTITUSJONALISERING AV
 FUNKSJONSHEMMEDE
- P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG
 UMYNDIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPE BARRIERER (FOR
 FUNKSJONSHEMMEDE)

5.1.3 Leksikalske presupposisjoner

Bruk av ord hvor den påståtte meningen til ordet konvensjonelt blir tolket med presupposisjonen om at en annen (ikke-påstått) mening er underforstått, er det Yule (1996, s. 28) kaller en leksikalsk presupposisjon. Et eksempel på en utløser av en slik presupposisjon kan være verbet *fortsette*, slik som i setningen: *Hun fortsatte å kjøre bilen*. I verbet *fortsette* ligger det underforstått at hun også tidligere kjørte bilen.

Av leksikalske presupposisjoner har jeg funnet presupposisjoner som er utløst av *implikative verb*, *tilstandsskiftende verb* og *iterativer*.

Den første typen konstruksjoner som utløser leksikalske presupposisjoner er *implikative verb*:

28. Når vi ikke sees, er det lett å glemme at vi er der, og samfunnet slipper å ta hensyn til oss.

29. I Uloba anerkjenner vi ikke at funksjonshemmede har spesielle behov, men har de samme, grunnleggende behov som andre.

I eksempelsetning 28 mener jeg det er rimelig ut ifra kontekst å tolke *slipper* som “å bli fri fra”, “unngår” eller “ikke måtte”. Dette er fordi at det som kommer etter *slippe* i eksempelsetningen er en handling; *å ta hensyn til oss*. Altså er handlingen *å ta hensyn til oss*, noe en “unngår” dersom *vi ikke sees*. Om en tolker ordet *slipper* på denne måten er det nærliggende å tenke at det en *slipper*, altså handlingen som står til ordet *slipper* er noe en helst ikke ønsker å gjennomføre. Presupposisjonen til eksempelsetning 28 blir da:

P28 SAMFUNNET ØNSKER IKKE Å TA HENSYN TIL OSS

Eksempelsetning 29 er litt komplisert. Det er ordet *anerkjenner* som utløser presupposisjonen i denne eksempelsetningen. Ordet *anerkjenner* forutsetter her at noen har kommet med en påstand, som noen andre kan anse som riktig (det anerkjennes) eller som ikke riktig (det anerkjennes ikke). Det at Uloba ikke anerkjenner påstanden om at funksjonshemmede har spesielle behov viser at de er uenig med dette, men at de samtidig anerkjenner at denne påstanden eksisterer og er noe de tar stilling til i eksempelsetningen. Presupposisjonen er konstant uavhengig av om Uloba anerkjenner innholdet i leddsetningen – *at funksjonshemmede har spesielle behov*, eller ikke. Presupposisjonen til eksempelsetning 29 kan formuleres følgende på følgende måte:

P29 NOEN MENER AT FUNKSJONSHEMMEDE HAR SPESIELLE BEHOV(, OG IKKE DE SAMME GRUNNLEGGENDE BEHOV SOM ANDRE)

Den siste delen av eksempelsetning 29 er en innvending mot presupposisjonen i setningen. Her fungerer konjunksjonen *men* som en innvending mot det som kommer før *men*. Altså en innvending mot at *funksjonshemmede har spesielle behov*. Innvendingen er at funksjonshemmede har *de samme grunnleggende behov som andre* og ikke *spesielle behov*. Jeg

setter derfor – , OG IKKE DE SAMME GRUNNLEGGENDE BEHOV SOM ANDRE i parentes.

Den neste kategorien under leksikalske presupposisjoner er *tilstandsskiftende verb* og *verb som kan uttrykke aspekt*:

30. For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.
31. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
32. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
33. Uloba arbeider for å endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.

34. Å stå imot dette, og fortsette kampen, krever både mot og styrke.
35. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.

Ordet *endre* utløser en presupposisjon i eksempelsetning 30–33. For å kunne *endre* noe, må en ha en oppfatning av hvordan “status quo” er. Her er det referert til samfunnets syn på funksjonshemmede og funksjonshemmedes syn på seg selv, og alle “skjæres under samme kam” på den måten at hele samfunnet og alle funksjonshemmede tilskrives å ha samme syn eller oppfatning. Presupposisjonene i eksempelsetning 30–33 kan formuleres slik:

- P30 SAMFUNNET HAR ET BESTEMT TRADISJONELT SYN PÅ
 FUNKSJONSHEMMEDE
- P31 SAMFUNNET HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV
 FUNKSJONSHEMMEDE
- P32 FUNKSJONSHEMMEDE HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV SEG SELV
- P33 DET FINNES BESTEMTE HOLDNINGER

Siden ingen av setningene som omhandler endring er negert i analysematerialet, er disse bestemte synene samfunnet har på funksjonshemmede og synet funksjonshemmede har på seg selv, som noe Uloba kunne tenke seg å endre på. Det ville være underlig om en ønsket å endre noe til det verre, derfor går jeg ut ifra at når det er snakk om et ønske om å endre noe, så er det tenkt at det skal endres til det bedre. Siden det ikke finnes negasjon i setningen tolker jeg det altså slik at disse synene og oppfatningene som samfunnet har om funksjonshemmede og den oppfatningen funksjonshemmede har av seg selv ifølge Uloba er problematisk, eller i det minste at det er syn og oppfatninger som Uloba mener at har forbedringspotensiale.

I eksempelsetning 34 er det ordet *fortsette* som utløser presupposisjonen, da det å *fortsette* noe, betyr at aktiviteten har pågått en tid før ytringen tok plass. Eksempelsetning 33 formuleres slik:

P34 DET HAR PÅGÅTT EN KAMP

Eksempelsetning 35 har verbet *ta* som utløser en presupposisjon. Dette verbet uttrykker et *momentant aspekt*, da verbhandlingen er momentan og ikke for eksempel kontinuerlig. En kan heller ikke ta noe en allerede har, derfor mener jeg at det er rimelig å tolke det slik at Uloba har en oppfatning av at funksjonshemmede ikke er i besittelse av makten og kontrollen i eget liv. Presupposisjonen skrives slik:

P35 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE MAKTEN OG KONTROLLEN I EGET
LIV

Den neste typen konstruksjoner som utløser en leksikalsk presupposisjon i analysematerialet er *iterativer*:

36. Gjennom å være stolte slår vi tilbake mot diskriminering.

Frasen *slår vi tilbake* utløser preposisjonen i eksempelsetning 36. *Tilbake* refererer til *slår* i denne setningen og insinuerer at “vi” har blitt slått (med diskriminering) og at “vi”, bare gjengjelder det som “vi” allerede har blitt utsatt for. En av Naob.no sine definisjoner av *tilbake* er: “til den som tidligere har overrakt” (Naob, *tilbake*). I denne sammenheng mener jeg det er rimelig å legge denne definisjonen til grunn dersom en setning bruker ordet *tilbake* som synonym til å *gjengjelde* noe, slik eksempelsetning 36 gjør. For at *slår vi tilbake* skal gi mening i eksempelsetning 36, må en midlertidig akseptere at *vi* blir diskriminert og at det å *være stolte* er det svar på diskrimineringen *vi* blir utsatt for. Presupposisjonen til eksempelsetning 36 kan da skrives slik:

P36 DET FINNES DISKRIMINERING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)

5.1.4 Strukturelle presupposisjoner

Strukturelle presupposisjoner har til felles at det er strukturer i setningen som utløser presupposisjonen. Av strukturelle presupposisjoner har jeg funnet presupposisjoner av typen *adverbiale leddsetninger*, og *ikke-restriktive adjektiviske leddsetninger* i analysematerialet.

De første eksempelsetningene er utløst av *adverbiale leddsetninger* som innledes av subjunksjoner som gir uttrykk for sammenligning:

37. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.
38. Vi skal være stolte på samme måte som andre diskriminerte.

I eksempelsetning 37 er det *som andre samfunnsborgere* som utløser presupposisjonen. *Som andre samfunnsborgere* kan her tolkes som en frase ment for å ytre en sammenligning mellom *funksjonshemmede* og *andre samfunnsborgere*. Presupposisjonen formuleres slik:

P37 ANDRE SAMFUNNSBORGERE HAR MAKT OG KONTROLL I EGET LIV,
DET HAR IKKE FUNKSJONSHEMMEDE)

Eksempelsetning 38 kan tolkes på flere måter. En måte å tolke denne eksempeletningen på er at en kan tolke ordet *måte* i setningen som *hvordan noe gjøres*, eller *hvilken måte det gjøres på*. Om setningen negeres: *Vi skal ikke være stolte på samme måte som andre diskriminerte*, kan denne tolkes slik: Vi skal ikke være stolte på samme måte som andre diskriminerte, men vi skal være stolte på en annen måte. Altså kan det tolkes slik at vi skal være stolte, men på en annen måte enn andre diskriminerte. Negasjon av setningen vil da ikke nødvendigvis bety at spørsmålet om vi skal være stolte eller ikke påvirkes av negasjonen. Slik vil den derfor kunne bestå negasjonstesten. Alternativt kan en tenke seg at andre diskriminerte er stolte, og setningen skrives slik: Vi skal være stolte slik andre diskriminerte er. Setningen vil i begge tilfellene bestå negasjonstesten: Vi skal *ikke* være stolte slik andre diskriminerte er. Presupposisjonen blir da: Andre diskriminerte er stolte. I denne eksempeletningen er det frasen *på samme måte* som utløser presupposisjonene. For at noe skal være på samme måte som noe annet, må en ha en oppfatning av hvordan dette andre er. I eksempeletning 38 er det dette andre som det sammenlignes med *diskriminerte*. Presupposisjonene i eksempeletning 38, kan som nevnt formuleres slik:

P38 ANDRE DISKRIMINERTE ER STOLTE

Som et tredje alternativ kan en tenke seg at negasjonstesten endrer meningsinnholdet i setningen: Vi skal *ikke* være stolte på samme måte som andre diskriminerte (ikke er stolte). Selv om denne setningen har flere tolkningsmuligheter når vi kjører den gjennom negasjonstesten, velger jeg på grunn av konteksten setningen står i å tolke den som beskrevet over og dermed slik at den består negasjonstesten.

Den siste presupposisjonen under strukturelle presupposisjoner er utløst av en *ikke-restriktiv adjektivisk leddsetning*:

39. Begrepet “bruker”, som innebærer en passiv mottaker, avviklet vi i 2004.

Presupposisjonen skrives slik:

P39 BEGREPET “BRUKER” INNEBÆRER EN PASSIV MOTTAKER

5.1.5 Ikke-faktive presupposisjoner

Ord som *drømme*, *late som* og *forestille* antyder at det som følger ikke er sant, og kan derfor utløse en ikke-faktiv presupposisjon.

40. Uloba arbeider for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.
41. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi arbeide aktivt for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.
42. Independent living-bevegelsen arbeider for at funksjonshemmede skal vokse opp med sin egen familie, gå på nærskolen, reise med samme buss som naboen, ta en utdanning, stifte familie og ha et arbeid i samsvar med utdanning og interesser.
43. Målet er å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv, til å gjøre egne valg, treffe selvstendige beslutninger og delta på alle samfunnets arenaer.
44. Målet er et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi
45. Ulobas visjon er en verden der funksjonshemmede har frihet til livsutfoldelse og deltar på alle samfunnets arenaer!

I eksempelsetningene 40–42 finner vi utløserne *arbeider for* og *arbeide aktivt for*. Disse utløserne har en underforstått betydning som sier at det som følger ikke er tilfellet i dag, også dersom en negerer utløserne. Dersom en for eksempel skriver at en skal *arbeide for* likestilling, betyr det at en har en oppfatning om at det ikke er likestilling i dag. Det samme gjelder dersom en skriver at en *ikke skal arbeide* for likestilling. Dette kan jeg eksemplifisere med eksempelsetning 40 (N betyr at setningen er negert) med tilhørende presupposisjon:

40. Uloba arbeider for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.

P40 DET FINNES IKKE FULL LIKESTILLING, SAMFUNNSDELTAKEELSE OG
LIVSUTFOLDELSE FOR FUNKSJONSHEMMEDE

40.N Uloba arbeider ikke for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.

P40 DET FINNES IKKE FULL LIKESTILLING, SAMFUNNSDELTAKEELSE OG
LIVSUTFOLDELSE FOR FUNKSJONSHEMMEDE

Vi ser her at presupposisjonen i eksempelsetning 40 er konstant uavhengig av om Uloba velger å arbeide for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede eller om de velger å ikke gjøre det. Altså har ikke negasjonstesten noen innvirkning på presupposisjonen. Uavhengig av om en skal arbeide for det eller ikke arbeide for det, antas det av språkbruker at det ikke finnes full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.

Presupposisjonene i eksempelsetning 40 og 41 kan dermed formuleres slik:

P40–41 DET FINNES IKKE FULL LIKESTILLING, SAMFUNNSDELTAKEELSE OG
LIVSUTFOLDELSE FOR FUNKSJONSHEMMEDE

Presupposisjonen i eksempelsetning 42 formuleres på følgende måte:

P42 FUNKSJONSHEMMEDE VOKSER IKKE OPP MED SIN EGEN
FAMILIE, GÅR IKKE PÅ NÆRSKOLEN, REISER IKKE MED SAMME BUSS
SOM NABOEN, TAR IKKE EN UTDANNELSE, STIFTER IKKE FAMILIE
ELLER HAR IKKE ET ARBEID I SAMSVAR MED UTDANNELSE OG
INTERESSER

De neste to eksempelsetningene, 43 og 44, inneholder ordet *mål*, som kan utløse en presupposisjon. Dette ordet har på samme måte som *arbeide for*, en underforstått betydning som sier at det som følger ikke er tilfellet i dag. Dette gjelder også ved negasjon som vist under:

43. Målet er å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv, til å gjøre egne valg, treffe selvstendige beslutninger og delta på alle samfunnets arenaer.

P43 FUNKSJONSHEMMEDES RETT OG MULIGHET TIL Å HA KONTROLL
OVER SITT EGET LIV, TIL Å GJØRE EGNE VALG, TREFFE
SELVSTENDIGE BESLUTNINGER OG DELTA PÅ ALLE SAMFUNNETS
ARENAER ER IKKE SIKRET

43.N Målet er *ikke* å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv, til å gjøre egne valg, treffe selvstendige beslutninger og delta på alle samfunnets arenaer.

P43 FUNKSJONSHEMMEDES RETT OG MULIGHET TIL Å HA KONTROLL
OVER SITT EGET LIV, TIL Å GJØRE EGNE VALG, TREFFE
SELVSTENDIGE BESLUTNINGER OG DELTA PÅ ALLE SAMFUNNETS
ARENAER ER IKKE SIKRET

Som vi ser er presupposisjonen konstant, uavhengig av om Uloba velger å ha det å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv osv. som mål eller ikke. Vi ser også noe lignende i eksempelsetning 44:

44. Målet er et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi

Det å sette noe opp som et mål gjør at det som ordet mål refererer til må antas å ikke være tilfellet i dag, enten en velger å ha det som et mål eller ikke. Her har vi en situasjon (Situasjon A): Samfunnet er ikke mangfoldig og inkluderende, det er ikke plass til alle og alle har ikke samme verdi. Situasjonen er i dette tilfellet ogspå presupposisjonen. En kan enten ha et mål om det motsatte (Alternativ B): Målet er et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi. Eller en kan la være å ha det som mål (Alternativ C): Målet er ikke et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi. Uansett om en velger alternativ B eller alternativ C, er situasjon A, eller presupposisjonen den samme.

P44 SAMFUNNET ER IKKE MANGFOLDIG OG INKLUDERENDE, DET ER IKKE Plass TIL ALLE OG ALLE HAR IKKE SAMME VERDI

Eksempelsetning 45 har ordet *visjon* som utløser for presupposisjonen. Naob.no har flere definisjoner av ordet *visjon*, men særlig deres fjerde og femte definisjon passer her: “4 tenkt fremtidig idealtilstand eller sterkt forbedret tilstand ; fremtidsmål ; drøm” og “5 ARBEIDSLIV kortfattet formulering som uttrykker hva en virksomhet skal være og for hvem” (Naob, *visjon*). Jeg tolker eksempelsetning 45 som et uttrykk for hvordan Uloba tenker seg en fremtidig idealtilstand. Ordet *visjon* vil da ha samme effekt som ordet *mål* i de to forrige eksempelsetningene, nemlig at det som *visjon* refererer til må antas å ikke være tilfellet i dag. Presupposisjonen som hører til eksempelsetning 45 bli da:

P45 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE FRIHET TIL LIVSUTFOLDELSE OG DELTAR IKKE PÅ ALLE SAMFUNNETS ARENAER

5.1.6 Kontrafaktive presupposisjoner

En kontrafaktisk presupposisjon er en presupposisjon som er utløst av en kontrafaktisk betingelse, da gjerne leddsetninger innledet med *hvis*.

Det er ikke funnet noen kontrafaktive presupposisjoner i analysematerialet.

5.2 Andre interessante funn

Mens jeg har analysert teksten *Idégrunnlag* har jeg kommet over en del setninger som kan se ut som at de inneholde presupposisjoner. De setningene det er snakk om består ikke negasjonstesten, men har likevel en tydelig inferens. Disse setningene karakteriseres som *entailments* (heretter kalt *logisk konsekvens*) og vil kort bli presentert her, fordi jeg mener at de kan gi gjenklang til en del av presupposisjonene funnet her. I tillegg til logiske konsekvenser har jeg funnet en del setninger som kan ha inferens avhengig av hvordan de tolkes. Jeg nevner også disse kort etter logiske konsekvenser fordi at også de kan gi gjenklang til presupposisjonene funnet i analysematerialet.

5.2.1 Logiske konsekvenser

Etter å ha analysert websiden *Idégrunnlag* har jeg kommet over en del setninger som kan ligne på presupposisjoner. Disse setningene overlever ikke negasjonstesten, og kan derfor ikke kalles presupposisjoner slik presupposisjoner er definert i denne oppgaven. Fordi at de ikke overlever negasjonstesten, men likevel har en tydelig inferens regnes disse som *logiske konsekvenser*.

Levinson (1983, s. 174) definerer *semantic entailments* slik: “A *semantically entails* B (written A ||- B) iff¹ every situation that makes A true, makes B true (or: in all worlds in which A is true, B is true)”. En slik definisjon vil fange opp både logiske sannheter og andre essensielle semantiske

¹ Iff er en vanlig lingvistisk konvensjon for å uttrykke: *if and only if*.

relasjoner – for eksempel ekvivalens og selvmotsigelser (Levinson, 1983, s. 174). De setningene fra analyse materialet som jeg har valgt å nevne her under *logiske konsekvenser* er ikke en uttømmende liste, men et utvalg av setninger for å eksemplifisere noen tilfeller hvor en finner en logisk konsekvens. Grunnen til at disse setningene er nevnt her, er at de er såpass beslektet med presupposisjoner at jeg finner det naturlig å skrive noe om de da også slike setninger kan ha en tydelig inferens. Denne inferensen kan gi gjenklang til de presupposisjonene jeg har funnet i teksten, og dermed til de oppfatninger som er funnet gjennom presupposisjonene i teksten. Jeg vil på grunn av oppgavens fokus ikke fordype meg videre i disse setningene, men nevner at de er observert og at det kan være verdt å vite om at de eksisterer, da de kan støtte opp om funnene i analysen. Setningene er markert med E (eksempel) og et følgende nummer og den logiske konsekvensen vises med symbolet ➤. De nevnte setningene er følgende:

ELK1. Når vi ikke sees, er det lett å glemme at vi er der, og samfunnet slipper å ta hensyn til oss.

➤ Funksjonshemmede blir ikke husket på.

ELK2. At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at funksjonshemmede favoriseres som tillitsvalgte, ansatte og i ledende funksjoner.

➤ Funksjonshemmede velges fremfor (på bekostning av) andre.

ELK3. Funksjonshemmede har tradisjonelt blitt gjemt vekk på utsiden av samfunnet.

➤ Funksjonshemmede har tradisjonelt ikke blitt synliggjort av samfunnet.

ELK4. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.

➤ Funksjonshemmede slippes ikke inn av samfunnet.

ELK5. Ulobas BPA skal gi mulighet til å leve et liv uten unødig innsyn og kontroll.

➤ Funksjonshemmede trenger bistand til å kunne leve et liv uten unødig innsyn og kontroll.

ELK6. Ulobas BPA begrenses bare av det generelle lovverk som regulerer arbeidslivet med hensyn til arbeidstakerens helse, arbeidsmiljø og sikkerhet.

➤ Ingen andre elementer begrenser Ulobas BPA.

ELK7. Ideologiens fundament kan kort oppsummeres slik:

- Av-medikalisering
- Av-profesjonalisering
- Av-institusjonalisering
- Funksjonshemmede blir medikalisert og institusjonalisert, og hjelpen funksjonshemmede får er profesjonalisert.

For at leser skal få et inntrykk av hvordan disse setningene kan ha en inferens og dermed ligne på presupposisjoner, vil jeg kort forklare noen av eksempelsetningene og hvordan de kan karakteriseres som logiske konsekvenser og ikke presupposisjoner. Nedenfor kommer jeg til å referere til setningene over som eksempel logisk konsekvens (ELK med tilhørende nummer fra listen over. Dette er for å tydelig skille dem fra det jeg har kalt for eksempelsetninger i kap. 5.1. For eksempel vil en referanse til den første setningen over se slik ut: ELK1. For å markere hvilken logisk konsekvens setningen kan få, vil jeg markere dette med ➤.

ELK1 er et godt eksempel på en logisk konsekvens. Dette er fordi en kan si at i alle verdener der noe eller noen *blir glemt* blir dette også *ikke husket på*. I dette tilfellet gjelder det funksjonshemmede. Den logiske konsekvensen blir da:

- Funksjonshemmede blir ikke husket på

Et annet eksempel er ELK7, hvor prefikset *av* satt sammen med ord som medikalisering, profesjonalisering og institusjonalisering skape en inferens om at det finnes en pågående medikalisering, profesjonalisering og institusjonalisering. Slik vil prefikset *av* satt sammen med disse ordene vise til en *logisk konsekvens* av de sammensatte ordene *av-medikalisering*, *av-profesjonalisering* og *av-institusjonalisering*. Det står ikke i analyseobjektet hva som det er et ønske om å avmedikalisere, avprofesjonalisere og avinstitusjonalisere, men om en ser på konteksten kan en tenke seg at det er snakk om funksjonshemmede og BPA-yrket. Altså at funksjonshemmede bør av-medikaliseres og av-institusjonaliseres og at assistansen

funksjonshemmede får bør avprofesjonaliseres. I alle verdener hvor det ønskes en avmedikalisering må det eksistere en medikalisering. Den logiske konsekvensen kan skrives slik:

- Funksjonshemmede blir medikalisert og institusjonalisert, og hjelpen funksjonshemmede får er profesjonalisert

5.2.2 Tvetydige tilfeller

I tillegg til presupposisjoner og logiske konsekvenser har jeg funnet andre setninger som kan inneholde en slags inferens. Disse setningene kan tolkes på flere måter, og det ene tolkningsalternativet er ikke nødvendigvis mer passende enn et annet. Fordi det ikke er veldig tydelig hvordan en skal tolke disse setningene, fordi setningene kan sies å ha en slags inferens, og fordi det finnes en del slike setninger av samme type, har jeg valgt å plassere dem under *tvetydige tilfeller*. Det er de modale verbene i setningene som gjør setningene tvetydige her. Som nevnt i kap. 4.2 så jeg innledningsvis at analys materialet inneholdt en del modalverb, noe som ikke er uvanlig i slike sjangre som *Idégrunnlag* opererer innenfor. Det er som nevnt modalverbene som gjør at disse setningene kan ha flere tolkningsmuligheter. Jeg vil eksemplifisere mulige tolkninger av de aktuelle setningene under. En setning er satt opp to ganger, da den har to utløsere av mulige presupposisjoner. Setningene vil stå listet med ETT (eksempelsetning tvetydig tilfelle) etterfulgt av et nummer. Listen under er ikke uttømmende, men eksemplifiserer noen tvetydige tilfeller. De aktuelle setningene er:

ETT1. Vi skal være synlige på alle områder i samfunnet, både som individer og som gruppe.

ETT2. Vi skal være stolte på samme måte som andre diskriminerte.

ETT3. Vi skal være til stede på alle de arenaene der andre er, vi skal være en politisk spydspiss og dermed gå foran i likestillingskampen.

ETT4. Vi skal være til stede på alle de arenaene der andre er, vi skal være en politisk spydspiss og dermed gå foran i likestillingskampen.

ETT5. Vi vil bli sett, forstått og lyttet til.

ETT6. Vi skal sprengte oss inn på alle samfunnsarenaer, og bruke de virkemidlene vi har til rådighet i lov, regelverk og konvensjoner.

ETT7. Vi skal selv bestemme hva assistentene skal assistere med.

ETT8. Vi skal selv bestemme hvem vi vil ha som assistenter og hvem som skal assistere med hva.

Jeg vil forklare noen av setningene under. Inferensen er markert med ➤, slik som ved logiske konsekvenser.

I setning ETT1–ETT8 har vi frasene *vi skal være*, *vi vil bli*, *vi skal sprengte oss inn*, *vi skal selv bestemme* og *selv skal ta* som kan utløse en presupposisjon. Dersom en tenker at verbene med deres hjelpeverb uttrykker presens futurum, vil disse frasene være uttrykk for hensikt eller intensjon for fremtiden eller tanker om en *ny fremtid* som er annerledes enn *nåtiden*. Dersom en bruker en slik tolkning kan setningen sies å ha en presupposisjon.

- *Vi har planer* om å være synlige på alle områder i samfunnet, både som individer og som gruppe en gang i fremtiden.
- Vi er ikke synlige på alle områder i samfunnet, hverken som individer eller som gruppe

En kan argumentere for at det at noen har planer om noe i fremtiden, ikke betyr at det ikke er tilfellet i dag. I så fall vil ikke setningen ha en presupposisjon, men på grunn av andre setninger i analysematerialet, er det nærliggende å tenke at Uloba har en oppfatning av at de på nåværende tidspunkt ikke er synlige og at leseren av analysematerialet vil kunne oppfatte en inferens her. Det samme gjelder de andre setningene listet opp over, men i dette tilfellet kan vi for eksempel vise til setning 78 og 79 fra vedlegg 1 som kan støtte opp om akkurat dette, da de nevner det å bli gjemt vekk på utsiden av samfunnet og usynliggjøring:

78. Funksjonshemmede har tradisjonelt blitt gjemt vekk på utsiden av samfunnet

79. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.

Frasene kan også tolkes på andre måter. For eksempel kan en tenke seg at *skal* er uttrykk for forpliktelse. I så fall kan setning ETT1 skrives slik:

- *Vi forplikter oss til å* også i fremtiden være synlige på alle områder i samfunnet, både som individer og som gruppe slik som vi er nå.

Selv om en forplikter seg til at noe skal være på en måte i fremtiden, betyr ikke at det ikke er slik i dag. En kan forplikte seg til å fortsette med å være synlig. For å oppsummere kan vi si at vi her har to hovedmåter å tolke slike setninger på. Den første er tolkningen om at setningene viser til planer om en ny endret fremtid. Eks: *Jeg leser ikke nå, men jeg skal lese i fremtiden*. En slik tolkning vil gjøre at setningene kan utløse en presupposisjon. Det andre er tolkningen om at setningene uttrykker en forpliktelse til å fortsette slik ståa er nå. Eks: *Jeg leser når, og jeg skal lese i fremtiden*. Denne tolkningen vil ikke utløse en presupposisjon.

I setning ETT5 kan *vi vil bli* også bli tolket som et ønske. Dersom den tolkes slik kan vi si at det er en presupposisjon av typen *ikke-faktive presupposisjoner* til stede:

P VI BLIR IKKE SETT, FORSTÅTT ELLER LYTTET TIL.

5.3 Oversikt over funn

Analysematerialet består av 117 setninger. Av de seks presupposisjonene Yule (1996, s. 27–28) nevner, er det som vist fem av dem som gjør seg gjeldende i analysedataet. Det finnes ingen kontrafaktive presupposisjoner i materialet. Jeg har funnet at det finnes 19 eksistensielle presupposisjoner, 8 faktive presupposisjoner, 9 leksikalske presupposisjoner, 3 strukturelle

presupposisjoner og 6 ikke-faktive presupposisjoner. Altså har jeg funnet til sammen 45 presupposisjoner som kan sies å være omdiskutert og dermed faller inn under avgrensingskriteriene jeg har satt.

6 Diskusjon

Denne delen av oppgaven vil svare til Faircloughs andre dimensjon, *diskursiv praksis*, som handler om tekstproduksjon og teksttolkning. I tillegg vil den svare til den tredje dimensjonen Fairclough legger frem, nemlig den dimensjonen som behandler den *sosiokulturelle praksisen* som diskursen er en del av. Denne dimensjonen er som nevnt i kapittel 3.6 tredelt, fordi at et stykke diskurs er en del av den sosiokulturelle praksisen på flere måter: i den umiddelbare situasjonen, i den større organisasjonen eller institusjonen, og på et sosialt nivå.

Som nevnt i kapittel 5, tolker jeg Ulobas bruk av ordene *vi* og *oss* som referanser til Uloba, og i forlengelse av det også funksjonshemmede generelt. Derfor vil en kunne se at jeg noen ganger bytter ut disse ordene med *funksjonshemmede*, *Uloba* eller eventuelt *Uloba og funksjonshemmede* når jeg tolker og drøfter i denne delen av oppgaven. Dette gjelder imidlertid ikke når jeg skriver om Ulobas ideologier og oppfatninger. I disse tilfellene refererer jeg kun til Uloba som organisasjon.

6.1 Hva sier presupposisjonene?

Denne delen av oppgaven vil tydeliggjøre hvordan presupposisjonene i analys materialet bidrar til å indirekte uttrykke ideologi.

Ut ifra presupposisjonene jeg har presentert i analysekapittelet har jeg utledet noen hovedkategorier som jeg har plassert presupposisjonene inn i basert på hvilket tema presupposisjonene har. De ulike kategoriene er følgende:

- Kamp og likestillingskamp
- Omgivelser og fysiske rom

- Oppfatninger og holdninger hos andre
- Ulobas oppfatning av hvordan andre har det
- Ulobas oppfatning av seg selv og funksjonshemmede
- Ulobas oppfatning av hvordan funksjonshemmede blir behandlet
- Ulobas oppfatning av hvilken verden funksjonshemmede lever i

Noen presupposisjoner omhandler flere ulike tema, og de vil derfor bli behandlet under flere kategorier. Dersom det er spesielle deler av presupposisjonen som gjør at den er tatt med under flere kategorier, vil jeg i disse tilfellene understreke hva i presupposisjonen som hører inn under det aktuelle temaet. For eksempel vil følgende presupposisjon ha to temaer, hvor det som avgjør hvilken kategori den er satt i er understreket:

P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG
UMYNDIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)

P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG
UMYNDIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)

Den første presupposisjonen hvor *diskriminering* og *unyndiggjøring* er understreket, vil høre til under kategorien *Ulobas oppfatning av hvordan funksjonshemmede behandles*, mens den andre presupposisjonen hvor *fordommer* og *myter* er understreket vil høre til kategorien *Oppfatninger og holdninger hos andre*.

Presupposisjoner kan som nevnt være uttrykk for skjulte oppfatninger og verdenssyn i tekst. Dersom det ikke er tydelig av presupposisjonen hvordan de hører inn under den aktuelle kategorien, skal jeg forklare hvordan jeg tenker at de ulike presupposisjonene kan uttrykke oppfatninger som gjør at jeg kan plassere dem under den aktuelle kategorien.

6.1.1 **Kamp og likestillingskamp**

Det er flere presupposisjoner som handler om kamp og likestillingskamp:

- P1–P2 DET EKSISTERER EN KAMP
- P3 DET EKSISTERER EN KAMP FOR INDIVIDRETTEDE TILTAK (SOM
SKAL KOMPENSERE FOR FUNKSJONSNEDESETTELSEN)
- P4 DET EKSISTERER EN KAMP FOR TILVÆRELSEN SOM ER TØFFERE FOR
FOLK MED FUNKSJONSNEDESETTELSE ENN FOR MANGE ANDRE
- P5 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)
- P11–13 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)
- P34 DET HAR PÅGÅTT EN KAMP

I eksempelsetning 1 og 2 finner vi to presupposisjoner (P1–P2) som sier at det eksisterer en kamp. Hva disse *kampen* handler om er ikke eksplisitt uttrykt i setningen. Når det gjelder eksempelsetning 1 er det heller ikke nevnt noe i umiddelbar nærhet til setningen i analyse materialet som tydelig kan forklare hva som er ment med *kampen*. Eksempelsetning 1 er den samme som setning 56 i vedlegg 1: “I Uloba er vi også stolte av det vi har skapt, av det vi gjør og av den kampen vi bidrar til.” (Uloba, *Idégrunnlag*). Ti setninger før setning 56, altså setning 46 er skrevet slik: “Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi aktivt *bekjempe* diskriminering.” (min utheving) (Uloba, *Idégrunnlag*). Mellom denne setningen og setning 56 står det blant annet at funksjonshemmede er en av flere diskriminerte grupper og at “vi” slår tilbake mot diskriminering, så det kan kanskje være naturlig å tenke at *kampen* det er snakk om er en kamp mot diskriminering. Eksempelsetning 2 svarer til setning 75 i vedlegg 1: “Å stå imot dette, og fortsette kampen, krever både mot og styrke.” (Uloba, *Idégrunnlag*) Om vi ser på setningen som står fremfor denne i analyse materialet, setning 74: “Vi møter mange angrep, og mye motstand og uforstand., kan vi tenke oss at kampen i eksempelsetning 2 handler om en kamp mot angrep, motstand og uforstand.” (Uloba, *Idégrunnlag*). Det ville heller ikke være urimelig å koble ordet *kampen* i både eksempelsetning 1 og 2 opp mot det Uloba omtaler som sin likestillingskamp. Men enten om det er snakk om det ene eller det andre, så sitter jeg som leser igjen med et inntrykk av at Uloba mener at funksjonshemmede må kjempe en kamp som ingen andre må kjempe, for det som de mener at burde komme som en selvfølge for alle.

Eksempelsetning 34 med sin presupposisjon forteller oss at Uloba har en oppfatning av at denne kampen som det refereres til har pågått en tid.

Presupposisjon 3 (P3) er en presupposisjon som sier at det eksisterer en kamp for individrettede tiltak. Det står i eksempelsetning 3 som presupposisjonen er hentet fra at individrettede tiltak skal kompensere for funksjonsnedsettelse. Helsedirektoratet.no skriver at individrettede tiltak er ment til å styrke individets helsekompetanse direkte og at dette både gjelder tilbud rettet mot hele befolkningen og tilbud rettet mot ulike risikogrupper/pasientgrupper (helsedirektoratet, 2021). Det at Uloba presupponerer at det eksisterer en kamp for disse individrettede tiltakene som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen, tolker jeg som at Uloba har en oppfatning om at de må kjempe for å få individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen.

Presupposisjon 4 (P4) nevner *kampen for tilværelsen*. Naob.no (Naob, *kamp*) skriver følgende om uttrykket *kampen for tilværelsen*: “individenes eller gruppenes kamp for å overleve, klare seg”. Jeg tolker det ikke slik at funksjonshemmede i dagens samfunn må kjempe for å overleve slik naob.no forklarer det. *Kampen for tilværelsen* kan sees som en overdrivelse for å “sette noe på spissen” og på den måten fremstille saken til ytterste konsekvens. Jeg tolker det som at det er et uttrykk for å si noe om hvordan Uloba har en opplevelse av at funksjonshemmede må “kjempe” for å ha en komfortabel hverdag, noe andre ikke må.

I P5 og P11–P13 forplikter Uloba seg til at det eksisterer en likestillingskamp. Fordi at konteksten handler om funksjonshemming og funksjonshemmede, tolker jeg denne likestillingskampen som en likestillingskamp for funksjonshemmede. Store norske leksikon skriver dette om likestilling (Ikdahl og Ryste, 2022):

Likestilling blir regnet som en samfunnsmessig grunnverdi av norske myndigheter, og den norske staten har gjennom tilslutning til FNs menneskerettighetserklæring forpliktet seg til å fremme likestilling.

En kan derfor tenke seg at likestilling i dagens samfunn er noe som nærmest er å forvente, men at Uloba og funksjonshemmede har en oppfatning om at dette er noe som må kjempes for hva

gjelder likestilling for funksjonshemmede. På bakgrunn av dette vil jeg si at Uloba har en oppfatning om at funksjonshemmede har det mer strevsomt enn andre og at de må kjempe for det andre tar for gitt.

6.1.2 Omgivelser og fysiske rom

Det de neste tre presupposisjonene har til felles er at de handler om fysiske rom og omgivelser:

- P7 DET EKSISTERER ET PROBLEM MED FYSISKE HINDRINGER I
OMGIVELSENE OG I FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE
MENNESKER
- P21 PROBLEMET LIGGER I FYSISKE HINDRINGER I OMGIVELSENE OG I
FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPTE BARRIERER (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)

Presupposisjonene over viser at Uloba har en opplevelse av at det finnes fysiske hindringer for dem i omgivelsene, og at barrierer er samfunnsskapte. Om vi ser P7, P21 og P27 i sammenheng, kan det virke som om Uloba har en oppfatning om at fysiske hindringer i omgivelsene er en av disse samfunnsskapte barrierene som det vises til, selv om slike barrierer ikke utelukkende trenger å være fysiske.

6.1.3 Oppfatninger og holdninger hos andre

De neste presupposisjonene handler om hvordan Uloba forstår holdninger og oppfatninger om funksjonshemmede hos andre. Som nevnt tidligere tolker jeg det i hovedsak slik at der det ikke eksplisitt er nevnt noe annet, på grunn av at konteksten i analysematerialet viser at det siktes til funksjonshemmede når det nevnes fordommer, holdninger, oppfatninger osv. De følgende presupposisjonene omhandler oppfatninger og holdninger hos andre:

- P7 DET EKSISTERER ET PROBLEM I OMGIVELSENE OG I FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P8 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING OM AT VI ER EN AV SAMFUNNETS “SVAKE GRUPPER”
- P14 DET EKSISTERER “SVAKE GRUPPER” I SAMFUNNET
- P15 DET EKSISTERER ET BESTEMT SYN PÅ FUNKSJONSHEMMEDE SOM ER TRADISJONELT
- P18 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING I SAMFUNNET AV FUNKSJONSHEMMEDE
- P21 PROBLEMET LIGGER I FYSISKE HINDRINGER OG I FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG UMYNDIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P29 NOEN MENER AT FUNKSJONSHEMMEDE HAR SPESIELLE BEHOV (, OG IKKE DE SAMME GRUNNLEGGENDE BEHOV SOM ANDRE)
- P30 SAMFUNNET HAR ET BESTEMT TRADISJONELT SYN PÅ FUNKSJONSHEMMEDE
- P31 SAMFUNNET HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV FUNKSJONSHEMMEDE
- P33 DET FINNES BESTEMTE HOLDNINGER

Fordommer har en negativ konnotasjon. Det kan også *holdninger* ha, men det ordet vil jeg karakterisere som mer nøytral enn *fordommer*. Både i P7 og i P21 er *holdningene* og *fordommene* hos andre mennesker karakterisert som et problem. En kan dermed si at Uloba oppfatter *holdninger* og *fordommer* hos andre mennesker som problematiske.

P14 viser at Uloba har en oppfatning om at det eksisterer en oppfatning om at det finnes det som blir kalt for “svake grupper” i samfunnet. P14 svarer til eksempelsetning 14: *Vi regnes alltid med blant samfunnets “svake grupper”, men denne oppfatningen vil vi snu!*. I kap 5.1.1 skrev jeg om hvordan jeg tolker bruken av anførselstegn i setningen som et uttrykk for at det å

karakterisere grupper som svake ikke bør godtas av allmennheten. På bakgrunn av dette tolker jeg P14 på den måten at Uloba har en oppfatning om at det eksisterer noe som blir betegnet som svake grupper i samfunnet, og at “vi” (Uloba/funksjonshemmede) alltid blir regnet som en av disse gruppene. Det at Uloba sette *svake grupper* i anførselstegn kan som nevnt uttrykke at de tar avstand fra å benevne grupper som *svake* og dersom en ser dette i sammenheng med presupposisjonene over som viser hvilke oppfatninger Uloba har om seg selv og funksjonshemmede, ser det ut som at Uloba ikke ønsker at hverken Uloba eller funksjonshemmede skal bli assosiert med ordet *svak*.

I P8 kommer vi igjen tilbake til *svake grupper* skrevet med anførselstegn. Jeg mener det er rimelig å tolke denne setningen på den måten at Uloba har en oppfatning om at funksjonshemmede er en av det noen mener er en *svak gruppe* i samfunnet, men at Uloba tar avstand fra å benevne en gruppe som *svak*.

Ordet *fordommer* dukker opp igjen i presupposisjon P26, her sammen med ordet *myter*. P26 står til eksempel setning 26: Uloba arbeider for å bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring. Naob.no har flere definisjoner av ordet *myte*, men definisjon 3 synes å være mest passende i eksempel setning 26 (Naob, *myte*): “utbredt, vanlig tro eller forestilling som ikke svarer til virkeligheten”. Dette viser at Uloba har en oppfatning av at det finnes forestillinger om funksjonshemmede som ikke står til virkeligheten. I og med at fordommene og mytene som er nevnt er noe Uloba *arbeider for å bekjempe* tolker jeg det slik at både de nevnte fordommene og mytene er ønskelig å få slutt på fra Uloba sin side. Ut ifra dette kan en si at Uloba har en oppfatning om at det finnes uønskede fordommer og myter om funksjonshemmede, og at disse bør bekjempes.

P29 sier oss at Uloba har en oppfatning om at noen mener at funksjonshemmede har spesielle behov. P29 hører til eksempel setning 29: *I Uloba anerkjenner vi ikke at funksjonshemmede har spesielle behov, men har de samme, grunnleggende behov som andre*. Som skrevet i kap. 5.1.3 viser konjunksjonen *men* en innvending mot det som kommer før *men*. Altså er innvendingen mot *funksjonshemmede har spesielle behov*, at *funksjonshemmede har de samme grunnleggende behov som andre*. Ulobas oppfatning kan sies å være at noen mennesker mener at

funksjonshemmede har spesielle behov, og ikke de samme grunnleggende behov som andre, og at dette kan være en uheldig oppfatning som ikke svarer til virkeligheten.

P33 som er en presupposisjon om at *det finnes bestemte holdninger*, hører til eksempelsetning 33: “Uloba arbeider for å endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.”(mine uthevinger) (Uloba, *Idégrunnlag*). Det at Uloba arbeider for å endre disse holdningene gjør at jeg tolker det slik at Uloba oppfatter disse holdningene som uønsket, eller i det minste at Uloba oppfatter et forbedringspotensial i disse nevnte holdningene. Også i eksempelsetning 30 og 31 som har presupposisjonene P30 og P31 er det ytret en intensjon om å endre syn og oppfatning om funksjonshemmede. P18 er også knyttet til en eksempelsetning hvor presupposisjonen står til verbet *endre*. P15 står til eksempelsetning 15: “For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.” (Uloba, *Idégrunnlag*). Igjen ser vi at presupposisjonen er tilknyttet ordet *endre*. Jeg tolker derfor det slik at Uloba oppfatter det de presupperer (at det eksisterer et bestemt syn på funksjonshemmede som er tradisjonelt) som lite ønskelig. En annen grunn til å tolke dette synet på funksjonshemmede som lite ønskelig (eller til og med negativt) er beskrivelsen av det som tradisjonelt. Tradisjonelt kan oppfattes som gammeldags og mosegrodd, som en uvilje for endring. Naob har flere definisjoner på tradisjon. De to som kan være relevante i denne sammenheng er følgende: “2 synlige eller usynlige (materielle, åndelige) verdier som et samfunn, et folk e.l. har tatt i arv fra tidligere slekter, og som regnes som en del av dets felles kulturelle arv” og “3 skikk, bruk, regel e.l. som har fått hevd ; innarbeidet praksis, fremgangsmåte som i lengre tid er blitt fulgt (innenfor et bestemt fag, yrke, i en bestemt krets, institusjon e.l.)” (Naob, *tradisjon*). Naob.no sine definisjoner kan gi indikasjoner på at Uloba oppfatter dette bestemte synet på funksjonshemmede som noe som har eksistert over lang tid og som det til nå ikke har vært noen endring på.

6.1.4 Ulobas oppfatning av hvordan andre har det

De neste presupposisjonene viser hvordan Uloba oppfatter at andre har det:

P37 ANDRE SAMFUNNSBORGERE HAR KONTROLL OG MAKT I EGET LIV

P38 ANDRE DISKRIMINERTE ER STOLTE

Disse to presupposisjonene sier noe om hvordan Uloba oppfatter at andre har det; andre samfunnsborgere har kontroll og makt i eget liv, og andre diskriminerte er stolte. I hvilken grad folk har makt og kontroll i sitt eget liv er kanskje vanskelig å svare på, da det ikke kommer tydelig frem av teksten hva som menes med *makt og kontroll i eget liv*. Derfor vil jeg si at dette vil være omdiskutert. At andre diskriminerte er stolte er heller ikke enkelt å vite sikkert. Bare fordi vi for eksempel snakker om “gay pride”, betyr ikke det at alle homofile er stolte. Diskriminering vil i seg selv ofte føre til en følelse av skam og ikke stolthet. Jeg anser derfor presupposisjonen som omdiskutert. Disse presupposisjonene handler om en oppfatning hos Uloba om hvordan andre mennesker har det.

6.1.5 Ulobas oppfatning av seg selv og funksjonshemmede

De presupposisjonene som handler om Ulobas oppfatning av seg selv og funksjonshemmede er følgende:

P10 DET EKSISTERER EN RETT JOBB FOR FUNKSJONSHEMMEDE

P16 DET EKSISTERER EN PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET
OG SOLIDARITET HOS ULOBA

P17 DET EKSISTERER EN EGENERFARING FOR FUNKSJONSHEMMEDE FRA
Å HA BPA OG FRA Å LEVE I ET DISKRIMINERENDE SAMFUNN

P19 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING SOM
FUNKSJONSHEMMEDE HAR AV SEG SELV

P20 DET Å HA NEDSATT FUNKSJONSEVNE ER IKKE DET SAMME SOM Å
HA NEDSATT ARBEIDSEVNE

P22	VI HAR PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET OG SOLIDARITET
P23	VI GJØR VERDEN TIL ET BEDRE STED Å VÆRE FOR ALLE MENNESKER
P24	VI HAR EN EGEN STYRKE
P32	FUNKSJONSHEMMEDE HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV SEG SELV
P39	BEGREPET “BRUKER” INNEBÆRER EN PASSIV MOTTAKER

P10 og P20 henger sammen da de stammer fra to setninger som står sammen i analys materialet, henholdsvis setning 97 og setning 98:

97. Men i Uloba vet vi at det å ha nedsatt funksjonsevne, ikke er det samme som å ha nedsatt arbeidsevne!

98. I den rette jobben og med de riktige hjelpemidlene betyr det å ha nedsatt syn, hørsel, gangfunksjon og så videre, ikke at vi har nedsatt arbeidsevne.

Her kan en tolke det slik at Uloba mener at dersom en med nedsatt funksjonsevne får den rette jobben så vil ikke denne personen nødvendigvis ha nedsatt arbeidsevne. I forlengelsen av dette kan man tolke det dithen at Uloba har en oppfatning om at funksjonshemmede er en oversett ressurs og at det å få funksjonshemmede i arbeid handler mer om samfunnets vilje til å tilrettelegge og ta hensyn til funksjonshemmede, enn funksjonshemmedes arbeidsevne.

Presupposisjon P16 og P22 har vist seg å være noe omdiskutert. Dette skrev jeg om i kapittel 5.1.1, hvor jeg forklarte hvordan Skurdal og Enger rettet søkelyset mot problemer i BPA-ordningen generelt. De pekte blant annet på habilitet, da flere av de som er arbeidsleder for egen BPA-ordning, også jobber hos sin BPA-leverandør. Presupposisjon P16 viser imidlertid at Uloba har en klar oppfatning av at de både er profesjonelle og har kompetanse, seriøsitet og solidaritet.

I eksempelsetning 17 (som hører til P17) skriver Uloba at alt Uloba gjør bygger på denne egenerfaringen nevnt i P17. Jeg regner det derfor som underforstått at Uloba oppfatter denne egenerfaringen som verdifull, da det er hele fundamentet for organisasjonen Uloba.

P19 og P32 hører til eksempelsetning 19 og eksempelsetning 31 som stammer fra samme setning i analyse materialet (Setning 44):

19. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
32. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.

Her er det to ulike utløsere, men presupposisjonene er nesten lik. Som vi ser av eksempelsetning 19 og 32 er det ytret en intensjon om å endre denne oppfatningen som funksjonshemmede har av seg selv. Jeg tolker det derfor slik at funksjonshemmedes oppfatning av seg selv ifølge Uloba er noe som de oppfatter som negativ og derfor ønsker å endre.

Presupposisjon P23 sier at “vi” gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker. På grunn av setningens umiddelbare kontekst tolker jeg “vi” i denne setningen til å bety Uloba. På den ene siden kan dette tolkes slik at det at Uloba for eksempel arbeider for universell utforming, vil være til hjelp for andre mennesker også, ikke bare funksjonshemmede. For eksempel vil det å installere en rampe ikke bare være til nytte for rullestolbrukere, men også for personer som har med seg barnevogn. Men som jeg skrev i kap 2.4.4 kan én person sin redning være en annen person sin ulempe. For eksempel vil en fortauskant være til ulempe for en rullestolbruker, men være en fordel for en svaksynt, som kan bruke en fortauskant til å orientere seg i omgivelsene. Mange vet heller ikke om at det eksisterer en organisasjon kalt Uloba, og det er også mange som ikke er berørt av deres arbeid i det hele tatt. Jeg tenker derfor at dette er en oppfatning som Uloba har om seg selv, og ikke noe som det nødvendigvis er allmenn enighet om.

I P24 gjør setningens kontekst at jeg tolker *vi* som funksjonshemmede. P24 står til setning 72 i analyse materialet, og står etter setning 71, hvor Uloba skriver at funksjonshemmede regnes blant samfunnets “svake grupper” (Uloba, *Idégrunnlag*):

71. “Vi regnes alltid med blant samfunnets “svake grupper”, men denne oppfatningen vil vi snu!”
72. “Vi vil både finne, se, kjenne og vise vår egen styrke!”

Her skriver Uloba selv at funksjonshemmede alltid blir regnet med blant samfunnets “svake grupper”. Det at Uloba bruker anførselstegn rundt *svake grupper*, tolker jeg som nevnt tidligere som at de ikke mener at grupper bør klassifiseres som svake. Uavhengig av dette ser vi at det finnes delte meninger angående styrke og svakhet hos både funksjonshemmede, så vel som andre grupper. Det at funksjonshemmede har en *egen* styrke kan en også sette spørsmålstegn ved. Er det slik at en i kraft av å ha en funksjonshemming også har en egen styrke? P24 er altså omdiskutert på flere områder.

Grunnen til at P39 er tatt med under *Ulobas oppfatning av seg selv og funksjonshemmede* er at ordet *bruker* er satt i anførselstegn. På samme måte som med presupposisjon 8 og 14, ser jeg ikke at Uloba siterer noen direkte i eksempel setning 39 som er knyttet til P39, men det er heller ikke tydelig at de bruker anførselstegn for å markere at et ord ikke er allment godtatt. På bakgrunn av dette, og det faktum at Uloba avvirket begrepet “bruker” i 2004, tolker jeg det derfor som at Uloba bruker anførselstegnene for å markere et ord som er vanlig å bruke, men som uloba ikke godtar. Presupposisjonen P39 sier at begrepet “bruker” innebærer en *passiv mottaker*. Selv om jeg vet at det var en diskusjon for mange år siden om begrepene bruker, pasient, klient og kunde, har jeg ikke funnet annet enn en artikkel fra *Tidsskriftet for Den norske legeforening* (Hem, 2013) som kort tar opp diskusjonen. Helsenorge (Helsenorge, 2022) definerer ordet *bruker* slik: “Bruker er en person som tar kontakt eller mottar tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven som ikke er definert som helsehjelp.”. Siden Uloba avvirket begrepet “bruker” i 2004, tolker jeg det som at begrepet “bruker” ikke er noe de vil assosieres med. Jeg mener at P39 er Uloba sin oppfatning og ikke noe som det nødvendigvis er allmenn enighet om, og den er derfor regnet med under kategorien *Ulobas oppfatning av seg selv og*

funksjonshemmede. Jeg tolker det slik at Uloba ikke vil assosieres med det de mener at ordet *bruker* innebærer, altså en passiv mottaker. Med andre ord vil ikke Uloba assosieres med å være passive mottakere av tjenester, da de ikke ser seg selv og funksjonshemmede slik.

Som vi ser av disse presupposisjonene kan en si at Uloba har en oppfatning av seg selv og funksjonshemmede som tilsynelatende er nesten utelukkende positiv.

6.1.6 Ulobas oppfatning av hvordan funksjonshemmede blir behandlet

De følgende presupposisjonene har til felles at det kan sies å ligge en oppfatning i dem om hvordan funksjonshemmede blir behandlet:

- P9 DET EKSISTERER EN USYNLIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P25 DET FINNES DISKRIMINERING, UMYNDIGGJØRING, SYKELIGGJØRING OG INSTITUSJONALISERING AV FUNKSJONSHEMMEDE
- P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG UMYNDIGGJØRING (AV/OM FUNKSJONSHEMMEDE)
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPTE BARRIERER (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)
- P28 SAMFUNNET ØNSKER IKKE Å TA HENSYN TIL OSS
- P36 DET FINNES DISKRIMINERING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)

P9 svarer til eksempelsetning 9:

1. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.

Her er det *usynliggjøring* som utløser presupposisjonen. Det vises til at det er “vi” (Uloba/funksjonshemmede) som stenges ute og at dette gjør at “vi” usynliggjøres. Her har Uloba valgt å *nominalisere* en verbhandling; å *bli usynliggjort*. Det vil si at i stedet for å bruke verbformen, har Uloba valgt å gjøre verbet (å usynliggjøre) om til et substantiv (en usynliggjøring). Nominalisering kan tilsløre hvem som ansvaret for en handling, eller det kan utydeliggjøre nøyaktig hvordan eller hvor en handling fant sted (Machin og Mayr, 2012, s. 137). Dersom mening blir tilslørt på denne måten kan det være vanskelig å motsette seg den. Under nominaliseringen ligger kjernen av den, nemlig at Uloba har en oppfatning av at funksjonshemmede blir usynliggjort. Det samme gjelder for P25, P26 og P36.

Disse presupposisjonene viser til det Uloba oppfatter at blir gjort *mot* dem og funksjonshemmede. Det som er felles her er at Uloba og funksjonshemmede er den passive parten som det blir handlet mot. I P9 presupponeres det at funksjonshemmede blir usynliggjort, i P16 at funksjonshemmede lever i et diskriminerende samfunn, i P25 at funksjonshemmede blir diskriminert, umyndiggjort, sykelliggjort og insitusjonalisert. P26 peker mot diskriminering og umyndiggjøring av funksjonshemmede, samt fordommer og myter om dem, mens P36 igjen er en presupposisjon om at “vi” blir diskriminert. I alle disse presupposisjonene er Uloba/funksjonshemmede den passive parten, mens andre/samfunnet er den aktive parten. Det at Uloba opplever å bli diskriminert, umyndiggjort, usynliggjort osv. som er klart negative handlinger, virker å antyde at andre/samfunnet ikke bryr seg om dem og behandler dem på en dårlig måte. I P26 kommer det til og med frem at Uloba opplever at samfunnet ikke ønsker å ta hensyn til “oss” (funksjonshemmede).

P27 er allerede behandlet i kap. 6.2.2, men jeg velger å også inkludere den her, da den sier noe om hvordan Uloba oppfatter at funksjonshemmede blir behandlet av samfunnet; samfunnet skaper barrierer for dem.

6.1.7 Ulobas oppfatning av hvilken verden funksjonshemmede lever i

De neste presupposisjonene sier noe om hvilken oppfatning Uloba har om hva slags verden funksjonshemmede lever i:

- P6 DET EKSISTERER EN MAKT OG KONTROLL OVER LIV
- P17 DET EKSISTERER EN EGENERFARING FOR FUNKSJONSHEMMEDE FRA Å HA BPA OG FRA Å LEVE I ET DISKRIMINERENDE SAMFUNN
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPTE BARRIERER (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)
- P35 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE MAKTEN OG KONTROLLEN I EGET LIV
- P40–41 DET FINNES IKKE FULL LIKESTILLING, SAMFUNNSDELTADELSE OG LIVSUTFOLDELSE FOR FUNKSJONSHEMMEDE
- P42 FUNKSJONSHEMMEDE VOKSER IKKE OPP MED SIN EGEN FAMILIE, GÅR PÅ NÆRSKOLEN, REISER MED SAMME BUSS SOM NABOEN, TAR EN UTDANNELSE, STIFTER FAMILIE ELLER HAR ET ARBEID I SAMSVAR MED UTDANNELSE OG INTERESSER
- P43 FUNKSJONSHEMMEDES RETT OG MULIGHET TIL Å HA KONTROLL OVER SITT EGET LIV, TIL Å GJØRE EGNE VALG, TREFFE SELVSTENDIGE BESLUTNINGER OG DELTA PÅ ALLE SAMFUNNETS ARENAER ER IKKE SIKRET
- P44 SAMFUNNET ER IKKE MANGFOLDIG OG INKLUDERENDE, DET ER IKKE Plass TIL ALLE OG ALLE HAR IKKE SAMME VERDI
- P45 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE FRIHET TIL LIVSUTFOLDELSE OG DELTAR IKKE PÅ ALLE SAMFUNNETS ARENAER

Felles for disse presupposisjonene er at de sier noe om hvilken oppfatning Uloba har om den verden som funksjonshemmede lever i. Uloba presupponerer for eksempel at funksjonshemmede ikke har frihet til livsutfoldelse, at de ikke har kontroll og makt i eget liv, at det ikke er plass til alle og at ikke alle har samme verdi i samfunnet. Alle presupposisjonene over skildrer en ganske

dyster verden for funksjonshemmede og vitner om Ulobas oppfatning av hvilken verden funksjonshemmede møter.

P27 er plassert både i under kategoriene *Omgivelser og fysiske rom* og *Ulobas oppfatning av hvordan funksjonshemmede blir behandlet*. Jeg mener også at denne presupposisjonen kan plasseres i denne kategorien, da den sier noe om hvilken verden Uloba oppfatter at funksjonshemmede lever i, nemlig en verden der samfunnet skaper barrierer for dem.

6.2 Presupposisjonene sin rolle sjangeren

Et interessant perspektiv å ha med i denne kritiske diskursanalysen er at analysematerialet er i en argumenterende sjanger. Tittelen på analysematerialet *Idégrunnlag* sier helt eksplisitt at dette handler om ideologi. Det som likevel er interessant, er at det ligger ideologier begravd i teksten. Det vil si ideologier og oppfatninger som ikke eksplisitt er uttrykt i teksten, men som krever nøyere analyse for å avdekkes.

Mer spesifikt vil jeg på bakgrunn det jeg har lagt frem i kap. 3.11 overordnet kalle Uloba sin webside *Idégrunnlag* en argumenterende tekst, og som en undersjanger av argumenterende tekst, vil jeg si at teksten kan kategoriseres som en politisk tekst, da den søker å “overbevise” publikum om sitt synspunkt og sin *løsning* på et opplevd *problem* slik som beskrevet i kap. 3.11. Ut ifra presupposisjonene jeg har funnet i analysematerialet og de kategoriene de er plassert i over basert på temainnhold, ser vi mesteparten av presupposisjonene gjør en jobb med å presentere et *problem*. Problemet er ifølge Uloba at funksjonshemmede må kjempe en kamp, at det er barrierer i omgivelsene, at det finnes problematiske holdninger hos andre, at funksjonshemmede ikke blir behandlet på en bra måte og funksjonshemmede lever i en verden uten full likestilling og inkludering. At dette ifølge Uloba er tilfellet, legges over på samfunnet. Det er ifølge Uloba samfunnet som skaper funksjonshemming. *Løsningen* på problemet kommer frem i kap. 6.1.5 hvor vi finner at Uloba oppfatter seg selv og funksjonshemmede som en oversett ressurs. Dersom funksjonshemmede ville for eksempel fått *den rette jobben* (P10), så

ville funksjonshemmede kunne bidra til fellesskapet og blitt inkludert, men det finnes samfunnskapte barrierer (P27).

6.3 Det implisitte og det eksplisitte

Som nevnt i kap. 1.2 uttrykker Uloba mye av sin ideologi helt eksplisitt. Tittelen på analyse materialet heter *Idégrunnlag*, så til og med i tittelen på teksten legger ikke Uloba skjul på at de kommuniserer ideologier i teksten. Oppfatningen om at funksjonshemmede må kjempe for det andre “får gratis” kommer frem i presupposisjonene lagt frem i kap. 6.1.1, men vi kan også finne eksempler på at dette er eksplisitt uttrykt i analyse materialet. For eksempel i setning 59 og 60 fra vedlegg 1 (Uloba, *Idégrunnlag*):

59. Funksjonsnedsettelsen gjør at kampen for tilværelsen ofte blir tøffere enn for mange andre.
60. Kampen for individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen er en ekstra belastning, og ikke minst er det krevende å leve i et samfunn der en blir nedvurdert og diskriminert på de fleste områder.

Mange av de oppfatningene og ideologiene som ligger implisitt i teksten, som jeg har funnet gjennom å undersøke tekstens presupposisjoner, er også i mange tilfeller uttrykt relativt eksplisitt i teksten. Det som ligger implisitt i teksten har likevel en effekt på teksten, da den gir gjenklang til det som står skrevet eksplisitt, noe som gjør at de ideologiene og oppfatningene som Uloba legger frem blir enda tydeligere og får en ekstra kraft, uten at det blir for tydelig for leseren hvor unyansert teksten i realiteten er.

6.4 Splitting – oss vs. dem

Som vi ser av presupposisjonene, kan en si at Uloba har en oppfatning om at Uloba og funksjonshemmede gjør verden til en bedre plass for alle mennesker, at de er profesjonelle, kompetente, seriøse og solidariske, at de har en egenerfaring og en egen styrke. De vil ikke assosieres med begrepet *bruker*, som de mener innebærer en passiv mottaker, og de har en mening om at nedsatt funksjonsevne ikke er det samme som nedsatt arbeidsevne. Med andre ord har Uloba tilsynelatende en ganske positiv oppfatning av både seg selv og funksjonshemmede. Alle disse ordene som Uloba bruker om seg selv og funksjonshemmede gir positive assosiasjoner. Samfunnet og andre mennesker blir på sin side fremstilt på en helt annen måte. Ifølge Uloba har samfunnet og andre mennesker problematiske fordommer og holdninger når det gjelder funksjonshemmede. Samfunnet blir fremstilt som kjølig og lite empatisk. For eksempel kommer det frem av P28 at samfunnet ikke ønsker å ta hensyn til funksjonshemmede, og i P9 kommer det frem at det eksisterer en usynliggjøring av funksjonshemmede, som jeg mener at det ut ifra kontekst er rimelig å tolke slik at denne usynliggjøringen av funksjonshemmede er det samfunnet som har skyld i. I P44 kommer det frem at samfunnet ikke er mangfoldig og inkluderende. Samfunnet og andre mennesker blir nærmest utelukkende fremstilt i et dårlig lys, noe som står helt i kontrast til hvordan Uloba fremstiller seg selv og funksjonshemmede. Det oppstår altså en splittelse her mot det som kan tolkes som *det gode* (Uloba og funksjonshemmede) og det som er *det onde* (samfunnet og andre mennesker). Også det faktum at Uloba bruker ord og fraser som *oss*, *vi* og *andre mennesker* antyder en splittelse hvor det skapes to motparter – *oss* vs. *dem*. Kristina Boréus (2005) kaller dette for *distansering*. Hun skriver at distansering ofte kan motivere til særbehandling og at jo mer annerledes “de andre” er, jo mer annerledes kan de behandles (Boréus, 2005 s. 126). Det er ikke dermed sagt at denne særbehandlingen alltid er negativ, men dersom “de andre” beskrives på en negativ måte er det nærliggende å tenke at også særbehandlingen eventuelt vil kunne bli negativ. Boréus (2005, s. 129) skriver videre at en slik nedvurdering foreligger når “de andre” fremstilles som dårligere enn språkbrukers egen gruppe. På side 131 legger Boréus (2005) frem en tabell som viser i hvilke tilfeller slike nedvurderingen er diskriminerende. Dersom nedvurderingen er et engangstilfelle i en tekst vil en ikke alltid kunne si at det er snakk om diskriminering, men dersom en slik nedvurdering blir et mønster i en diskurs, vil den oftere kunne ansees som diskriminerende. Det kunne derfor være interessant å gjennomføre en analyse av flere tekster

innen diskursen om funksjonshemmede skrevet av funksjonshemmede for å se om en ser lignende tendenser til distansering og nedvurdering der.

I kap. 6.1.1 presenterte jeg presupposisjoner som viser at Uloba oppfatter det slik at funksjonshemmede må kjempe en kamp, enten det er en kamp for individrettede tiltak, kamp for tilværelsen eller en likestillingskamp. Jeg skal nå forsøke å knytte disse kampene som Uloba skriver om opp mot deres syn på hvordan andre har det, da jeg mener at det finnes en kobling her. P3 kommer fra eksempelsetning 3 (Uloba, *Idégrunnlag*):

Kampen for individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen er en ekstra belastning, og ikke minst er det krevende å leve i et samfunn der en blir nedvurdert og diskriminert på de fleste områder.

Her kommer det tydelig frem at kampen for individrettede tiltak bare gjelder de som har en funksjonsnedsettelse. Altså er det kun funksjonshemmede som må kjempe denne kampen. Det synes å være en oppfatning til stede om at andre mennesker har det lettere enn funksjonshemmede, noe som særlig kommer frem av P4:

P4 DET EKSISTERER EN KAMP FOR TILVÆRELSEN SOM ER TØFFERE FOR
FOLK MED FUNKSJONSNEDESETTELSE ENN FOR MANGE ANDRE

Uloba setter også et skille mellom *oss* (funksjonshemmede) og *dem* (andre mennesker) her. Det er funksjonshemmede som har det tøft, og andre mennesker har det ikke like tøft som dem.

Ordet *kamp* er også en av flere metaforer jeg har oppdaget i analysematerialet som kan knyttes til krigsmetaforer. Noen andre er *spydspiss*, *spreng oss inn* og *allierte*, noe som for øvrig også støtter opp under splittelsen *oss* vs. *dem*, uten at jeg har gjort en fullverdig analyse av metaforer i analysematerialet. Jeg nevner det likevel da det kan være en idé for videre forskning.

Funksjonshemmede blir ifølge Uloba behandlet annerledes enn andre mennesker. Uloba har en oppfatning av at andre samfunnsborgere har kontroll over og makt i eget liv, mens

funksjonshemmede ikke har det i like stor grad. Dette kan vi se av eksempelsetning 37 med sin tilhørende presupposisjon:

37. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.

P37 ANDRE SAMFUNNSBORGERE HAR KONTROLL OG MAKT I EGET LIV

Når en ser presupposisjonen i sammenheng med eksempelsetningen den er knyttet til ser en at det at andre samfunnsborgere har kontroll og makt i eget liv blir lagt frem her som at det er en slags mal på hvordan det burde være – andre har kontroll og makt i eget liv, slik funksjonshemmede også bør ha. Jeg vil derfor si at denne presupposisjonen er normativ. Det er flere presupposisjoner i analys materialet som vitner om at Uloba har en oppfatning av at de blir behandlet annerledes og verre enn andre mennesker. Andre eksempler kan være:

P9 DET EKSISTERER EN USYNLIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)

P25 DET FINNES DISKRIMINERING, UMYNDIGGJØRING,
SYKELIGGJØRING OG INSTITUSJONALISERING AV
FUNKSJONSHEMMEDE

6.5 Ulobas syn på funksjonshemming

Uloba nevner ingenting i teksten sin *idegrunnlag* om noe som kan minne om ideer fra den medisinske modellen, eller noe som viser til andre utfordringer funksjonshemmede kan ha annet enn problemer med samfunnet og miljøet. De nevner for eksempel ikke noe om at funksjonshemmede i tillegg til andre utfordringer kan ha smerter og/eller oppleve tretthet. Uloba har gjort valg i teksten som viser hva de har ment er det viktigste å fokusere på, men de valgene Uloba har tatt i teksten viser et entydig syn på funksjonshemming. Ut ifra presupposisjonene funnet i analys materialet er det tydelig at Uloba har en oppfatning om at alle

funksjonshemmedes utfordringer stammer fra samfunnet, da både med tanke på fysiske omgivelser og hvordan funksjonshemmede behandles i samfunnet. Jeg vil derfor si at basert på presupposisjonene funnet i analyse materialet har Uloba en tilsynelatende klar oppfatning og ideologi som samsvarer med den sosiale modellen beskrevet i kap. 2.4.4, nemlig at funksjonshemming blir skapt av at samfunnet ikke er lagt til rette for den variasjonen av mennesker som eksisterer i verden. Uloba tar også tydelig avstand fra den medisinske modellen, noe som vises for eksempel i P29 og i E7 med sin tilhørende logiske konsekvens:

P29 NOEN MENER AT FUNKSJONSHEMMEDE HAR SPESIELLE BEHOV (, OG IKKE DE SAMME GRUNNLEGGENDE BEHOV SOM ANDRE)

E7. Ideologiens fundament kan kort oppsummeres slik:

- Av-medikalisering
- Av-profesjonalisering
- Av-institusjonalisering
- Funksjonshemmede blir medikalisert og institusjonalisert, og hjelpen funksjonshemmede får er profesjonalsert

Her kan en si at Uloba deltar i den hegemoniske kampen nevnt i kap. 3.5, ved å søke å denaturalisere eksisterende konvensjoner (den medisinske modellen) og erstatte dem med andre konvensjoner (den sosiale modellen), til tross for at den medisinske modellen for mange allerede er ansett som utdatert. Dette støttes også av at Uloba ønsker BPA-ordningen ut av helse- og omsorgslovgivningen og inn i likestilling- og diskrimineringslovgivningen (Uloba, *500 dager*).

6.6 Ulobas ideologi og maktstrukturer

Som skrevet i kap 3.3 er diskurser ideologiske når de bidrar til enten å opprettholde maktrelasjoner eller når de utfordrer dem. Etter å ha analysert Ulobas tekst *Idégrunnlag* er det tydelig for meg at de utfordrer eksisterende maktrelasjoner, da de aktivt bruker språket for å søke

å endre hvilken oppfatning som eksisterer om funksjonshemmede og hvordan de mener at funksjonshemmede har blitt og fortsatt blir behandlet. Samtidig som Uloba utfordrer en maktrelasjon, vil jeg også argumentere for at de skaper en ny eller opprettholder en annen, og det er den maktrelasjonen som finnes mellom Uloba, deres medlemmer og andre funksjonshemmede. I kap. 2.3 beskrev jeg hvilken makt og innflytelse Uloba har både overfor sine medlemmer, andre funksjonshemmede, og det politiske landskapet hva gjelder saker som angår funksjonshemmede. Jeg mener at teksten som Uloba har skrevet er ment til å overbevise funksjonshemmede og deres allierte til å stå sammen med Uloba i debatten om likestilling for funksjonshemmede. Dersom Uloba klarer å overbevise flere medlemmer og flere allierte til å stå sammen med dem, vil det gjøre at Uloba på en enda tydeligere og sterkere måte kan utfordre en eksisterende maktrelasjon som de mener eksisterer mellom funksjonshemmede og samfunnet. Dette gjør Uloba gjennom ved å produsere en tekst (*Idégrunnlag*) som inngår i en større diskurs og sammenheng. Dette er en diskurs om funksjonshemmedes anliggende, deres plass i samfunnet, hvordan funksjonshemmede behandles, hvilke syn som eksisterer om funksjonshemming, hvordan omgivelsene er utformet og videre; diskursen om likestilling for funksjonshemmede, i denne sammenheng sett innenfra, fra funksjonshemmedes eget perspektiv.

7 Avslutning

I denne oppgaven har jeg søkt å finne svar på problemstillingen: *Hvilke ideologier kan sies å komme indirekte til uttrykk i Ulobas tekst Idégrunnlag?* Etter innledende arbeid med analysematerialet bestemte jeg meg for å spisse oppgaven inn mot presupposisjoner og hvilken rolle de spiller i hvordan ideologi er uttrykt i teksten. Jeg har brukt forskningsspørsmålet – *På hvilken måte bidrar presupposisjoner til å indirekte uttrykke ideologi*, til å lede meg i arbeidet med å analysere teksten og besvare problemstillingen. Min overordnede tilnærming til oppgaven er basert på kritisk diskursanalyse, som også er det teoretiske grunnlaget oppgaven er bygget på. Det er på dette grunnlaget jeg har argumentert for at presupposisjonene jeg har funnet i analysematerialet kan være uttrykk for ideologi hos Uloba. Jeg har lent meg på Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse og de tre dimensjonene som han legger frem. Den første dimensjonen *språklig tekst* er behandlet under analysedelen i oppgaven, mens den andre og den tredje dimensjonen *diskursiv praksis* og *sosiokulturell praksis* er behandlet i drøftingskapittelet.

Det at jeg har satt klare avgrensninger for analysen og at jeg har skissert ut tydelige språklige fenomener som kan være potensielle utløsere av presupposisjoner, har gjort det lettere for meg å forholde meg objektivt til teksten *Idégrunnlag*. På denne måten har jeg blitt tvunget til å forholde meg til teksten på ord- og setningsnivå. Fremgangsmåten jeg har brukt og de avgrensningene jeg satte før jeg startet analysen av *Idégrunnlag* har vært godt egnet til å svare på problemstillingen, da presupposisjonene jeg har funnet gir klart uttrykk for ideologi som ligger skjult i teksten. Det at jeg har hatt en tydelig fremgangsmåte og klare avgrensningene er med på å styrke reliabiliteten. Det som kan svekke reliabiliteten er tvetydige tilfeller, slik det kunne gjort i denne oppgaven. For å unngå dette har jeg valgt å ikke behandle disse tilfellene som presupposisjoner, selv om visse tolkningsalternativer ville tillatt dette.

Analysematerialet består som nevnt av 117 setninger og selv om noen setninger inneholder flere presupposisjoner vil jeg si at 45 presupposisjoner av 117 setninger er et betydelig antall

presupposisjoner. Dersom vi deler antall presupposisjoner (45) på antall ord i analyse materialet (1695), slik Markus Karlstad Pold (2022, s. 51–52) gjorde i sin masteroppgave, som var en kritisk og relevant teoretisk analyse av meningsbærende tekster i alternative og tradisjonelle medier, kommer vi frem til at forekomsten av presupposisjoner relativt til størrelsen på analyse materialet er på omtrent 23 prosent. Pold har analysert to tekster, en fra tradisjonelle medier og en fra alternative medier. Han kom frem til at teksten fra tradisjonelle medier hadde en forekomst av presupposisjoner relativt til størrelsen på analyse materialet på to prosent, mens forekomsten av presupposisjoner relativt til størrelsen på analyse materialet i teksten fra alternative medier var på ti prosent. Som vi ser er forekomsten av presupposisjoner markert høyere i Uloba sin tekst, Her kan en imidlertid ikke gjøre en direkte sammenligning, da Ulobas tekst er av en annen sjanger enn de tekstene Pold har analysert. Likevel kan dette gi en indikasjon på hvor Uloba sin tekst ligger i forhold til andre typer tekster. Jeg har ikke funnet noen informasjon om hvor stor forekomsten av presupposisjoner er i argumenterende sjangre. Dette kunne vært nyttig informasjon for meg å ha i denne oppgaven, da det ville gjort at jeg kunne si noe om hvor Ulobas tekst ligger i forhold til andre tekster i samme sjanger. Dette kunne derfor være hjelpsomt å samle data på i fremtiden for andre som skal undersøke lignende problemstillinger i politiske tekstsjangre. Om en skal gjøre en slik datainnsamling vil avgrensningene jeg har gjort i denne oppgaven kunne danne grunnlaget for en slik innsamling, da det er viktig at en gjør slike undersøkelser med en tydelig og liknende avgrensning. Kanskje ville en funnet at forekomsten av presupposisjoner ofte er høyere i politiske tekster. Det er nærliggende å tenke at en politisk sjanger gjerne er pakket tettere med ideologisk innhold og derfor også har flere presupposisjoner i teksten.

Når det gjelder teorien rundt presupposisjoner, har jeg som vist over funnet at det er en rik variasjon av presupposisjoner i analyse materialet. Den eneste typen presupposisjon jeg ikke har funnet eksempler på er *kontrafaktive presupposisjoner*. Grunnen til at jeg ikke har funnet noen presupposisjoner av denne typen, kan ha med sjanger å gjøre, eller det kan være helt andre årsaker til dette funnet. Dette har jeg for lite data til å kunne si noe om. Det jeg kan si noe om er at det ikke alltid er like entydig hvorvidt en har med en presupposisjon å gjøre eller med andre språklige fenomener knyttet til implisittethet. Som vist i kap. 5.2 har jeg kommet over tilfeller som ligner på presupposisjoner (logiske konsekvenser) og setninger som kan inneholde en

presupposisjon avhengig av hvordan en tolker setningen (tvetydige tilfeller). Negasjonstesten vil kunne være med og avgjøre om en har med en *presupposisjon* eller en *logisk konsekvens* å gjøre når en ser på setninger med inferens. Hva gjelder tvetydige tilfeller er det som sagt avhengig av tolkningen av setningen om det finnes en presupposisjon eller ikke. Videre analyse av disse fenomenene i analyseteksten ville ha vært en interessant vinkling for videre forskning, da de kan si noe om hvilke påstander som kan sies å ligge implisitt i en gitt ytring, og dermed hvilken ideologi som kan sies å ligge implisitt i teksten.

Jeg mener at Ulobas ideologi som de presenterer eksplisitt i teksten *Idégrunnlag* bare er toppen av “isfjellet”, og at presupposisjonene funnet i analysematerialet bidrar til å konsolidere deres ideologiske standpunkt. Det eksplisitte og det implisitte i teksten ser ut til å samsvare her. Presupposisjonene presenterer ideologi på en skjult måte og tilslører hvor dypt ideologien til Uloba stikker. Effekten av dette blir at Ulobas ideologi presenteres på en mer lettfordøyelig måte, og skjuler hvor gjennomgripende den egentlig er.

Etter å ha analysert Ulobas tekst *Idégrunnlag* har jeg kommet frem til at Uloba har noen tydelige ideologiske måter å se verden på. For det første ser vi en splitting mellom “oss” (Uloba og funksjonshemmede) og “dem” (samfunnet og andre mennesker), hvor oppfatningen er at Uloba og funksjonshemmede er gode mennesker som har det tøft, mens samfunnet og andre mennesker er mindre gode mennesker som har det enklere i livet enn funksjonshemmede. Ideologien kan dermed karakteriseres som en svart/hvit måte å se verden på, med lite nyanser. Videre ser vi tydelige indikasjoner på at Ulobas ideologi samsvarer med den sosiale modellen hva gjelder syn på funksjonshemming, da flere presupposisjoner gir uttrykk for ideologi som sier at funksjonshemming er et samfunnsskapt fenomen. For eksempel kan vi trekke frem følgende:

- P21 PROBLEMET LIGGER I FYSISKE HINDRINGER I OMGIVELSENE, OG I
 FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPTE BARRIERER (FOR
 FUNKSJONSHEMMEDE)

Det faktum at Uloba ønsker BPA-ordningen ut av helse- og omsorgslovgivningen og inn i likestilling og diskrimineringslovgivningen støtter også dette funnet. I tillegg til at jeg har funnet at Uloba ser ut til å ha den sosiale modellen som et ideologisk grunnlag, har jeg funnet at flere presupposisjoner også ser ut til å opponere mot den medisinske modellen. Som eksempel kan jeg nevne følgende presupposisjoner:

P20 DET Å HA NEDSATT FUNKSJONSEVNE ER IKKE DET SAMME SOM Å
 HA NEDSATT ARBEIDSEVNE

P25 FUNKSJONSHEMMEDE BLIR DISKRIMINERT, UMYNDIGGJORT,
 SYKELIGGJORT OG INSTITUSJONALISERT

I tillegg til ideologien om at funksjonshemming er et samfunnsskapt fenomen (den sosiale modellen) vil jeg si at den ideologien som kommer indirekte til uttrykk i teksten til Uloba er at funksjonshemmede ikke bare er en glemt gruppe, men en gruppe som samfunnet aktivt undertrykker og bryr seg lite om, en gruppe som ikke har makt og kontroll i eget liv, som mangler frihet til livsutfoldelse og som ikke er likestilt. Dette vitner om en ideologi hvor funksjonshemmede får en slags offerstatus. Presupposisjoner kan kamuflere slike ideologier og oppfatninger og legge dem frem som ubestridte påstander, eller *sunnt fornuft*. Dette kan være vanskelig for leser å avsløre, spesielt dersom leseren ikke har særlig kjennskap til hvordan presupposisjoner kan tilsløre ideologi.

Litteraturliste

Primærlitteratur

Uloba (u.å.) *Idégrunnlag*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/om-uloba/idegrunnlag/> (Hentet: 08.05.2023)

Sekundærlitteratur

Bachrach, P. og Baratz, M. (1974) *Power and Poverty: theory and practice*. Oxford: Oxford University Press.

Bhatia, V.K. (1993) *Analysing Genre - Language Use in Professional Settings*. Essex: Pearson Education Limited.

Boréus, K. (2005). Diskursiv diskriminering: en typologi, *Statsvetenskaplig tidskrift* 107(2), s. 119-139. <https://journals.lub.lu.se/st/article/view/1918> (Hentet: 10.05.2023).

Dahl, R. A. (1957) The Concept of Power, *Systems Research: The Official Journal of the International Federation for Systems Research* 2(3), s. 201–15. doi: 10.1002/bs.3830020303

Enger, P.I. og Skurdal, G.S. (2019) *Assistent i BPA-ordningen - Med lua i hånda?*. Masteroppgave. Innlandet: Høgskolen i innlandet.

Fairclough, N. (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fairclough, N. (2001) *Language and Power*. London: Pearson Education.

Fairclough, N. (2003) *Analysing discourse - textual analysis for social research*. Abingdon, Oxon: Routledge

Fairclough, N. (2013) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2nd ed. London: Routledge. doi: 10.4324/9781315834368.

Høigård, A. (1978) *Språkbruken I Partiprogrammer: En Analyse Av Høyres Og Arbeiderpartiets Arbeidsprogrammer for Perioden 1973-77*. Oslo: Novus Forlag.

Kinn, T. og Kulbrandstad, L. A. (2016) *Språkets mønstre: Norsk språklære med øvingsoppgaver*. Oslo: Universitetsforlaget.

Levinson, S.C. (1987) *Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Lukes, S. (2005) *Power: a radical view*. London: Red Globe Press.

Machin, D. og Mayr, A. (2012) *How to do critical discourse analysis: A multimodal introduction*. London, UK: SAGE Publications.

Murillo, M.A og Yeh, A. (2021) The Failed Rhetoric: Presupposition Analysis on Duterte's 5th State of the Nation Address, *International Journal of Language and Literary Studies*, 3 (2), s. 1–20. Doi: 10.36892/ijlls.v3i2.587

NOU 2021: 11. *Selvstyrt er velstyrt*.

Pold, M. K. (2022) *Oppfatninger om muslimer og islam - En kritisk og relevanteoretisk analyse av meningsbærende tekster i alternative og tradisjonelle medier*. Masteroppgave. Bergen: Universitetet i Bergen.

Saeed, J.I. (2009) *Semantics*. West Sussex: Blackwell Publishing Ltd

Skrede, J. (2017) *Kritisk Diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Sandvik, M., Svennevig, J., og Vagle, W. (1999) *Tilnærming Til Tekst - Modeller for Språklig Tekstanalyse*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Sandvik, M., Svennevig, J., og Vagle, W. (2004) *Tekst og kontekst - En innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk*. Oslo: Cappelens forlag.

Tøssebro, J. (2010) *hva er FUNKSJONSHEMMING*. Oslo: Universitetsforlaget.

van Dijk, T.A. (1998). *Ideology*. London, UK: SAGE Publications.

Yewah, E. (1993) Ideolgy and the De/Naturalization of Meaning in the Cameroonian Novel, *Afrika Focus*, 9 (3-4), s. 179-192. doi: 10.21825/af.v9i3-4.5773.

Yule, G. og Widdowson, H. G. (1996) *Pragmatics*. Oxford: OUP Oxford.

Internettkilder

Det kongelige helse- og omsorgsdepartement (2015) *Rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse*. (Nr. I-9/2015) Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/bd58818a87cc4a109a6d29b4d0dc615a/rundskriv_i-9-2015_bpa.pdf (Hentet: 08.05.2023).

Enil (u.å.) *Our people*. Tilgjengelig fra: <https://enil.eu/about-enil/our-people/> (Hentet: 08.05.2023).

FFO (2019) *Hva er CRPD?*. Tilgjengelig fra:

<https://www.handikapnytt.no/virkelige-menneskerettigheter/> (Hentet: 08.05.2023).

Handikapnytt (2021) *Virkelige menneskerettigheter*. Tilgjengelig fra:

<https://www.handikapnytt.no/virkelige-menneskerettigheter/> (Hentet: 08.05.2023).

Helsedirektoratet (2021) *Helsekompetanse – kunnskap og tiltak*. Tilgjengelig fra:

<https://www.helsedirektoratet.no/tema/helsekompetanse/helsekompetanse#referere> (Hentet: 09.05.2023).

Helsenorge (2022) *Brukermedvirkning – din rett og mulighet til å medvirke*. Tilgjengelig fra:

<https://www.helsenorge.no/rettigheter/brukermedvirkning/> (Hentet: 09.05.2023).

Hem, E. (2013) Pasient, klient, bruker eller kunde?, *Tidsskriftet - Den Norske Legeforening*, 133(821), doi: 10.4045/tidsskr.13.0527

Ikdahl, I. og Ryste, M. E. (2022) likestilling, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/likestilling> (Hentet: 09.05.2023).

Kvistum, I. (2021) *Levende legende til Independent Living-festivalen*. Tilgjengelig fra:

<https://www.handikapnytt.no/levende-legende-til-independent-living-festivalen/> (Hentet: 08.05.2023).

Lid, I.M. (2022) funksjonshemning, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/funksjonshemning> (Hentet: 11.05.2023).

Lid, I.: (2022) gap-modellen, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/gap-modellen> (Hentet: 15.05.2023).

Naob (u.å.) *kamp*. Tilgjengelig fra: https://naob.no/ordbok/kamp_1 (Hentet: 09.05.2023).

Naob (u.å.) *myte*. Tilgjengelig fra: https://naob.no/ordbok/myte_2 (Hentet: 09.05.2023).

Naob (u.å.) *presupposisjon*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/presupposisjon> (Hentet: 13.05.2023).

Naob (u.å.) *relativsetning*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/relativsetning> (Hentet: 09.05.2023).

Naob (u.å.) *tilbake*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/tilbake> (Hentet: 09.05.2023).

Naob (u.å.) *tradisjon*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/tradisjon> (Hentet: 09.05.2023).

Naob (u.å.) *visjon*. Tilgjengelig fra: <https://naob.no/ordbok/visjon> (Hentet: 09.05.2023).

One (u.å.) *Hva er en nettside?*. Tilgjengelig fra: https://www.one.com/no/nettsidebygger/hva-er-en-nettside?gclid=CjwKCAiA85efBhBbEiwAD7oLQGpOLApdAQBL8M3U2eVghQC0XqoZhIdbQmtEBimYNqsqPcPauzTvmxoC-6AQAvD_BwE (Hentet: 09.08.2023).

Ordbøkene (u.å.) *Anførselstegn*. Tilgjengelig fra: <https://ordbokene.no/bm/1767> (Hentet: 09.08.2023).

Regjeringen (u.å.) *Medlemmer*. Tilgjengelig fra: <https://nettsteder.regjeringen.no/bpa/medlemmer/> (Hentet: 08.05.2023.).

Regjeringen (2021) *Et offentlig utvalg foreslår forbedringer i ordningen med BPA*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/et-offentlig-utvalg-foreslar-forbedringer-i-ordningen-med-bpa/id2892388/> (Hentet: 08.05.2023).

Regjeringen (2022) *Brukerstyrt personlig assistanse*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/helse--og-omsorgstjenester-i-kommunene/insikt/brukerstyrt-personlig-assistanse/id2413494/> (Hentet: 08.05.2023).

Regjeringen (2022) *Regjeringa vil inkorporere CRPD i norsk lov*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/uloba-har-levert-sitt-horingssvar-om-bpa/> (Hentet: 08.05.2023).

Rådgivningsgruppen (2018) *Independent Living-festivalen*. Tilgjengelig fra: <https://www.radgivningsgruppen.no/kalender/independent-living-festivalen/> (Hentet: 08.05.2023).

Salvesen, E. og Jensen, H.R. (2014) *Endringer i pasient- og brukerrettighetsloven fra 1. januar 2015 – Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Endringer-i-pasient--og-brukerrettighetsloven-fra-1-januar-2015--Brukerstyrt-personlig-assistanse-BPA/id2340682/> (Hentet: 08.05.2023).

Simonsen, H.G. (2018) Relativt pronomen, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/relativt_pronomen (Hentet: 09.05.2023).

Skirbekk, S. (2021) Ideologi, i *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/ideologi> (Hentet: 09.05.2023).

Uloba (u.å) *500 dager er gått siden regjeringen fikk oppskriften på bedre BPA*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/500-dager-er-gatt-siden-regjeringen-fikk-oppskriften-pa-bedre-bpa/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Arrangement og aktiviteter*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/arrangementer/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Bente Skansgårds Independent Living-fond*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/engasjer-deg/bente-skansgards-independent-living-fond/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Camp Freedom*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/engasjer-deg/camp-freedom/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *CRPD*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/om-uloba/kampsaker/crpd/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Den europeiske Independent Living-dagen!*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/arrangement/den-europeiske-independent-living-dagen/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Ein time i månaden til funksjonspolitikk*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/ein-time-i-manaden-til-funksjonspolitikk/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Historie*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/om-uloba/historie/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Independent Living-festivalen*. Tilgjengelig fra: https://www.uloba.no/independent-living-festivalen/?_gl=1*mbs6kz*_up*MQ..&gclid=EAIAIQobChMIj7i67-fH9wIVPhoGAB2DegSyEAAYASAAEgIIVPD_BwE (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Popcorn og paroler 2023*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/arrangement/popcorn-og-paroler-2023/> (Hentet: 08.05.2023).

Uloba (u.å.) *Uloba har levert sitt hørings svar om BPA*. Tilgjengelig fra: <https://www.uloba.no/uloba-har-levert-sitt-horingssvar-om-bpa/> (Hentet: 08.05.2023)

Vedlegg 1: Nummererte setninger *Idégrunnlag*

Idégrunnlag

1. Les om Uloba – Independent Living Norge (Uloba) sitt verdigrunnlag, ideologiske plattform og politiske idé.
2. Alle aktiviteter som er organisert av Uloba og Ulobas datterselskaper skal være i tråd med idégrunnlaget vårt.

Identitet og formål

3. Uloba er en ideell organisasjon. Alt økonomisk overskudd skal brukes i tråd med Ulobas formål.
4. Uloba arbeider for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.
5. Målet er et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi.
6. Uloba arbeider for å rive samfunnsskapt barrierer.
7. Uloba arbeider for å bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
8. Uloba arbeider for å endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.

^Independent Living-organisasjon

9. Uloba er en del av Independent Living-bevegelsen, en verdensomspennende frigjøringsbevegelse av og for funksjonshemmede.

10. At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at Organisasjonen er demokratisk – én person, én stemme.
11. At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at Kun funksjonshemmede kan ha fullt medlemskap med stemmerett.
12. At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at Funksjonshemmede favoriseres som tillitsvalgte, ansatte og i ledende funksjoner.
13. At Uloba er en Independent Living-organisasjon betyr at Organisasjonen lar seg representere av funksjonshemmede i forhandlinger, møter og i media, og i offentligheten for øvrig.
14. Organisasjoner kan bruke begrepet Independent Living bare hvis disse fire kravene er oppfylt.
15. Definisjonen er vedtatt av ENIL – European Network on Independent Living på et møte i Berlin, oktober 1992.

^Independent Living-ideologien

16. Ideologiens fundament kan kort oppsummeres slik:
 - Av-medikalisering
 - Av-profesjonalisering
 - Av-institusjonalisering
 - Empowerment gjennom likemannsstøtte
17. Funksjonshemmede er ikke syke mennesker med spesielle behov.
18. Funksjonshemming skapes gjennom diskriminering og utestengelse.
19. Dermed er funksjonsnedsettelse et diskrimineringsgrunnlag.

Nothing about us without us

20. Funksjonshemmede er eksperter på seg selv.
21. Alt Uloba gjør, bygger derfor på funksjonshemmedes egenerfaring – erfaring fra å ha BPA og fra å leve i et diskriminerende samfunn.

22. Vi kjemper vår egen likestillingskamp.
23. Derfor krever vi at minst 50 % av administrativt ansatte skal være funksjonshemmede.
24. Alle ansatte som selv ikke er funksjonshemmet, ser vi som allierte med vår felles likestillingskamp.
25. Av styrerepresentantene som velges på årsmøtet, stilles det krav om at styrets leder, tre styremedlemmer og to vararepresentanter skal ha et assistansebehov.
26. Bevegelsen ser ikke institusjoner som alternativ til et privat hjem.
27. Kommunene bygger stadig flere og større institusjoner for funksjonshemmede, og det er flere funksjonshemmede barn i spesialskoler og spesialklasser enn det har vært på mange år.
28. Resultatet er at man blir stengt ute og stigmatisert, i stedet for å bli inkludert og alminneliggjort.
29. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i sitt eget liv – som andre samfunnsborgere.
30. Likemannsstøtte betyr at i Uloba er det funksjonshemmede selv bistår og støtter hverandre.
31. At alle BPA-rådgivere i Uloba har en funksjonsnedsettelse, er med på å styrke likemannsarbeidet.
32. Funksjonshemmede må snakke sin egen sak, ha kontroll og ta ansvar for eget liv og handlinger, og bidra i samfunnet utfra egne forutsetninger.
33. For å oppnå dette må vi organisere oss, dele erfaringer, støtte og lære av hverandre.
34. Independent Living betyr ikke uavhengighet fra andre mennesker.
35. Det betyr heller at vi fører en politikk for funksjonshemmede som baserer seg på menneskerettighetene.
36. Målet er å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv, til å gjøre egne valg, treffe selvstendige beslutninger og delta på alle samfunnets arenaer.

Et samfunn for alle

37. Independent Living forutsetter et inkluderende og universelt utformet samfunn.
38. Et universelt utformet samfunn innebærer at bygg, uteområder, tekniske installasjoner, kommunikasjonsmidler og tjenester må være tilgjengelig for alle – overalt.
39. Det må være enkel tilgang på tekniske hjelpemidler.
40. Det må også være tilgang til Borgerstyrt personlig assistanse og andre nødvendige offentlig finansierte tjenester.

41. Independent Living-bevegelsen arbeider for at funksjonshemmede skal vokse opp med sin egen familie, gå på nærskolen, reise med samme buss som naboen, ta en utdanning, stifte familie og ha et arbeid i samsvar med utdanning og interesser.
42. Vi er helt vanlige mennesker, med nøyaktig samme behov som alle andre for å føle oss inkludert, anerkjent og elsket.

^Ulobas visjon

43. En verden der funksjonshemmede har frihet til livsutfoldelse og deltar på alle samfunnets arenaer!

^Ulobas samfunnsoppdrag

44. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv
45. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi arbeide aktivt for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede
46. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi aktivt bekjempe diskriminering, umyndiggjøring, sykeliggjøring og institusjonalisering av funksjonshemmede

^Ulobas verdier: Stolt, sterk, synlig!

47. **Hvert år arrangerer Uloba Stolthetsparaden der vårt slagord nettopp er: stolt, sterk, synlig.**

Stolt

48. Funksjonshemmede er en av flere diskriminerte grupper.
49. Vi skal være stolte på samme måte som andre diskriminerte.
50. Kvinner er stolte av å være kvinner, svarte skapte slagordet «Black is beautiful», homofile snakker om «Gay pride» osv.
51. På samme måte skal funksjonshemmede rette ryggen og være stolte.
52. Gjennom å være stolte slår vi tilbake mot diskriminering.
53. Vi forstår ikke funksjonshemming som sykdom eller en feil ved en person, en forståelse som har ført til mye skyld, skam og mindreverdsfølelse hos funksjonshemmede.
54. I stedet ser vi at problemet ligger i fysiske hindringer i omgivelsene, og i fordommer og holdninger hos andre mennesker.
55. Når vi ser funksjonshemming slik, fritas vi fra skyld og skam, og kan løfte hodet med stolthet.
56. I Uloba er vi også stolte av det vi har skapt, av det vi gjør og av den kampen vi bidrar til.
57. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men framfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.

Sterk

58. Å leve som funksjonshemmet i et hvilket som helst samfunn, krever styrke.
59. Funksjonsnedsettelsen gjør at kampen for tilværelsen ofte blir tøffere enn for mange andre.
60. Kampen for individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen er en ekstra belastning, og ikke minst er det krevende å leve i et samfunn der en blir nedvurdert og diskriminert på de fleste områder.

70. Likevel blir funksjonshemmede tradisjonelt sett på som syke og hjelpetrengende mennesker som først og fremst har behov for trygghet og omsorg.
71. Vi regnes alltid med blant samfunnets «svake grupper», men denne oppfatningen vil vi snu!
72. Vi vil både finne, se, kjenne og vise vår egen styrke!
73. I Uloba driver vi nybrottsarbeid, vi går på tvers og mot det bestående.
74. Vi møter mange angrep, og mye motstand og uforstand.
75. Å stå imot dette, og fortsette kampen, krever både mot og styrke.
76. Vi er sterke hver for oss – og sammen!

Synlig

77. Ved å være synlige og å være til stede på alle samfunnets arenaer, driver vi vår likestillingskamp best.
78. Funksjonshemmede har tradisjonelt blitt gjemt vekk på utsiden av samfunnet.
79. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.
80. Når vi ikke sees, er det lett å glemme at vi er der, og samfunnet slipper å ta hensyn til oss.
81. Til tross for et samfunn som legger hindringer i veien for oss, må vi ut i lyset.
82. Vi skal sprengte oss inn på alle samfunnsarenaer, og bruke de virkemidlene vi har til rådighet i lov, regelverk og konvensjoner.
83. Vi skal være synlige på alle områder i samfunnet, både som individer og som gruppe.
84. Å være synlig er nettopp en av Ulobas strategier for å nå fram med våre saker.
85. Vi skal være til stede på alle de arenaene der andre er, vi skal være en politisk spydspiss og dermed gå foran i likestillingskampen.
86. Vi vil bli sett, forstått og lyttet til.

^Språk er makt

87. Språk er makt, og bidrar til å forme holdninger, som igjen former politikk og handlinger.
88. For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.

89. Funksjonshemming er ikke er noe vi har – det er et samfunnsskapt fenomen.
90. Vi har funksjonsnedsettelse eller nedsatt funksjonsevne: «Kari har en funksjonsnedsettelse.»
91. Når vi snakker om funksjonshemmede/funksjonshemmet, snakker vi om noe vi er: «Kari er funksjonshemmet.»
92. Det betyr at Kari tilhører en gruppe mennesker som blir diskriminert og forskjellsbehandlet fordi de har en funksjonsnedsettelse.

93. Begrepet «bruker», som innebærer en passiv mottaker, avviklet vi i 2004.
94. Derfor benytter vi heller ikke begrepet «brukerstyring», og vår BPA betegnes derfor som Borgerstyrt personlig assistanse.

95. For Uloba er det også viktig å skille mellom begrepene «nedsatt arbeidsevne» og «nedsatt funksjonsevne.»
96. Dette behandles av de fleste som to sider av samme sak.
97. Men i Uloba vet vi at det å ha nedsatt funksjonsevne, ikke er det samme som å ha nedsatt arbeidsevne!

98. I den rette jobben og med de riktige hjelpemidlene betyr det å ha nedsatt syn, hørsel, gangfunksjon og så videre, ikke at vi har nedsatt arbeidsevne.

99. At funksjonshemmede har «spesielle behov» hører vi ofte.
100. Dette fører til en politikk der særløsninger blir løsningen.
101. I Uloba anerkjenner vi ikke at funksjonshemmede har spesielle behov, men har de samme, grunnleggende behov som andre.
102. Vårt fokus blir derfor universell utforming og annet likestillingsarbeid som løsning på

inkludering.

^Ulobas BPA – Borgerstyrt personlig assistanse

103. Ulobas BPA er et frigjøringsverktøy som skal fremme full likestilling og deltaking for funksjonshemmede.
104. Ulobas BPA skal gi mulighet til å leve et fritt, aktivt, variert og likestilt liv på alle områder, blant annet utdanning, arbeid, familie, sosialt liv og kulturell aktivitet.
105. Ulobas BPA er et helhetlig, fleksibelt, og personlig utformet verktøy ledet av den som har behov for assistansen, eller i samarbeid med en nærstående som han/hun selv velger.
106. Ulobas BPA skal gi mulighet til å leve et liv uten unødige innsyn og kontroll.
107. I Ulobas BPA er det arbeidslederen selv, eller det er oppnevnt en fungerende arbeidsleder, som skal rekruttere og lære opp assistentene.
108. Ved behov for vikar, skal arbeidslederen, eller fungerende arbeidsleder, skaffe disse.
109. Arbeidslederen, eller fungerende arbeidsleder, skal selv utforme stillingsbeskrivelser og sette opp arbeidsplan for sine assistenter.
110. Ulobas BPA begrenses bare av det generelle lovverk som regulerer arbeidslivet med hensyn til arbeidstakerens helse, arbeidsmiljø og sikkerhet.
111. I Ulobas BPA stilles det krav til lederopplæring og veiledning basert på likepersonsprinsippet.
112. Ulobas BPA skal alltid følge prinsippene for borgerstyring:

Hvem

113. Vi skal selv bestemme hvem vi vil ha som assistenter og hvem som skal assistere med hva.

Hva

114. Vi skal selv bestemme hva assistentene skal assistere med. Utgangspunktet skal være:
«Det man ellers ville gjort selv».

Hvor

115. Vi bestemmer selv hvor vi skal assisteres, hjemme eller på reise.
116. Assistansen følger personen uavhengig av kommune- eller landegrenser.

Når

117. Vi bestemmer selv når vi vil assisteres, ut fra våre egne behov. Tildelte timer kan brukes fleksibelt innenfor kalenderåret.

Vedlegg 2: Eksempelsetninger

1. I Uloba er vi også stolte av det vi har skapt, av det vi gjør og den kampen vi bidrar til.
2. Å stå imot dette og fortsette kampen, krever både mot og styrke.
3. Kampen for individrettede tiltak som skal kompensere for funksjonsnedsettelsen er en ekstra belastning, og ikke minst er det krevende å leve i et samfunn der en blir nedvurdert og diskriminert på de fleste områder.
4. Funksjonsnedsettelsen gjør at kampen for tilværelsen ofte blir tøffere enn for mange andre.
5. Vi skal være til stede på alle de arenaene der andre er, vi skal være en politisk spydspiss og dermed gå foran i likestillingskampen.
6. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.
7. I stedet ser vi at problemet ligger i fysiske hindringer i omgivelsene, og i fordommer og holdninger hos andre mennesker.
8. Vi regnes alltid med blant samfunnets “svake grupper”, men denne oppfatningen vil vi snu!
9. I dag er usynliggjøringen like reell, på grunn av et samfunn som stenger oss ute fra skoler og arbeidsplasser, fra kollektivtransport og andre tjenester, fra bygninger, boliger og uteområder, fra media og kultur.
10. I den rette jobben og med de riktige hjelpemidlene betyr det å ha nedsatt syn, hørsel, gangfunksjon og så videre, ikke at vi har nedsatt arbeidsevne
11. Vi kjemper vår egen likestillingskamp.
12. Alle ansatte som selv ikke er funksjonshemmet, ser vi som allierte med vår felles likestillingskamp.

13. Ved å være synlige, og å være til stede på alle samfunnets arenaer, driver vi vår likestillingskamp best.
14. Vi regnes alltid med blant samfunnets "svake grupper", men denne oppfatningen vil vi snu!
15. For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.
16. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men fremfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
17. Alt Uloba gjør, bygger derfor på funksjonshemmedes egenerfaring - erfaring fra å ha BPA og fra å leve i et diskriminerende samfunn.
18. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
19. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
20. Men i Uloba vet vi at det å ha nedsatt funksjonsevne, ikke er det samme som å ha nedsatt arbeidsevne!
21. I stedet ser vi at problemet ligger i fysiske hindringer i omgivelsene, og i fordommer og holdninger hos andre mennesker.
22. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men framfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
23. Vi er stolte av vår profesjonalitet, kompetanse, seriøsitet og solidaritet, men framfor alt er vi stolte av at vi gjør verden til et bedre sted å være for alle mennesker.
24. Vi vil både finne, se, kjenne og vise vår egen styrke!
25. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi aktivt bekjempe diskriminering, umyndiggjøring, sykeliggjøring og institusjonalisering av funksjonshemmede.
26. Uloba arbeider for å bekjempe diskriminering, fordommer, myter og umyndiggjøring.
27. Uloba arbeider for å rive samfunnsskapt barrierer.

28. Når vi ikke sees, er det lett å glemme at vi er der, og samfunnet slipper å ta hensyn til oss.
29. I Uloba anerkjenner vi ikke at funksjonshemmede har spesielle behov, men har de samme, grunnleggende behov som andre.
30. For Uloba er det viktig å bruke språk som et aktivt, politisk virkemiddel for å endre samfunnets tradisjonelle syn på funksjonshemmede og fremme likestillingsarbeidet.
31. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
32. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi endre samfunnets oppfatning av funksjonshemmede, og samtidig endre funksjonshemmedes oppfatning av seg selv.
33. Uloba arbeider for å endre holdninger og fremme frigjøring for funksjonshemmede.
34. Å stå imot dette, og fortsette kampen, krever både mot og styrke.
35. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.
36. Gjennom å være stolte slår vi tilbake mot diskriminering.
37. Empowerment betyr at funksjonshemmede selv skal ta makten og kontrollen i eget liv - som andre samfunnsborgere.
38. Vi skal være stolte på samme måte som andre diskriminerte.
39. Begrepet "bruker", som innebærer en passiv mottaker, avviklet vi i 2004.
40. Uloba arbeider for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.
41. Gjennom vår politikk, vårt arbeid og vår visjon skal vi arbeide aktivt for full likestilling, samfunnsdeltakelse og livsutfoldelse for funksjonshemmede.
42. Independent living-bevegelsen arbeider for at funksjonshemmede skal vokse opp med sin egen familie, gå på nærskolen, reise med samme buss som naboen, ta en utdanning, stifte familie og ha et arbeid i samsvar med utdanning og interesser.

43. Målet er å sikre funksjonshemmedes rett og mulighet til å ha kontroll over sitt eget liv, til å gjøre egne valg, treffe selvstendige beslutninger og delta på alle samfunnets arenaer.
44. Målet er et mangfoldig og inkluderende samfunn der det er plass til alle og der alle har samme verdi
45. Ulobas visjon er en verden der funksjonshemmede har frihet til livsutfoldelse og deltar på alle samfunnets arenaer

Vedlegg 3: Presupposisjoner

- P1–2 DET EKSISTERER EN KAMP
- P3 DET EKSISTERER EN KAMP FOR INDIVIDRETTEDE TILTAK
- P4 DET EKSISTERER EN KAMP FOR TILVÆRELSEN SOM ER TØFFERE FOR FOLK MED FUNKSJONSNEDSETTELSE ENN FOR MANGE ANDRE
- P5 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)
- P6 DET EKSISTERER EN MAKT OG KONTROLL OVER LIV
- P7 DET EKSISTERER ET PROBLEM MED FYSISKE HINDRINGER I OMGIVELSENE OG I FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P8 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING OM AT VI ER EN AV SAMFUNNETS “SVAKE GRUPPER”
- P9 DET EKSISTERER EN USYNLIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P10 DET EKSISTERER EN RETT JOBB (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)
- P11–13 DET EKSISTERER EN LIKESTILLINGSKAMP (FOR FUNKSJONSHEMMEDE)
- P14 DET EKSISTERER “SVAKE GRUPPER” I SAMFUNNET
- P15 DET EKSISTERER ET BESTEMT SYN PÅ FUNKSJONSHEMMEDE SOM ER TRADISJONELT
- P16 DET EKSISTERER EN PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET OG SOLIDARITET HOS ULOBA
- P17 DET EKSISTERER EN EGENERFARING FOR FUNKSJONSHEMMEDE FRA Å HA BPA OG FRA Å LEVE I ET DISKRIMINERENDE SAMFUNN
- P18 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING AV FUNKSJONSHEMMEDE I SAMFUNNET
- P19 DET EKSISTERER EN BESTEMT OPPFATNING SOM FUNKSJONSHEMMEDE HAR AV SEG SELV

- P20 DET Å HA NEDSATT FUNKSJONSEVNE ER IKKE DET SAMME SOM Å
HA NEDSATT ARBEIDSEVNE
- P21 PROBLEMET LIGGER I FYSISKE HINDRINGER I OMGIVELSENE, OG I
FORDOMMER OG HOLDNINGER HOS ANDRE MENNESKER
- P22 VI HAR PROFESJONALITET, KOMPETANSE, SERIØSITET OG
SOLIDARITET
- P23 VI GJØR VERDEN TIL ET BEDRE STED Å VÆRE FOR ALLE
MENNESKER
- P24 VI HAR EN EGEN STYRKE
- P25 FUNKSJONSHEMMEDE BLIR DISKRIMINERT, UMYNDIGGJORT,
SYKELIGGJORT OG INSTITUSJONALISERT
- P26 DET FINNES DISKRIMINERING, FORDOMMER, MYTER OG
UMYNDIGGJØRING (AV FUNKSJONSHEMMEDE)
- P27 DET FINNES SAMFUNNSSKAPE BARRIERER (FOR
FUNKSJONSHEMMEDE)
- P28 SAMFUNNET ØNSKER IKKE Å TA HENSYN TIL OSS
- P30 SAMFUNNET HAR ET BESTEMT TRADISJONELT SYN PÅ
FUNKSJONSHEMMEDE
- P31 SAMFUNNET HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV
FUNKSJONSHEMMEDE
- P32 FUNKSJONSHEMMEDE HAR EN BESTEMT OPPFATNING AV SEG SELV
- P33 DET FINNES BESTEMTE HOLDNINGER
- P34 DET HAR PÅGÅTT EN KAMP
- P35 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE MAKTEN OG KONTROLLEN I EGET
LIV
- P36 VI BLIR DISKRIMINIERT
- P37 ANDRE SAMFUNNSBORGERE HAR MAKT OG KONTROLL I EGET LIV(
DET HAR IKKE FUNKSJONSHEMMEDE)
- P38 ANDRE DISKRIMINERTE ER STOLTE
- P39 BEGREPET "BRUKER" INNEBÆRER EN PASSIV MOTTAKER

- P40–41 DET FINNES IKKE FULL LIKESTILLING, SAMFUNNSDELTAKELSE OG LIVSUTFOLDELSE FOR FUNKSJONSHEMMEDE
- P42 FUNKSJONSHEMMEDE VOKSER IKKE OPP MED SIN EGEN FAMILIE, GÅR PÅ NÆRSKOLEN, REISER MED SAMME BUSS SOM NABOEN, TAR EN UTDANNELSE, STIFTER FAMILIE ELLER HAR ET ARBEID I SAMSVAR MED UTDANNELSE OG INTERESSER
- P43 FUNKSJONSHEMMEDES RETT OG MULIGHET TIL Å HA KONTROLL OVER SITT EGET LIV, TIL Å GJØRE EGNE VALG, TREFFE SELVSTENDIGE BESLUTNINGER OG DELTA PÅ ALLE SAMFUNNETS ARENAER ER IKKE SIKRET
- P44 SAMFUNNET ER IKKE MANGFOLDIG OG INKLUDERENDE, DET ER IKKE Plass TIL ALLE OG ALLE HAR IKKE SAMME VERDI
- P45 FUNKSJONSHEMMEDE HAR IKKE FRIHET TIL LIVSUTFOLDELSE OG DELTAR IKKE PÅ ALLE SAMFUNNETS ARENAER

Sammendrag

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Institutt for Lingvistiske, Litterære og Estetiske studier

Universitetet i Bergen

Våren 2023

Forfatter: Heidi Ingebrigtsen

Veileder: Helga Mannsåker

Tittel: “Funksjonshemming er ikke er noe vi har – det er et samfunnsskapt fenomen”

Undertittel: En kritisk diskursanalyse av Uloba independent living Norge Sa sin tekst *Idégrunnlag*

Denne masteroppgaven er en kritisk diskursanalyse av Uloba Independent Living Norge Sa sin tekst *Idégrunnlag*. Oppgaven svarer på problemstillingen: *Hvilke ideologier kan sies komme indirekte til uttrykk i Ulobas tekst Idégrunnlag?*. Jeg har i arbeidet med denne oppgaven lent meg på Faircloughs modell for kritisk diskursanalyse. For å svare på problemstillingen har jeg undersøkt på hvilken måte presupposisjonene i teksten bidrar til å indirekte uttrykke ideologi. Analyse materialet er en tekst på Uloba Independent Living Norge Sa sin nettside, hvor de på 117 setninger legger frem sitt idégrunnlag.

Metoden jeg har brukt er basert på Yule sine kategoriseringer av presupposisjoner og Murillo og Yeh sin oversikt over hvilke språklige fenomener som kan utløse disse. Videre har jeg gjort avgrensninger med hensyn til hvilke presupposisjoner som ville være interessant for meg å analysere i teksten. Et eksempel på en slik avgrensning er at jeg har valgt å ikke inkludere presupposisjoner hvor det som blir presupponert ikke er av ideologisk forankring. Negasjonstesten har vært et viktig verktøy for meg for å avgjøre hvorvidt en setning med inferens har en presupposisjon eller ikke.

Det jeg har kommet frem til ved å analysere teksten *Idégrunnlag* er at Uloba independent living Norge Sa har en ideologi som forfekter den *sosiale modellen*, hvor en ser på funksjonshemming, ikke som en egenskap ved et individ, men som noe som oppstår når omgivelsene ikke er

tilstrekkelig tilrettelagt for individet. Denne ideologien kommer indirekte til uttrykk i teksten, og forsterker det som er mer eksplisitt uttrykt i den.

Abstract

Master's thesis in Nordic linguistics

Department of Linguistic, Literary and Aesthetic Studies

University of Bergen

Spring 2023

Author: Heidi Ingebrigtsen

Supervisor: Helga Mannsåker

Title: “Funksjonshemming er ikke er noe vi har – det er et samfunnsskapt fenomen”

Subtitle: A critical discourse analysis of Uloba independent living Norge Sa’s text *Idégrunnlag*

This master's thesis is a critical discourse analysis of Uloba independent living Norge Sa’s text *Idégrunnlag*. The thesis answers the problem: *Which ideologies can be said to be expressed indirectly in Uloba's text Idégrunnlag?*. In my work with this thesis, I have relied on Fairclough's model for critical discourse analysis. To answer the problem, I have investigated how the presuppositions in the text contribute to indirectly express ideology. The analysis material is a text on Uloba Independent Living Norge Sa's website, where they present their ideological foundations in 117 sentences.

The method I have used is based on Yule's categorizations of presuppositions and Murillo and Yeh's overview of which linguistic phenomena can trigger these. Furthermore, I have made limitations with regards to which presuppositions would be interesting for me to analyze in the text. An example of such a limitation is that I have chosen not to include presuppositions where what is presupposed is not ideologically rooted. The negation test has been an important tool for me to determine whether a sentence with inference has a presupposition or not.

What I have arrived at through analyzing the text *Idégrunnlag* is that Uloba independent living Norge Sa has an ideology that advocates for *the social model*, where disability is seen not as a characteristic of an individual, but as something that occurs when the environment is not sufficiently arranged for the individual. This ideology is indirectly expressed in the text, and reinforces what is more explicitly expressed in it.

Profesjonsrelevans

I oppgaven min har jeg foretatt en kritisk diskursanalyse av Ulobas tekst *Idégrunnlag*, hvor jeg har fokusert på presupposisjoner i teksten og hvordan de kan uttrykke skjulte ideologiske oppfatninger hos avsender. Udir skriver blant annet dette i den overordnede delen om *kritisk tenkning* og *etisk bevissthet* (udir, 2017, *Kritisk tenkning og etisk bevissthet*):

Opplæringen skal gi elevene en forståelse av kritisk og vitenskapelig tenkning. Kritisk og vitenskapelig tenkning innebærer å bruke fornuften på en undersøkende og systematisk måte i møte med konkrete praktiske utfordringer, fenomener, ytringer og kunnskapsformer. (...) Hvis ny innsikt skal vokse fram, må etablerte ideer granskes og kritiseres med teorier, metoder, argumenter, erfaringer og bevis. Elevene skal kunne vurdere ulike kilder til kunnskap og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles.

Kritisk tenkning og evne til å reflektere over ulike tekster, ytringer og verdenssyn er noe som må øves på gjennom lesing, skriving og gjennom samtaler, både i større og mindre grupper og er relevant både i norskfaget og historiefaget som blir mine undervisningsfag i skolen. Min bevissthet til tekstproduksjon og potensielt skjult ideologi vil kunne hjelpe meg til å veilede elevene med kritisk tenkning og utstyre dem med verktøy når de skal navigere seg rundt i dagens informasjonsflod både når det gjelder norskfaget og historiefaget.

Jeg vil også nevne noe av det kunnskapsløftet 2020 skriver om menneskeverdet i overordnet del (udir, 2017, *Menneskeverdet*):

Formålsparagrafen bygger på menneskeverdets ukrenkelighet og at alle mennesker er like mye verdt, uavhengig av hva som ellers skiller oss. Når lærere viser omsorg for elevene og ser den enkelte, anerkjennes menneskeverdet som en grunnleggende verdi for skolen og samfunnet.

Gjennom arbeidet mitt med denne masteroppgaven har jeg fordypet meg både i presupposisjoner, ideologi og likestilling for funksjonshemmede. Jeg har lært mye om hvordan mennesker med funksjonsnedsettelse kan oppleve verden og hvordan de kan bli møtt i hverdagen, både med tanke på hvilke syn som finnes på funksjonshemming og hvordan omgivelsene kan virke inn på

deres hverdag. Som lærer vil arbeidet med denne oppgaven kunne styrke min evne til å se den enkelte og anerkjenne menneskeverdet som sådan.

Hva gjelder norskfaget i skolen er det særlig kompetansemål (for påbygging vg3 - generell studiekompetanse) som denne oppgaven kan være relevant for (udir, 2019):

1. skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
2. skrive retoriske analyser og tolkninger av sakprosaetekster

Denne oppgaven har gitt meg bedre oversikt og bevissthet rundt verktøy som kan brukes for å utforske og reflektere over innhold i tekster, samt skrive retoriske analyser og tolkninger, noe som kan hjelpe meg i arbeid med elevenes mestring av dette.

Litteraturliste profesjonsrelevans

Utdanningsdirektoratet (2017). *Overordnet del - Kritisk tenkning og etisk bevissthet*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.3-kritisk-tenkning-og-etisk-bevissthet/>

Utdanningsdirektoratet (2017). *Overordnet del - Menneskeverdet*. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.1-menneskeverdet/>

Utdanningsdirektoratet (2019). *Kompetansemål etter vg3 påbygging til generell studiekompetanse*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. Hentet fra:

<https://www.udir.no/lk20/nor01-06/kompetansemaal-og-vurdering>